

SAMENVATTING

In deze masterthesis wordt een onderzoek gedaan naar het huidige relatievermogensrecht in België. Hier vinden we het huwelijk, de wettelijke samenwoning en de feitelijke samenwoning terug als de drie gehanteerde samenlevingsvormen. Het onderzoek van deze masterthesis spitst zich toe op de vermogensrechtelijke gevolgen die de samenlevingsvormen met zich meebrengen op het niveau van het primair en het secundair stelsel. Hieronder vallen onder andere de hulp- en bijdrageplicht, de hoofdelijke gehoudenheid voor schulden, de bescherming van de gezinswoning en de samenstelling en vereffening en verdeling van het vermogen. Voor het huwelijk en de wettelijke samenwoning zijn er uitgebreide bepalingen terug te vinden in het Burgerlijk Wetboek. Feitelijke samenwoning is een niet-geïstitutionaliseerde samenlevingsvorm waardoor men terugvalt op het gemeen recht. Er kan vastgesteld worden dat deze vermogensrechtelijke gevolgen op sommige vlakken gelijkenissen vertonen maar veeleer verschillend van elkaar zijn.

Verder is er ook een extern rechtsvergelijkend onderzoek gevoerd naar het Franse en Nederlandse recht. In deze stelsels vindt men eveneens het instituut van het huwelijk terug. De wettelijke samenwoning wordt in Frankrijk '*un pacte civil de solidarité*' genoemd en in Nederland krijgt het de naam van 'het geregistreerd partnerschap' mee. Net zoals in België is de feitelijke samenwoning een niet-geïstitutionaliseerde samenlevingsvorm in Frankrijk en Nederland. Eveneens kunnen hier gelijkenissen en verschillen worden waargenomen tussen de buitenlandse stelsels en het Belgische stelsel. Dit rechtsvergelijkend onderzoek werpt een interessante blik op de bepalingen uit het Belgische recht.

De vraag rijst echter of deze gelijkenissen en verschillen op vermogensrechtelijk vlak tussen de drie samenlevingsvormen gerechtvaardigd zijn in de huidige maatschappij. In de rechtsleer heerst er een discussie of de drie vormen behouden dienen te blijven, mits eventuele versterking van bepaalde rechten en plichten, of dat men het systeem moet hervormen en streven naar een billijker relatievermogensrecht. Een van de belangrijke punten binnen deze discussie vormt de al dan niet bewuste keuze die partners maken om toe te treden tot een bepaalde samenlevingsvorm. Hiermee aansluitend is de vraag of de burger over voldoende informatie beschikt of kan beschikken betreffende de vermogensrechtelijke gevolgen van de samenlevingsvormen. Over de materie van de bewuste keuze heeft het Grondwettelijk Hof reeds verscheidene malen geoordeeld. Bovendien heerst er de vraag of het van toepassing zijn van een welbepaalde samenlevingsvorm wel het juiste aanknopingspunt vormt en aldaar misschien gekeken moet worden naar de feitelijke realiteit van de relatie.

Op basis van het hele onderzoek zullen de verschillende strekkingen worden geanalyseerd. Met inachtneming van de verschillende vermogensrechtelijke gevolgen, de rechtspraak en de twee strekkingen uit de rechtsleer, wordt er een persoonlijk standpunt ingenomen over welke strekking gevolgd zou moeten worden en hoe het verder moet met het relatievermogensrecht in België.

DANKWOORD

Met het afleveren van deze masterthesis, komt het einde van mijn rechtenopleiding aan de U Hasselt steeds meer in zicht. Mijn doel was om een masterthesis te schrijven die kwaliteitsvol en boeiend is en waar ik trots op kan zijn. Ik hoop dan ook dat ik in dit opzet geslaagd ben. Zonder de hulp van bepaalde personen was het echter niet mogelijk geweest om mijn masterthesis af te leveren zoals deze nu is.

Ik wil voornamelijk mijn promotor prof. dr. Charlotte Declerck bedanken. Zij heeft mij met volle overgave gedurende het hele proces van de masterthesis begeleid en bijgestaan. Niet alleen stond ze mij bij in de eerste fase door goede tips te geven over welke richting ik moest inslaan en hoe ik het moest aanpakken. Ze gaf me altijd goede raad en sturing daar waar ik het nodig had en haar deur stond steeds open. Ik ben heel dankbaar voor het geduld dat prof. Declerck heeft opgebracht en tevens voor de tijd die ze nam om mijn voortgangsrapporteringen steeds grondig na te lezen, zodat ik mijn thesis kon optimaliseren. Zoals we prof. Declerck kennen heeft ze me begeleid met passie en liefde voor het vak en het domein van het personen- en samenlevingsrecht. Zij heeft er voor gezorgd dat ik met een heel aangenaam gevoel kan terugkijken op deze ervaring. Ik wil haar voor dit alles dan ook oprecht bedanken.

Verder wil ik ook mijn ouders bedanken. Niet zozeer enkel voor hun bijstand tijdens de periode dat ik aan mijn masterthesis heb gewerkt, maar voor zoveel meer. Dankzij hen heb ik de mogelijkheid gekregen om mijn bachelor- en masteropleiding in de Rechten te kunnen volgen en afronden. Ze hebben mij altijd gesteund doorheen de jaren dat ik heb verder gestudeerd, des te meer toen ik ziek ben geworden en mijn studies desondanks verder heb gezet. Hier wil ik ook heel graag mijn broer en vrienden mee bedanken. Zonder hun liefde, steun en geduld was het waarschijnlijk niet mogelijk geweest om door te zetten en mijn studies dit academiejaar af te ronden. Voor dat ben ik hun eeuwig dankbaar.

INHOUDSOPGAVE:

Inleiding	1
Deel I: De drie samenlevingsvormen in Belgisch relatievermogensrecht	3
Afdeling 1: De drie samenlevingsvormen onder de loep genomen	3
1.1. Het huwelijk	3
1.1.1. Een algemene kijk op het huwelijk	3
1.1.2. Het huwelijk in cijfers	6
1.1.3. De vermogensrechtelijke gevolgen van het huwelijk	7
1.1.3.1. De hulp- en bijdrageverplichting	7
1.1.3.2. De bescherming van de gezinswoning.....	10
1.1.3.3. De hoofdelijke gehoudenheid.....	13
1.1.3.4. Dringende maatregelen	16
1.1.3.5. Samenstelling van het vermogen van de gehuwden.....	18
1.1.3.5.1. Wettelijk stelsel en kwalificatie van de vermogens.....	18
1.1.3.5.2. Bewijsregeling	20
1.1.3.5.3. Baten	20
A. Baten van het eigen vermogen	20
B. Baten van het gemeenschappelijk vermogen.....	22
1.1.3.5.4. Lasten	22
A. Lasten van het eigen vermogen	22
B. Lasten van het gemeenschappelijk vermogen	23
1.1.3.6. Ontbinding, vereffening en verdeling van het vermogen.....	24
1.1.3.6.1. Ontbinding.....	24
1.1.3.6.2. Vereffening en verdeling	25
A. Vergoedingsrekeningen	25
B. Verrekening en verdeling van de onverdeeldheid.....	27
1.1.4. Conclusie	29
1.2. Wettelijke samenwoning.....	31
1.2.1. Een algemene kijk op de wettelijke samenwoning.....	31
1.2.2. De wettelijke samenwoning in cijfers.....	33
1.2.3. De vermogensrechtelijke gevolgen van de wettelijke samenwoning	35
1.2.3.1. De bescherming van de gezinswoning.....	36
1.2.3.2. De bijdrageplicht in de lasten van het samenleven.....	36
1.2.3.3. De hoofdelijke gehoudenheid.....	38
1.2.3.4. Dringende maatregelen	38
1.2.3.5. Scheiding van goederen	39
1.2.3.6. Ontbinding, vereffening en verdeling	41
1.2.3.6.1. Ontbinding.....	41
1.2.3.6.2. Vereffening en verdeling	42
1.2.4. Conclusie	43

1.3.	Feitelijke samenwoning.....	45
1.3.1.	Een algemene kijk op de feitelijke samenwoning	45
1.3.2.	Feitelijke samenwoning in cijfers	46
1.3.3.	De vermogensrechtelijke gevolgen van de feitelijke samenwoning	46
1.3.3.1.	Bijdrage in de lasten van het samenleven.....	46
1.3.3.2.	De hoofdelijke gehoudenheid	48
1.3.3.3.	Dringende maatregelen.....	48
1.3.3.3.	De samenstelling van de vermogens	49
1.3.3.4.	Ontbinding, vereffening en verdeling	49
1.3.4.	Conclusie	50
	Afdeling 2: De vermogensrechtelijke gelijkenissen en verschillen tussen de drie samenlevingsvormen	51
	Conclusie.....	52
	Deel II: De drie samenlevingsvormen gelijkstellen of behouden? Een kritische analyse.	53
	Afdeling 1: Een tweestrijd in de rechtsleer.....	53
2.1.	Het behoud van de drie samenlevingsvormen	53
2.1.1.	Keuzevrijheid uitgeoefend door een bewuste keuze	54
2.1.2.	Oordeel van het Grondwettelijk Hof.....	55
2.1.2.1.	Gelijkheidsbeginsel tussen gehuwden en wettelijke samenwoners.....	55
2.1.2.2.	Gelijkheidsbeginsel ten opzichte van de feitelijke samenwoners.....	59
2.1.3.	Versterking van de huidige rechten en plichten	62
2.2.	Naar een billijker relatievermogensrecht middels een gelijkschakeling.....	63
2.2.1.	Bestaat de bewuste keuze werkelijk?	63
2.2.2.	Duurzame en intieme relatie als aanknopingspunt?	65
	Afdeling 2: Kritische analyse	69
2.3.1.	Bewuste keuze	69
2.3.2.	Behoud van de drie samenlevingsvormen.....	70
	Besluit.....	73
	Bibliografie:.....	77
	Wetgeving	77
	Rechtspraak.....	79
	Rechtsleer.....	81
	Online bronnen:.....	85

INLEIDING

1. Lange tijd werd het huwelijk aanzien als de hoeksteen van het familierecht. De buitenhuwelijkse relaties werden volledig genegeerd door de wetgever.¹ Sedert de jaren '70 ontstond er evenwel meer juridische interesse in andere samenlevingsvormen dan het huwelijk. Dit kwam onder meer door een arrest van het Hof van Cassatie en een arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.² Hierin nam het Hof van Cassatie een gematigder standpunt in ten opzichte van de buitenhuwelijkse relaties en opende het EHRM helemaal de weg door de buitenhuwelijkse samenwoning niet langer strijdig met de openbare orde en goede zeden te achten.

2. De Belgische wetgever is uiteindelijk tegemoet gekomen aan de verdere maatschappelijke evolutie, waardoor het huwelijk verder aan belang moest inboeten. Dit deed de wetgever in 1998 aan de hand van een nieuwe wet die wettelijke samenwoning opnam in het Burgerlijk Wetboek en hieraan rechten en plichten koppelde.³ Vanaf dit moment genieten koppels welke samenleven onder deze samenlevingsvorm van enige bescherming, welke zij voordien niet hadden. Evenwel blijft er een kloof tussen de gehuwden en de wettelijk samenwoners bestaan.

3. Niet alleen de wettelijke samenwoning bestaat in België, ook de feitelijke samenwoning heeft zich ontwikkeld doorheen de jaren. Tot op heden heeft de wetgever het echter nagelaten om specifieke regelgeving op te nemen voor feitelijke samenwoners. Bijgevolg wordt er geen extra bescherming geboden aan partners onder deze samenlevingsvorm, daar men terugvalt op gemeen recht.

4. Uit officiële statistieken blijkt dat het huwelijk de laatste decennia aan populariteit inboet.⁴ Steeds meer koppels kiezen ervoor om een verklaring van wettelijke samenwoning af te leggen of om als feitelijk samenwoners door het leven te gaan. Er vindt een maatschappelijke verandering plaats op het vlak van het partnersvermogensrecht. Het is derhalve nog maar de vraag of de huidige wetgeving wel voldoet aan de maatschappelijke noden anno 2017. Worden er stappen ondernomen door de wetgever om hieraan tegemoet te komen? In het regeerakkoord van deze huidige legislatuur en de beleidsverklaring van de minister van Justitie werd alleszins gesteld dat men een duidelijk kader wil voorzien omtrent de patrimoniale rechten en plichten tussen samenwoners.⁵

5. Er zijn gelijkenissen, doch veel juridische verschillen vast te stellen tussen de verschillende samenlevingsvormen. De rechtsbescherming die duurzame partners krijgen verschilt naargelang de gekozen samenlevingsvorm. Deze masterthesis zal focussen op de vermogensrechtelijke aspecten welke het huwen of het samenleven met elkaar met zich meebrengen, zowel tijdens als na de relatie. Onder het relatievermogensrecht wordt niet enkel het huwelijksvermogensrecht maar tevens het samenwoningsvermogensrecht verstaan, welke beide grondig zullen worden onderzocht. Deze

¹ S., EGGERMONT, *Tweereelaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 3.

² Cass. 6 juni 1967; EHRM 13 juni 1979, nr. 6833/74, Marckx t. België.

³ Wet 23 november 1998 tot invoering van de wettelijke samenleving, BS 12 januari 1999.

⁴ http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/bevolking/huwelijken_chtscheidingen_samenwoning/

⁵ Regeerakkoord 9 oktober 2014, p. 139.; Beleidsverklaring Justitie 17 november 2014, *Parl.St.* Kamer 2014-15, nr. 54-0020/018, p. 28.

masterthesis zal dan ook tot doel hebben om na te gaan of deze kloof verantwoord is en aldaar gehandhaafd dient te worden of het omgekeerde waar is en de huidige maatschappij nood heeft aan een invoering van veranderingen.

6. De uiteindelijke onderzoeksvraag luidt dan ook als volgt: "Welke vermogensrechtelijke rechten en plichten hebben partners ten opzichte van elkaar en moeten deze versterkt worden?". Teneinde een antwoord op deze onderzoeksvraag te formuleren, wordt in het eerste deel een overzicht geschetst van de gelijkenissen en verschillen op vermogensrechtelijk vlak tussen de gehuwden en samenwoners. Dit betreft interne rechtsvergelijking. Bovendien zal in het eerste deel eveneens gebruik worden gemaakt van functioneel extern rechtsvergelijkend onderzoek om een volledig kader te kunnen schetsen. Zowel het Franse als het Nederlandse recht worden mee onder de loep genomen. Het is aldaar nuttig om een beeld te krijgen hoe de buitenlandse wetgever de verschillen tussen de drie samenlevingsvormen regelt. Dit kan ons mogelijk een beter inzicht geven in eventuele veranderingen die doorgevoerd kunnen worden in het Belgisch recht.

7. In het tweede deel zullen de verschillende strekkingen betreffende het relatievermogensrecht uit de rechtsleer worden onderzocht. Bovendien zal de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof omtrent deze materie worden bestudeerd. Hierbij dient er tot slot ook rekening te worden gehouden met de al dan niet bewuste keuze die de partners maken alvorens zij een bepaalde samenlevingsvorm kiezen. Is de burger voldoende geïnformeerd over de mogelijk vermogensrechtelijke gevolgen welke vasthangen aan hun keuze? Indien dit antwoord negatief is, zijn er misschien mogelijkheden om de partners beter in te lichten over deze gevolgen? Door de gefragmenteerde totstandkoming van de wetgeving omtrent de verschillende samenlevingsvormen is het maken van een bewuste keuze echter niet altijd even evident. Ook hier zal in deze masterthesis aandacht aan worden besteed. Tot slot zal dit deel eindigen met een kritische analyse over het relatievermogensrecht en zal er een algemene conclusie getrokken worden.

DEEL I: DE DRIE SAMENLEVINGSVORMEN IN BELGISCH RELATIEVERMOGENSRECHT

8. In het eerste deel van deze masterthesis zal er een duidelijk overzicht worden geschetst van de verschillende samenlevingsvormen in het Belgisch recht. Deze zijn namelijk het huwelijk, de wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning. Vooreerst zal er per samenlevingsvorm een korte algemene schets worden gegeven van de desbetreffende samenlevingsvorm. Daarna zal voor iedere samenlevingsvorm een summier overzicht worden gegeven van de statistische cijfers welke voorhanden zijn. Vervolgens zal de inhoud van iedere vorm worden besproken aan de hand van de vermogensrechtelijke gevolgen die hieraan gekoppeld zijn. Wanneer dit overzicht is bekomen, wordt er aan de hand van interne rechtsvergelijking een overzicht gemaakt van de gelijkenissen en verschillen tussen de verschillende samenlevingsvormen.

9. Tevens zal er doorheen dit hoofdstuk ook externe rechtsvergelijking gebeuren door het Franse en Nederlandse recht te betrekken in het onderzoek. Het Franse recht en Belgische recht stammen af van hetzelfde Burgerlijk Wetboek van Napoléon uit 1804. Het is dan ook interessant en nuttig om te bekijken welke evolutie deze beide rechtstelsels hebben doorgemaakt en te zien hoe ze *de lege lata* ten opzichte van elkaar staan. Het Nederlandse Burgerlijk Wetboek heeft een hele reeks verandering doorstaan doorheen de jaren tot men in 1998 het Nieuw Burgerlijk Wetboek heeft ingevoerd. In Nederland geldt de algehele huwelijksgemeenschap als uitgangspunt voor gehuwden en bestaat er zoiets als het geregistreerd partnerschap. Het kan dienstig blijken voor dit onderzoek om dit rechtstelsel eveneens te onderzoeken.

Afdeling 1: De drie samenlevingsvormen onder de loep genomen

1.1. Het huwelijk

1.1.1. Een algemene kijk op het huwelijk

10. Het huwelijk werd lange tijd aanzien als één van de belangrijkste zuilen van het familierecht. Dit gegeven is echter doorheen de jaren grondig veranderd door het ontstaan van een nieuwe wettelijk georganiseerde samenlevingsvorm, namelijk de wettelijke samenwoning. Bovendien wordt er steeds meer gebruik gemaakt van de feitelijke samenwoning, welke een niet-geïstitutionaliseerde vorm van samenleven uitmaakt. Dit neemt niet weg dat het huwelijk nog steeds van groot belang is in de huidige maatschappij.

11. Het huwelijk is een instituut waartoe twee personen uit vrije wil toetreden door middel van een overeenkomst.⁶ Het hoofdbestanddeel van een huwelijk is de totstandkoming van een duurzame, algehele levensgemeenschap tussen de twee partners. Deze levensgemeenschap en zijn belangen dienen aldus beschermd te worden waardoor men verschillende rechten en plichten ten aanzien van de partners in het leven heeft geroepen. Volgens de wetgever ontstaat er niet enkel deze levensgemeenschap maar tevens een vermogensrechtelijke band welke niet beheerst wordt door het

⁶ G., VERSCHELDEN, *Handboek Belgisch Personen- en familierecht*, Brugge, Die Keure, 2016, p. 491.; Artikel 146 BW.

gemeen recht.⁷ Bijgevolg is er een speciale regeling in het Burgerlijk Wetboek ontstaan betreffende de rechten en verplichtingen welke volgen uit het huwelijk. De grootste hervorming binnen het instituut van het huwelijk had betrekking op deze wederzijdse rechten en verplichtingen en heeft plaatsgevonden in 1976 door de wet van 14 juli 1976.⁸ Deze wet beoogde de gelijkheid tussen man en vrouw in het huwelijk volledig tot stand te brengen.

12. De levensgemeenschap, met de daar bijhorende vermogensrechtelijke band, die de partners opbouwen door het huwelijk wordt gevormd door het primair huwelijksstelsel en het secundaire huwelijksstelsel. Het primair huwelijksrecht bestaat uit een geheel van wederzijdse rechten en verplichtingen die door het loutere feit van de huwelijksvoltrekking van toepassing zullen zijn op de echtgenoten.⁹ In dit stelsel wordt zowel gezorgd voor een bepaalde graad van solidariteit tussen de partners, alsook een minimum van autonomie welke zij ieder behouden tijdens het huwelijk. Door dit primair stelsel ontstaan er tussen de partners zowel persoonsrechtelijke als vermogensrechtelijke gevolgen. Op persoonsrechtelijk vlak zijn de echtgenoten wederzijds verplicht tot samenwoning, getrouwheid en bijstand.¹⁰

13. Zoals reeds aangehaald zal er in deze thesis enkel worden ingegaan op de vermogensrechtelijke gevolgen die het huwelijk met zich mee brengt. Deze vermogensrechtelijke gevolgen vinden we terug in zowel het primair als in het secundaire stelsel. In het primair stelsel uit zich dit in de bescherming van de gezinswoning, de hulp- en bijdrageplichten en de hoofdelijke gehoudenheid voor huishoudelijke schulden en schulden ten behoeve van de opvoeding van de kinderen.¹¹ Bovendien kan de familierechtbank volgens artikel 223 BW dringende maatregelen opleggen indien een van de echtgenoten grovelijk verzuimt aan zijn plichten of de verstandhouding tussen de echtgenoten ernstig is verstoord.

14. Het secundaire stelsel regelt uitsluitend de vermogensrechtelijke verhouding tussen de twee partners, waar in tegenstelling tot bij het primaire stelsel wel binnen bepaalde perken zelf een regeling getroffen kan worden.¹² In dit stelsel is er ruimte gelaten voor een keuzemogelijkheid voor de partners. Zij kunnen ervoor opteren om binnen bepaalde perken, nl. binnen de regels van openbare orde of de goede zeden, vrij een stelsel te kiezen en een huwelijkscontract af te sluiten. Op deze manier kunnen de echtgenoten hun huwelijksovereenkomsten naar eigen goeddunken regelen.¹³ Indien wordt nagelaten een keuze te maken, heeft de wetgever ervoor gekozen om een wettelijk stelsel toe te passen op de echtgenoten welke volledig in het BW geregeld wordt en als gemeen recht zal gelden.¹⁴ Aldus heeft het wettelijk stelsel een aanvullend karakter.¹⁵ In deze thesis

⁷ W., PINTENS; C., DECLERCK; J., DU MONGH; K., VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 57.

⁸ Wet 14 juli 1976 betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels, BS 18 september 1976;

⁹ F., SWENNEN, *Het personen- en familierecht. Identiteit en verwantschap vanuit juridisch perspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2015, p. 322; Artikel 212, lid 1 BW.

¹⁰ Artikel 213 BW.

¹¹ Respectievelijk artikel 215, 221, 222 BW.

¹² P., SENAËVE, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2015, p. 480.

¹³ Artikel 1387 BW e.v..

¹⁴ Artikel 1390 BW.

¹⁵ C., DECLERCK, W., PINTENS, K., VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2015, p. 63.

zal verder worden ingegaan op de vermogensrechtelijke gevolgen die het wettelijk stelsel met zich meebrengt.

15. Om in het huwelijk te kunnen treden dienen er verschillende grondvereisten voldaan te zijn. Vooreerst heeft het bestaan van een duurzame levensgemeenschap via het huwelijk lange tijd enkel opengestaan voor partners van een verschillend geslacht. Hier heeft echter een belangrijke wijziging plaatsgevonden. Sedert 13 februari 2003 werd bij wet vastgelegd dat het huwelijk ook opengesteld wordt voor personen van hetzelfde geslacht.¹⁶ Deze wet heeft met ingang van 1 juni 2003 uitwerking gekregen in artikel 143 BW. Door het huwelijk geslachtsneutraal te maken werd er een einde gemaakt aan de jarenlange discriminatie van gelijkslachtige koppels. In Nederland werd deze traditie reeds eerder verbroken en is het huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht al mogelijk sinds 2001.¹⁷ Artikel 1:30 van het Nieuw Burgerlijk Wetboek (later: NBW) stelt sindsdien dat 'een huwelijk kan worden aangegaan door twee personen van verschillend of van gelijk geslacht'. In Frankrijk is dit echter pas wettelijk toegelaten geworden sinds 17 mei 2013.¹⁸ Door de invoering van deze wet werden artikelen 143 en 144 Code Civil (later: Cc) aangepast waarbij artikel 144 Cc geslachtsneutraal werd gemaakt en artikel 143 Cc tevens expliciet vermeldt dat het huwelijk openstaat voor personen van gelijk geslacht.

16. Bovendien zijn er nog andere grondvereisten welke vervuld dienen te worden. Zo is een minimum van 18 jaar opgelegd betreffende de huwbare leeftijd.¹⁹ Deze huwbare leeftijd is sinds de inwerkingtreding van de wet op 1 mei 1990 gelijkgesteld voor zowel jongens als meisjes.²⁰ Enkel in omstandigheden waar er gewichtige redenen voorhanden zijn, kan de rechtbank deze leeftijdsvereiste opheffen.²¹ Zowel in Frankrijk als in Nederland ligt deze leeftijd ook vast op 18 jaar. In Nederland wordt deze vereiste geregeld in artikel 1:31 NBW. In het tweede en derde lid van dit artikel zijn er eveneens afwijkingsmogelijkheden te vinden op dit principe. Zo kan de leeftijd naar 16 jaar verlaagd worden indien het meisje een attest kan voorleggen waaruit blijkt dat ze zwanger is of ze het kind reeds ter wereld heeft gebracht. Bovendien heeft de minister van Justitie ook de mogelijkheid om ontheffing te verlenen. De Franse Cc bepaalt in artikel 144 en 145 dat de leeftijd 18 jaar bedraagt maar ook hier een mogelijkheid bestaat tot ontheffing van de vereiste door een officier van justitie.

17. Andere vereisten om te mogen trouwen zijn de toestemming van beide aanstaande echtgenoten²², geen verwantschap in verboden graad²³ en geen vorig niet-ontbonden huwelijk²⁴.

¹⁶ Wet 13 februari 2003 tot openstelling van het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht en tot wijziging van een aantal bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, *BS* 28 februari 2003.

¹⁷ Wet van 21 december 2000 tot wijziging van Boek I van het Burgerlijk Wetboek in verband met de openstelling van het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht, *Stb.* 2001; Artikel 30 NBW

¹⁸ Loi du 17 mai 2013 ouvrant le mariage aux couples de personnes de même sexe, *JORF* 19 mai 2013.

¹⁹ Artikel 144 BW

²⁰ Artikel 7 Wet 19 januari 1990 tot verlaging van de leeftijd van burgerlijke meerderjarigheid tot 18 jaar, *BS* 30 januari 1990

²¹ Artikel 145 BW.

²² Artikel 146- 146*bis* BW; artikel 146 Cc; artikel 1:32 NBW.

²³ Artikel 161-164 BW; artikel 161-164 Cc; artikel 1:41 NBW.

²⁴ Artikel 147 BW; artikel 147 Cc; artikel 1:33 NBW.

1.1.2. *Het huwelijk in cijfers*

18. Het huwelijk heeft de afgelopen decennia aan populariteit ingeboet. Uit de officiële cijfers van de Belgische overheid²⁵ kunnen we afleiden dat er sedert 1990 een daling van 38% heeft plaatsgevonden. Daar waar er in 1990 64.554 huwelijken werden voltrokken, zijn er dit nog maar 40.049 in 2015. De redenen waarom dit fenomeen zich de laatste jaren heeft ontwikkeld is uiteenlopend. Andere mogelijkheden voor duurzaam partnerschap door de institutionalisering van wettelijke samenwoning of de geoorloofdheid van de feitelijk samenwoning zijn waarschijnlijk één van de belangrijkste beweegredenen. Deze 'nieuwere' samenlevingsvormen zullen verder in deze thesis besproken worden.

19. Tevens heeft ons buurland Nederland te maken met een afname van het aantal huwelijkssluitingen. Bij het raadplegen van de officiële statistieken van de Nederlandse overheid²⁶ zien we ook daar dat de cijfers van huwelijkssluitingen in vrije val is. In 1990 vonden er nog 95.649 huwelijken plaats. 25 jaar later zien we echter dat dit cijfer teruggevallen is naar 64.308. Dit wil zeggen dat ook hier een daling is van maar liefst 33%.

20. In Frankrijk zien we dat er ook een daling van het aantal huwelijksvoltrekkingen heeft plaatsgevonden, alhoewel deze minder drastisch is dan in België en Nederland.²⁷ In 1990 vonden er 287.099 huwelijk plaats in Frankrijk, in 2014 waren er dat nog steeds 235.315. Dit is een daling van ongeveer 18% en ligt opmerkelijk lager dan in ons land en in Nederland.

21. Indien men naar de statistieken van België, Nederland en Frankrijk kijkt, is er naast de daling van het aantal voltrokken huwelijken nog een trend waar te nemen. Zo kan men uit de cijfers besluiten dat in de drie landen de huwelijksleeftijd steeds hoger wordt. In België uit zich dit als volgt: de eerste echtgenoot (meestal de bruidegom) had in 2000 een gemiddelde leeftijd van 28,3 bij zijn eerste huwelijk. In 2015 is dit cijfer al gestegen naar 32,7. Desgelijks is de gemiddelde leeftijd van de tweede echtgenoot (meestal de bruid) gestegen. In 2015 is de gemiddelde leeftijd bij het eerste huwelijk 30,4, daar waar in 2000 deze leeftijd 26 jaar bedroeg. In Nederland kunnen we uit de cijfers tot en met 2013 besluiten dat de gemiddelde leeftijd van het eerste huwelijk met ongeveer 2 jaar is gestegen.²⁸ De gemiddelde leeftijd van een bruidegom en bruid in 2000 waren 30,7 en 28 jaar. In 2013 bedroegen deze 32,9 en 30,3 jaar.

22. Voor Frankrijk vinden we enkel de algemene gemiddelde leeftijden wanneer men trouwt terug. Hier werd er geen onderscheid gemaakt naargelang men voor de eerste keer in het huwelijksbootje trad of niet. In 2000 was de gemiddelde leeftijd van de bruidegom 33,6 en die van de bruid 31,0. In 2014 is deze leeftijd respectievelijk gestegen naar 37,5 en 34,9. Deze stijging is gradueel over de

²⁵http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/bevolking/huwelijken_echtscheidingen_samenwoning/huwelijken/

²⁶<http://statline.cbs.nl/statweb/publication/?dm=sln&pa=37772ned>

²⁷ INSEE Les mariages en 2014 - Séries longues État civil, 2016, <https://www.insee.fr/fr/statistiques/1913520?sommaire=1913585>

²⁸ LYDIA GEIJTENBEEK - CENTRAAL BUREAU VOOR DE STATISTIEK, "Waarom nog trouwen? Burgerlijke staat en geboortes in Nederland", 2015, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Marriages_and_births_in_the_Netherlands/nl#Waarom_nog_trouwen.3F_Burgerlijke_staat_en_geboortes_in_Nederland.

jaren heen gebeurd. Echter kunnen we uit de gedetailleerde tabel wel afleiden dat deze gemiddelde leeftijd de laatste jaren tevens gestegen is door de invoering van het huwelijk tussen partners van het gelijke geslacht. Uit de statistieken valt af te leiden dat deze partners door de recentere legalisering van dat huwelijk op een oudere leeftijd met elkaar huwen. Door het ontbreken van zulke gedetailleerde cijfers in België en Nederland weten we niet zeker of dit ook een reden is voor de hoge huwelijksleeftijd de laatste jaren. Het is echter wel aannemelijk dat dit een invloed heeft uitgeoefend.

23. Uit de statistische gegevens van de deze drie landen kan er geconcludeerd worden dat er een daling plaatsvindt van het aantal gesloten huwelijk en de huwelijksleeftijd zich in stijgende lijn beweegt. Volgens Eurostat staan de huwelijkscijfers en de huwelijksleeftijd dan ook in rechtstreeks verband met elkaar: daar waar de huwelijksleeftijd stijgt, zal er een automatische daling plaatsvinden van het aantal voltrokken huwelijken en omgekeerd.²⁹

1.1.3. De vermogensrechtelijke gevolgen van het huwelijk

24. Het huwelijk brengt een reeks vermogensrechtelijke gevolgen met zich mee. Deze vinden we terug in zowel het primair als het secundaire stelsel. Zoals eerder gesteld zullen de vermogensrechtelijke gevolgen uit het primair stelsel van toepassing zijn op elk gesloten huwelijk. Voor de vermogensrechtelijke gevolgen uit het secundair stelsel dient in herinnering te worden gebracht dat in deze bijdrage enkel de vermogensrechtelijke gevolgen van het wettelijk stelsel zullen worden behandeld. De volgorde van de vermogensrechtelijke gevolgen zullen voornamelijk worden aangehouden volgens de ordening van de artikelen in het Burgerlijk Wetboek.

1.1.3.1. De hulp- en bijdrageverplichting

25. De solidariteit tussen de twee echtgenoten neemt een belangrijke vorm aan door de hulp- en bijdrageverplichtingen welke ontstaan na het sluiten van het huwelijk. Er geldt een tweedelige plicht tussen beiden: ze zijn jegens elkaar hulp en bijstand verschuldigd³⁰ en ze moeten bijdragen in de lasten van het huwelijk naar zijn vermogen^{31,32}

26. De hulpplicht (artikel 213 BW) tussen beiden echtgenoten wordt aanzien als een bijzondere onderhoudsverplichting en houdt in dat ze elkaar hulp verschuldigd zijn en elkaar het nodige moeten verschaffen.³³ De hulpverplichting uit het primaire stelsel verschilt van de gemeenrechtelijke onderhoudsverplichting uit artikel 205-211 BW. Vooreerst dient artikel 213 BW te worden gebruikt om de verschillen tussen de levensstandaard van beide echtgenoten weg te werken en deze op een gelijk niveau te krijgen.³⁴ De onderhoudsuitkering kan bijgevolg ook worden uitgekeerd wanneer er geen behoefte is.³⁵ Bovendien verschilt de regeling uit artikel 213 BW ook van de

²⁹ Zie vorige noot.

³⁰ Artikel 213 BW.

³¹ Artikel 221, lid 1 BW.

³² P., SENAËVE, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2015, p. 510.

³³ P., SENAËVE, F., SWENNEN, *De beëindiging van de tweerelatie*, Antwerpen, Intersentia, 2012, p. 7; R., BARBAIX, *Handboek familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 19.

³⁴ F., SWENNEN, *Het personen- en familierecht. Identiteit en verwantschap vanuit juridisch perspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2015, p. 334.

³⁵ G., VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen- en familierecht*, Brugge, Die Keure, 2016, p. 553; C., DECLERCK, W., PINTENS, K., VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure,

gemeenrechtelijke regeling doordat de hulpverplichting in principe *in natura* uitgevoerd moet worden in de echtelijke verblijfplaats.³⁶ Enkel indien de uitvoering in natura onmogelijk is, kan de hulpplicht worden vervangen door het toekennen van een onderhoudsuitkering.³⁷ De gemeenrechtelijke onderhoudsregeling voorziet net in het omgekeerde door de uitvoering *in natura* te beschouwen als een uitzondering in artikel 210 BW.

27. Het tweede luik van deze verplichtingen bestaat uit de plicht om bij te dragen in de lasten van het huwelijk (artikel 221, lid 1 BW). Deze bijdrage dient te gebeuren naar ieders vermogen. Dit impliceert dat de lasten niet door de helft verdeeld dienen te worden maar er rekening moet worden gehouden met de mogelijkheden van iedere partner.³⁸ De bijdrageverplichting omvat zodoende een evenredigheidsvereiste. Onder de lasten van het huwelijk vallen alle materiële lasten welke ontstaan door de huwelijkse levensgemeenschap of met andere woorden de kosten van het dagelijks gezinsleven.³⁹ Algemeen wordt aangenomen dat deze kosten hieronder vallen: persoonlijk onderhouden van de echtgenoten, onderhoud en opvoeding van de kinderen, huisvesting, voeding, vervoer, kleding, vrijetijdsbesteding, geneeskundige verzorging,⁴⁰ Deze bijdrageverplichting vormt een belangrijke exceptie om te voorkomen dat de ene echtgenoot de teruggave vordert van een beweerde vermogensverschuiving tegenover de andere echtgenoot.⁴¹

28. Deze hulp- en bijdrageverplichting is van kracht tijdens het hele huwelijk. Hieruit volgt dat deze blijft voortbestaan tijdens de feitelijke scheiding en de echtscheidingsprocedure.⁴² Indien één van de echtgenoten zich in deze omstandigheden wenst te beroepen op deze verplichtingen rijst de vraag of er een fout moet worden aangetoond in hoofde van de andere echtgenoot. EGGERMONT heeft deze materie kort samengevat.⁴³ Zo dient er ten eerste te worden bewezen dat de ene echtgenoot zijn verplichting niet nakomt. Indien deze tekortkoming wordt vastgesteld moet worden onderzocht of de echtgenoten gemachtigd waren om feitelijk gescheiden te leven. Indien deze vraag negatief beantwoord wordt, kan de echtgenoot die de schuld draagt aan het ontstaan van de feitelijke scheiding geen aanspraak maken op grond van hulp- en bijdrageverplichting. Indien de feitelijke scheiding wel rechtmatig is, moet er geen antwoord worden gezocht op de schuldvraag.

2015, p.27; Y-H LELEU, *Droit des personnes et des familles*, Brussel, Larcier, 2010, p. 364; Cass. 2 juni 1978, A.C., 1978, p. 1173.

³⁶ S., EGGERMONT, *Tweeërrelaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 76.

³⁷ C., DECLERCK, W., PINTENS, K., VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2015, p. 27; P., SENAËVE, F., SWENNEN, *De beëindiging van de tweeërrelatie*, Antwerpen, Intersentia, 2012, p. 7.

³⁸ Cass. 25 november 2005, RW 2006-07, p. 1521; F., SWENNEN, *Het personen- en familierecht. Identiteit en verwantschap vanuit juridisch perspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2015, p. 334.

³⁹ F., SWENNEN, *Het personen- en familierecht. Identiteit en verwantschap vanuit juridisch perspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2015, p. 334, R., BARBAIX, *Handboek familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 20.

⁴⁰ P., SENAËVE, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2015, p. 511; F., SWENNEN, *Het personen- en familierecht. Identiteit en verwantschap vanuit juridisch perspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2015, p. 334; G., VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen- en familierecht*, Brugge, Die Keure, 2016, p. 583; C., DECLERCK, W., PINTENS, K., VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2015, p. 27.

⁴¹ R., BARBAIX, N., CARETTE, *Tendensen vermogensrecht 2016*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 4.

⁴² P., SENAËVE, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2015, p. 511; Rb. Antwerpen, 18 januari 1977, RW 1977-78, p. 1524-1528.

⁴³ S., EGGERMONT, *Tweeërrelaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 76.

Dientengevolge kan de rechter één echtgenoot veroordelen tot het betalen van een onderhoudsuitkering en de andere de ontvangsmachtiging toekennen.

29. In Frankrijk vindt men de hulpplicht terug in artikel 212 Code Civil. Volgens dit artikel zijn de echtgenoten, net zoals in het Belgische Burgerlijk Wetboek, verplicht wederzijdse hulp en bijstand te verlenen. Echter wordt deze hulpplicht anders ingevuld dan de Belgische variant. Voor de hulpverplichting uit artikel 212 Cc wordt wel rekening gehouden met de behoefte van de echtgenoten. De ene echtgenoot is verplicht om de behoeftige echtgenoot het nodige te verschaffen om in zijn onderhoud te kunnen voorzien.⁴⁴ Hierdoor zal de ene echtgenoot niet automatisch in de hogere levensstandaard delen zoals dit in België gebeurt. De gevoerde levensstandaard dient echter wel mee in beschouwing te worden genomen, alsook de sociale positie van de echtgenoten.⁴⁵ Volgens EGGERMONT komt het er *de facto* op neer dat slechts behoefte in hoofde van een echtgenoot kon worden besloten wanneer de gevoerde levensstandaard niet meer kan worden aangehouden en er aldaar sprake is van een terugval.

30. Artikel 214 Cc stelt dat beide echtgenoten bijdragen aan de lasten in het huwelijk evenredig naar hun mogelijkheden. Deze regeling geldt niet indien de echtgenoten hier van afwijken in hun huwelijksovereenkomst. De bijdrageverplichting is van toepassing zolang de echtgenoten een gezamenlijk leven hebben waardoor de hulpverplichting hierin wordt opgeslorpt.⁴⁶ Tevens blijft de bijdrageplicht gelden wanneer de echtgenoten feitelijk gescheiden leven. Indien er echter een echtscheidingsprocedure wordt ingezet, moet er beroep worden gedaan op de hulpplicht uit artikel 212 Cc.⁴⁷

31. In Nederland vinden we twee wettelijke bepalingen terug welke overeenkomen met de hulp- en bijdrageverplichtingen uit het Belgische recht. Vooreerst is er artikel 1:81 NBW waarin gesteld wordt dat de echtgenoten elkaar hulp en bijstand verschuldigd zijn. Net zoals in het Belgische recht zijn ze verplicht elkaar het nodige te verschaffen. Tevens gaat het hier niet over de behoefte van de ene echtgenoot. De vermogens van beide echtgenoten moeten in rekening worden gebracht en er moet worden gedeeld in de rijkdom.⁴⁸ Hierin kan men een equivalent zien van de levensstandaard die gelijk moet zijn tussen de echtgenoten in België. Dit artikel is net zoals in het Belgisch primair stelsel een fundamentele wettelijke bepaling en is bijgevolg een bepaling van dwingend recht.⁴⁹

⁴⁴ J., HAUSER, J., RENCHON, *Différenciation ou convergence des statuts juridiques du couple marié et du couple non marié? Droit belge et français*, Brussel, Bruylant, 2005, p. 392.

⁴⁵ J., HAUSER, J., RENCHON, *Le statut juridique du couple marié et du couple non marié en droit belge et français, I, Les statuts légaux des couples*, Brussel, Larcier, 2012, p. 523.

⁴⁶ S., EGGERMONT, *Tweereelaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 77; J., HAUSER, J., RENCHON, *Différenciation ou convergence des statuts juridiques du couple marié et du couple non marié? Droit belge et français*, Brussel, Bruylant, 2005, p. 394.

⁴⁷ J., HAUSER, J., RENCHON, *Le statut juridique du couple marié et du couple non marié en droit belge et français, I, Les statuts légaux des couples*, Brussel, Larcier, 2012, p. 525.

⁴⁸ C., ASSER, J., DE BOER, *Personen- en familierecht*, Deventer, Kluwer, 2010, p. 186.

⁴⁹ A.J.M., NUYTINCK, "Rechten en plichten van echtgenoten (titel 1.6 BW): meer regelend recht?" in VERBEKE, A.-L., e.a. (Ed.), *Confronting the Frontiers of Family and Succession Law; Liber Amicorum Walter Pintens ter gelegenheid van zijn emiritaat*, Antwerpen, Intersentia, 2012, p. 1034.

32. De bijdrageverplichting in het Nederlands recht vindt men terug in artikel 1:84 NBW, welke ook de regeling van de draagplicht wordt genoemd. De kosten van de huishouding komen ten laste van het gemene inkomen. Verder voorziet het artikel in een *default* regeling. Indien het gemene inkomen ontoereikend is om deze kosten te dragen, zullen de kosten naar evenredigheid ten laste vallen van de eigen inkomens. Indien ook deze ontoereikend zijn, vallen de kosten ten laste van het gemeenschappelijk vermogen. In laatste orde vallen de kosten ten laste van de eigen vermogens van de echtgenoten naar evenredigheid. Sedert 22 juni 2011 kunnen de echtgenoten hier via een schriftelijke overeenkomst van afwijken en naar eigen goeddunken een andere verdeling vastleggen.⁵⁰ Voorheen kon een afwijking enkel worden vastgelegd in de huwelijksvoorwaarden.

1.1.3.2. De bescherming van de gezinswoning

33. Voor de bescherming van de gezinswoning dient men eerst terug te gaan naar de Belgische Grondwet (later: Gw.). Artikel 23, derde lid, 3° Gw. stelt namelijk dat eenieder het recht heeft om een menswaardig leven te leiden waarbij het recht op behoorlijke huisvesting een van de belangrijkste onderdelen is. Het recht op huisvesting wordt in het instituut van het huwelijk beschermd door een bijzondere en tevens beperkte handelingsonbekwaamheid van de echtgenoten.⁵¹ Deze regeling vindt men terug in artikel 215 BW die werd ingevoegd door de wet uit 1976.⁵² Het doel van dit artikel is eenvoudig: de gezinswoning is essentieel voor het gezinsleven indien men huwt. Deze woning en aldus het gezin dat er in woont hebben extra bescherming nodig. Deze bescherming wordt geboden door te verhinderen dat een echtgenoot zelf over de goederen zou beschikken of op eigen gezag de andere echtgenoot de deur wijst.⁵³ Door de toekenning van dit bijzondere statuut aan de gezinswoning en de huisraad verbindt men als het ware een zekere duurzaamheid aan het gezinsleven.

34. Het voorwerp van deze bescherming betreft het onroerend goed dat het gezin tot voornaamste woning dient, met daarin de aanwezige huisraad. Er wordt aldaar slechts één woning bescherming en deze dient aan twee belangrijke kenmerken te voldoen: het moet enerzijds gaan over een *onroerend goed* en anderzijds moet het de *voornaamste* gezinswoning zijn. Het valt op dat er in de rechtsleer geen eensgezindheid bestaat over hoe strikt deze twee kenmerken dienen te worden ingevuld.

35. Vooreerst dient het volgens artikel 215 BW om een *onroerend goed* te gaan. Volgens de meerderheid van de rechtsgeleerden, waaronder P. SENAEVE en G. VERSCHELDEN, dient dit strikt te worden geïnterpreteerd en vallen alleen woningen welke als onroerend goed kunnen worden bestempeld onder deze beschermingsregel.⁵⁴ Hetgeen evenzeer als gezinswoning moet worden aanzien zijn aanhorigheden van het onroerend goed welke als essentieel onderdeel van de

⁵⁰ Wet van 31 mei 2001 tot wijziging van de titels 6 en 8 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek, *Stb.* 2001,; artikel 1:84, lid 3 NBW.

⁵¹ F., SWENNEN, *Het personen- en familierecht. Identiteit en verwantschap vanuit juridisch perspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2015, p. 331.

⁵² Wet 14 juli 1976 betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels, *BS* 18 september 1976.

⁵³ S., EGGERMONT, *Twee relaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 70.

⁵⁴ P., SENAEVE, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2015, p. 491; G., VERSCHELDEN, *Handboek Belgisch Personen- en familierecht*, Brugge, Die Keure, 2016, p. 557.

gezinswoning worden beschouwd.⁵⁵ Hieronder vallen onder andere de garage, het tuinhuis en bijgebouwen.

36. F. SWENNEN daarentegen poneert dat volgens de *ratio legis* van de wet tevens roerende goederen die als gezinswoning worden gebruikt beschermd dienen te worden.⁵⁶ Zodoende moeten ook woonwagens, caravans, woonboten, etc. worden beschermd. De wetgever schiet te kort om het doel van zijn beschermingsmechanisme te bereiken en wordt er niet aan de modernere levensomstandigheden beantwoord wanneer deze roerende goederen die als gezinswoning gebruikt worden niet worden beschermd.⁵⁷

37. Vervolgens moet het gaan over de *voornaamste* gezinswoning. De gezinswoning kan worden omschreven als de woning waar de echtgenoten, bijkomstig eventueel andere leden van het gezin zoals de kinderen, op een blijvende en georganiseerde wijze samenleven.⁵⁸ Het Hof van Cassatie heeft beslist dat het moet gaan over een daadwerkelijk bewoonde woning waar tenminste één der echtgenoten zijn woonplaats heeft.⁵⁹ Zoals reeds gesteld kan enkel één woning onder de bescherming van de gezinswoning vallen. Hierbij moet niet in acht worden genomen welke woning de hoogste waarde heeft. Er wordt aangenomen dat als referentiepunt bij het bepalen van de voornaamste gezinswoning moet worden gekeken naar waar het gezin het meeste tijd doorbrengt.

38. Artikel 215 BW beoogt de bescherming van de huisvesting van het gezin en het voorkomen van een rechtshandeling die tot gevolg zou hebben dat het gezin de woning zou moeten verlaten.⁶⁰ Deze bescherming wordt geboden door een zekere mate van beschikkingsonbevoegdheid in te stellen, zodat de echtgenoten niet vrij over hun rechten op de gezinswoning kunnen beschikken. Een belangrijk onderscheid dient te worden gemaakt naargelang het soort recht dat gevestigd is op de gezinswoning. Daar waar een echtgenoot een zakelijk recht heeft op de gezinswoning zal artikel 215, §1 BW van toepassing zijn. Hier wordt gesteld dat de ene echtgenoot niet onder bezwarende titel of om niet onder levenden kan beschikken over zijn rechten die hij heeft op de gezinswoning zonder de toestemming van zijn echtgenoot te verkrijgen. Beschikken moet zo worden verstaan dat er geen positieve daad mag worden gesteld door de ene echtgenoot zonder toestemming waardoor de bewoning van de gezinswoning in het gedrang komt.⁶¹ Bovendien mag het goed ook niet met een hypotheek bezwaard worden zonder toestemming van de andere echtgenoot.

39. Indien het gaat over een gehuurde woning speelt artikel 215, §2 BW. Het recht op de huur van het onroerend goed dat gebruikt wordt als de voornaamste gezinswoning behoort aan beide echtgenoten gezamenlijk toe. Zelfs indien één van de echtgenoten de huurovereenkomst reeds vóór het huwelijk heeft afgesloten, wordt de andere echtgenoot de wettelijke medehuurgerder vanaf de

⁵⁵ Zie ook RB. Brussel 14 april 1987, *TBBR* 1988.

⁵⁶ F., SWENNEN, *Het personen- en familierecht. Identiteit en verwantschap vanuit juridisch perspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2015, p. 331.

⁵⁷ Y., DE COCK, J., DE LAT, "De bescherming van de gezinswoning", *Jura Falc.* 1976, p.362-363.

⁵⁸ G., BAETEMAN, "De bescherming van de gezinswoning", *TPR* 1985, p. 339.

⁵⁹ Cass. 29 april 2011 C.10.0132.N.

⁶⁰ Rb. Antwerpen 26 maart 2009 *RABG* 2009, p. 836 -838.

⁶¹ C., DECLERCK, W., PINTENS, K., VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2015, p. 33.

voltrekking van het huwelijk.⁶² Wanneer in dit geval de echtgenoten besluiten om te scheiden, verliest deze laatste zijn hoedanigheid als medehuurder.⁶³ Uit deze regeling van medehuurders volgt dat indien de verhuurder de huur wil ontbinden, hij een opzegging moet richten naar beiden echtgenoten afzonderlijk indien hij kennis had van het huwelijk.⁶⁴ Omgekeerd betekent dit dat de opzegging door de huurders gezamenlijk moet uitgaan van beide echtgenoten.

40. In Frankrijk is er een tweespoor aan regelgeving waarin men de bescherming van de gezinswoning behandelt. Hier wordt er tevens een onderscheid gemaakt tussen een gehuurde gezinswoning of een gezinswoning met zakelijke rechten. Deze beschermingstechnieken zijn beiden in de Code Civil geregeld. De eerste beschermingsregel vindt men terug in artikel 1715 Cc welke op een gehuurde woning betrekking heeft. Deze regel werd in een bijzonder bepaling in het huurrecht opgenomen, wat verschillend is van de Belgische beschermingsmechanismen. Het principe is echter vergelijkbaar: vanaf het sluiten van het huwelijk zullen beiden echtgenoten als het ware co-titularissen worden van de huur. Indien de huur reeds vóór het huwelijk werd afgesloten door één der echtgenoten, zal de andere echtgenoot vanaf het huwelijk medehuurder worden.

41. Later werd artikel 215, lid 3 ingevoegd in de Code Civil waarin een gelijkaardige bescherming wordt geboden aan de gezinswoning als in België. Zo mogen de echtgenoten tevens niet beschikken over hun rechten op de gezinswoning zonder toestemming te verkrijgen van elkaar. Het 'beschikken over' moet hier ook verstaan worden als het stellen van handelingen waardoor de bewoning van de gezinswoning in het gevaar wordt gebracht.⁶⁵

42. Een beperking van de beschikkingsbevoegdheid van de echtgenoten is eveneens in Nederland ingevoerd. De beschikkingsbevoegdheid van de echtgenoten wordt in artikel 1:88, lid 1, a NBW beperkt door wederzijdse toestemming te verlangen bij het stellen van bepaalde rechtshandelingen.⁶⁶ Onder deze rechtshandelingen vallen de vervreemding, bezwaring, ingebruikgeving of eender welke rechtshandeling die kan leiden tot de beëindiging van het gebruik van de woning welke door beide echtgenoten tezamen of door één van de echtgenoten bewoond wordt. Onder deze bescherming valt ook de inboedel van de woning die niet zonder toestemming van de andere echtgenoot mag worden verkocht, bezwaard of bijvoorbeeld het voorwerp worden van vruchtgebruik.⁶⁷ De *ratio legis* achter deze beschermingstechniek is gelegen in het feit dat de wetgever het noodzakelijk achtte de echtgenoten en hun woning te beschermen tegen de gevaren van elkaars rechtshandelingen.⁶⁸ Opmerkelijk hierbij is dat er in de Nederlandse wetgeving slechts gesproken wordt over een woning en niet de *voornaamste* woning zoals men in België en Frankrijk

⁶² C., CASTELEIN, K. VANHOVE, "Tijd om te verhuizen? Bescherming van de gehuurde gezinswoning op crisismomenten binnen het huwelijk en de wettelijke samenwoning", *TPR* 2003, p. 1577.

⁶³ Rb. Antwerpen 21 oktober 2013, *T.Vred.* 2015, p. 156.

⁶⁴ Artikel 215, §2, lid 2 BW; *Vred. Torhout* 19 maart 1996, *T.Not.* p. 52.

⁶⁵ Y., DE COCK, J., DE LAT, "De bescherming van de gezinswoning", *Jura Falc.* 1976, p.368.

⁶⁶ A.J.M., NUYTINCK, "Rechten en plichten van echtgenoten (titel 1.6 BW): meer regelend recht?" in VERBEKE, A.-L., e.a. (Ed.), *Confronting the Frontiers of Family and Succession Law; Liber Amicorum Walter Pintens ter gelegenheid van zijn emiritaat*, Antwerpen, Intersentia, 2012, p. 1038-1039.

⁶⁷ J., SCHERPE (ed), *Marital agreements and private autonomy in comparative perspective*, Oxford, Hart Publishing Ltd, 2012, p. 235.

⁶⁸ F., SCHONEWILLE, *Partijautonomie in het relatievermogensrecht*, Apeldoorn, Maklu, 2012, p. 43.

doet. Hierdoor kunnen meerdere woningen in aanmerking komen voor het beschermingsmechanisme.⁶⁹

43. Net zoals Frankrijk heeft men ervoor geopteerd om de bescherming van de gehuurde gezinswoning apart te regelen in het huurrecht. Uit artikel 7:266 NBW volgt dat de echtgenoot van rechtswege medehuurder wordt voor de hele periode dat de woning tot zijn hoofdverblijfplaats dient. Tevens is hier het tijdstip van het sluiten van de huurovereenkomst niet van belang.

1.1.3.3. De hoofdelijke gehoudenheid

44. Als laatste vermogensrechtelijke gevolg uit het primair stelsel is er de hoofdelijke gehoudenheid voor huishoudelijk schulden en schulden ten behoeve van de opvoeding van de kinderen. Artikel 222 BW stelt dat iedere schuld die door een echtgenoot wordt aangegaan ten behoeve van de huishouding en opvoeding van de kinderen de andere echtgenoot hoofdelijk verbindt. Een uitzondering hierop is wanneer het de schulden betreft welke buitensporig zijn gelet op de bestaansmiddelen van het gezin.⁷⁰ Dit geldt zowel voor buitensporige schulden aangegaan ten behoeve van de huishouding, als voor schulden ten behoeve van de opvoeding van de kinderen. Door deze wettelijke bepaling kan een schuldeiser de schulden verhalen op zowel echtgenoot-schuldenaar als bij de andere echtgenoot.⁷¹ De echtgenoot die door de hoofdelijkheid van de schulden wordt aangesproken en meent dat deze schulden buitensporig zijn, draagt de bewijslast.⁷²

45. Onder schulden ten behoeve van de huishouding vallen alle schulden waarvoor ook de bijdrageverplichting uit artikel 221 BW geldt.⁷³ Zo zullen echtgenoten onder meer hoofdelijk gehouden zijn voor de medische kosten van elkaar, de huurkosten van de gezinswoning en voor de aankooprijks van de kleren van elkaar.⁷⁴ Schulden die werden aangegaan in het kader van beleggingen en beroepsverrichtingen worden niet geacht te zijn aangegaan ten behoeve van de huishouding.⁷⁵ De bewijslast van het huishoudelijk karakter van de schulden ligt bij de schuldeiser.⁷⁶ Opdat de hoofdelijkheid voor deze schulden tussen de echtgenoten blijft bestaan moet er wel sprake zijn van een huishouding. Indien er sprake is van een feitelijke scheiding is deze voorwaarde niet voldaan en houdt de hoofdelijkheid tussen de echtgenoten op te bestaan. Echter heeft het Hof van Cassatie geoordeeld dat deze situatie niet kan worden tegengeworpen aan een derde wie te goeder trouw heeft gecontracteerd en dus niet op de hoogte was van de echtelijke moeilijkheden.⁷⁷

⁶⁹ S., EGGERMONT, *Twee relaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 74.

⁷⁰ Artikel 222, lid 2 BW.

⁷¹ J., TREMMERY, *Samenleven of huwen?*, Kortrijk, Heule, 2010, p. 47.

⁷² G., VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen- en familierecht*, Brugge, Die Keure, 2016, p. 595.

⁷³ S., EGGERMONT, *Twee relaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 80, opsomming zie *supra*.

⁷⁴ Respectievelijk Vred. Gent 6 april 1999, *T.Vred.* 2000, p. 299-302; J.P. Wavre 16 mei 2006, *T.Vred.*, 2010, p. 325-330; Rb. Ieper 24 juni 2005, *TGR* 2005, p. 169.

⁷⁵ Gent 5 september 2007, *NJW* 2008, p. 225-227.

⁷⁶ G., VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen- en familierecht*, Brugge, Die Keure, 2016, p. 596.

⁷⁷ Cass. 7 januari 2008 AR C.06.0272.F, noot E. VAN ROYEN, "De toepassing van de primaire verplichting tot hoofdelijke gehoudenheid van de echtgenoten voor huishoudelijke schulden in tijden van echtelijke moeilijkheden", *T.Fam.* 2009, p. 57.

46. Bovendien geldt er een hoofdelijke aansprakelijkheid tussen de echtgenoten voor de schulden ten behoeve van de opvoeding van de kinderen. Hieronder vallen zowel de schulden aangegaan voor het onderhoud van de kinderen als de schulden die zijn aangegaan voor de opleiding.⁷⁸ Hetgeen bijvoorbeeld niet wordt aanvaard als een schuld ten behoeve van de opvoeding van de kinderen is de verplichting tot terugbetaling van onverschuldigd ontvangen kinderbijslag.⁷⁹ De hoofdelijkheid strekt zich uit voor de schulden die zijn aangegaan voor de kinderen die deel uitmaken van het gezin, zelfs indien dit niet-gemeenschappelijke kinderen zijn van de echtgenoten.⁸⁰ Aangezien het hier niet meer gaat over de schulden van de huishouding, houdt de hoofdelijkheid hier niet op met bestaan indien er een feitelijke scheiding is. Voor deze kosten blijven de echtgenoten hoofdelijk gehouden tot en met het einde van het huwelijk.⁸¹

47. Artikel 220 Code Civil omvat een soortgelijke regeling betreffende de hoofdelijke aansprakelijkheid van de echtgenoten. In het eerste lid vindt men het algemene principe terug welke stelt dat de echtgenoten hoofdelijk gehouden zijn voor alle schulden welke zijn aangegaan voor het huishouden en de opvoeding van de kinderen. Tevens volgt hieruit dat één der echtgenoten voor de gehele schuld kan worden aangesproken door de schuldeiser voor een schuld aangegaan door zijn echtgenoot.⁸²

48. Lid 2 bevat de eerste uitzondering op dit principe en is gelijkaardig aan de Belgische uitzondering uit artikel 222, lid 2 BW, doch strikter verwoord. De hoofdelijkheid tussen de echtgenoten houdt namelijk op te bestaan wanneer de kosten buitensporig zijn. Daar waar in het Belgische recht wordt getoetst aan de bestaansmiddelen van het gezin, wordt er in het Franse recht rekening gehouden met drie andere toestanden. Vooreerst wordt de levensstandaard in aanmerking genomen. Verder wordt er ook gekeken of de uitgave al dan niet nuttig was en bovendien kijkt men ook of de derdecontractant te goeder of te kwader trouw was bij het contracteren.

49. Opmerkelijk is dat er in de Franse wetgeving geopteerd is om te voorzien in een extra uitzondering in lid 3 van hetzelfde artikel. De hoofdelijkheid tussen de echtgenoten valt weg indien het gaat over een aankoop op krediet en leningen, tenzij de lening een bescheiden bedrag betreft en noodzakelijk is voor het dagelijkse leven. In 2014 is er nog een wetswijziging doorgevoerd betreffende deze leningen.⁸³ Zo zullen leningen met zulke bescheiden bedragen toch aan de hoofdelijkheid ontsnappen indien er meerdere zijn aangegaan en de uiteindelijke som buitensporig is ten aanzien van de levensstandaard.

⁷⁸ C., DECLERCK, W., PINTENS, K., VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2015, p. 48.

⁷⁹ Cass. 19 maart 2007, RW 2008-09, p. 926; noot E. VAN ROYEN "Geen hoofdelijke gehoudenheid van de echtgenoten voor de verplichting om onverschuldigd ontvangen kinderbijslag terug te betalen, *T.Fam.* 2009, p. 53-54.

⁸⁰ Rb. Hasselt 19 december 2011, noot K., WILLEMS, "De onderhoudsverplichting van de lesbische meemoeder", *T.Fam.* 2012, p. 144.

⁸¹ F., SWENNEN, *Het personen- en familierecht. Identiteit en verwantschap vanuit juridisch perspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2015, p. 337; V. BORREMANS, "Van gesplitste kinderen naar gesplitste schoolrekeningen?", *T.Fam.* 2010, p. 15 (van13-16.); J.P. Fontaine-l'Évêque 23 november 2006, *T.Vred.* 2011, p. 228-239.

⁸² L., ANYES, *Famille et patrimoine. Les dossiers de droit & patrimoine*, France, Kluwer, 2010, p. 249.

⁸³ Article 50 Loi 17 mars 2014 relative à la consommation, *JORF* 18 mars 2014.

50. Wanneer er een feitelijke scheiding plaatsvindt, houdt de hoofdelijkheid tussen de echtgenoten niet automatisch op te bestaan zoals in België. Ten aanzien van de kosten welke betrekking hebben op de gezinswoning blijven de echtgenoten in principe wel hoofdelijk verbonden. Wanneer er kosten zijn welke na onderzoek niet in het belang blijken te zijn van het huishouden, kunnen ze wel aan het principe ontsnappen.⁸⁴

51. In Nederland omvat artikel 1:85 NBW de regeling betreffende de hoofdelijke gehoudenheid van de echtgenoten. Hierin wordt bepaald dat de ene echtgenoot voor het geheel aansprakelijk is voor alle verbintenissen welke zijn aangegaan door de andere echtgenoot ten behoeve van de gewone gang van huishouding. Opmerkelijk hierbij is dat er geen enkele uitzondering is geformuleerd zoals men dit in het Belgische en Franse recht voorzien. Bovendien is het begrip van 'de gewone gang van huishouding' vaag geformuleerd. ASSER en DE BOER omschrijven de historie omtrent het begrip in hun boek.⁸⁵ Oorspronkelijk werd in het ontwerp in 1820 gesproken over als 'alles, wat de gewone en dagelijkse huishouding en opvoeding van de kinderen betreft'. Doorheen de jaren is het begrip geëvolueerd naar de uiteindelijke formulering van 'de gewone gang van huishouding' in het ontwerp van 1954. Deze term werd verkozen omdat er onder de gewone gang van huishouding ook uitgaven vallen welke niet dagelijks gebeuren.⁸⁶ Hieruit volgt dat men het begrip 'de gewone gang van huishouding' ruim interpreteert.⁸⁷ Indien men overgaat tot het beoordelen of een schuld onder 'de gewone gang van huishouding' valt, dient vooreerst te worden gekeken naar artikel 1:84 NBW en de invulling van dit artikel. Echter dient te worden opgemerkt dat het begrip voornamelijk geobjectiveerd wordt in de rechtspraak en rechtsleer. Zo dient er rekening gehouden te worden met enerzijds de leefomstandigheden van de echtgenoten en anderzijds wat de derde-contractant in alle redelijkheid mag aannemen of de aankoop onder de gewone gang van huishouding valt.⁸⁸

52. Volgens artikel 1:86 NBW kan de rechter op verzoek van de echtgenoten en indien er gegronde redenen bestaan de toekomstige aansprakelijkheid van de ene echtgenoot uitsluiten. Indien de echtgenoten feitelijk gescheiden leven, zal dit een rol spelen in de beoordeling van de rechter.⁸⁹ Vanaf het ogenblik dat er sprake is van van tafel en bed gescheiden echtgenoten, vervalt de hoofdelijke aansprakelijkheid voor de huishoudelijke schulden.⁹⁰

⁸⁴ S., EGGERMONT, *Tweelaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 81.

⁸⁵ C., ASSER, J., DE BOER, *Personen- en familierecht*, Deventer, Kluwer, 2010, p. 203.

⁸⁶ C., ASSER, J., DE BOER, *Personen- en familierecht*, Deventer, Kluwer, 2010, p. 203.

⁸⁷ Rb. 's-Gravenhage 1 november 1972, *NJ* 1973, 196; Ktg. Zaandam 27 september 2000, *NJ* 2001, 681; Rb. Roermond, 28 oktober 2008 218636 \ CV EXPL 08-2520 http://www.viajuridica.nl/civiel/thema/uitspraaktekst/Rb-Roermond-28-10-2008-nr-218636-CV-EXPL-08-2520?uitspraak_id=35989&thema_id=5059

⁸⁸ C., ASSER, J., DE BOER, *Personen- en familierecht*, Deventer, Kluwer, 2010, p. 204; M.R., KREMER, "Hoofdelijke aansprakelijkheid kosten huishouding: artikel 1:85 BW", 2015, <http://www.viajuridica.nl/civiel/thema/toelichting/Aansprakelijkheid-voor-kosten-van-de-huishouding>.

⁸⁹ A., BONOMI, M., STEINER, *Les regimes matrimoniaux en droit compare et en droit international privé*, Genève, Librairie Droz, 2006, p. 183.

⁹⁰ Artikel 1:92a NBW.

1.1.3.4. Dringende maatregelen

53. Sedert de wet van 20 juli 1932 is het mogelijk dat er dringende voorlopige maatregelen worden opgelegd ten aanzien van de echtgenoten.⁹¹ Oorspronkelijk kon men terecht bij de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg indien één van de echtgenoten grovelijk aan zijn plichten verzuimde.⁹² Het doel van deze wetgeving betrof voornamelijk de vrouw en kinderen te beschermen indien de man zijn plichten niet nakwam.⁹³ De wet van 14 juli 1976 bracht twee grote veranderingen tot stand.⁹⁴ Vooreerst werd vanaf dat ogenblik de vrederechter de bevoegde rechter om dringende voorlopige maatregelen op te leggen. Bovendien werd het toepassingsgebied uitgebreid: zowel voor de situatie van plichtsverzuim als voor de situatie waar de verstandhouding tussen de echtgenoten ernstig verstoord is, kunnen dringende voorlopige maatregelen worden opgelegd. In het huidige recht vinden we deze regeling terug in artikel 223 BW en is de bevoegdheid voor het nemen van dringende maatregelen sedert 1 september 2014 overgeheveld naar de familierechtbank.⁹⁵

54. De regeling betreffende het opleggen van dringende maatregelen is er voornamelijk op gericht om in te grijpen wanneer een huwelijk zich in een tijdelijke crisissituatie bevindt.⁹⁶ De familierechtbank zal op verzoek van een echtgenoot dringende maatregelen opleggen welke terug te vinden zijn in de artikelen 1253ter/4 tot 1253ter/6 Ger.W. indien de andere echtgenoot grovelijk zijn plicht verzuimt of indien de verstandhouding tussen de echtgenoten ernstig is verstoord. Opgemerkt dient hierbij te worden dat de echtgenoten zich niet in een echtscheidingsprocedure mogen bevinden, daar waar er voorlopige maatregelen volgens artikel 1280, lid 1 Ger.W. kunnen worden bevolen.⁹⁷ De dringende voorlopige maatregelen blijven van kracht totdat ze een einde nemen op het tijdstip dat vastgesteld werd door de rechter, door een herziening of de ontbinding van het huwelijk. Indien er geen vastgesteld tijdstip voorhanden is, blijven de maatregelen uitvoerbaar tot aan de beslissing wanneer er nadien een verzoek tot echtscheiding werd ingediend.⁹⁸ Indien de maatregelen slaan op de kinderen blijven ze ook na de ontbinding van het huwelijk nog gelden tot het ogenblik de familierechtbank de maatregelen herziet.⁹⁹

55. De maatregelen die in het kader van artikel 223 BW genomen worden hebben een dringend en voorlopig karakter. Deze twee vormen ontvankelijkheidsvoorwaarden en geen bevoegdheidsvoorwaarden.¹⁰⁰ De maatregelen moeten aldaar dringend zijn om de echtgenoten en kinderen hun belangen te beschermen en moeten bovendien verhinderen dat er verdere

⁹¹ Wet van 20 juli 1932 tot wijziging van de bepalingen van hoofdstuk VI, titel V, van boek I van het Burgerlijk Wetboek: "De wederzijdsche rechten en plichten van de echtgenooten", BS 12 augustus 1932.

⁹² G., VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen- en familierecht*, Brugge, Die Keure, 2016, p. 596.

⁹³ S., EGGERMONT, *Tweereelaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 119.

⁹⁴ Wet 14 juli 1976 betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels, BS 18 september 1976.

⁹⁵ Wet 30 juli 2013 betreffende de invoering van een familie- en jeugdrechtbank, BS 27 september 2013.

⁹⁶ Cass. 1 april 1960, RW. 1959-60, p. 1889; Rb. Leuven 2 oktober 1998, RW 2000-01, p. 107-108; Vred. Westerlo 15 december 2000, RW 2001-02, p. 1037-1038.

⁹⁷ P., SENAËVE, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2015, p. 520.

⁹⁸ Cass. 18 mei 2009, RW 2009-10, p. 1132-1135.

⁹⁹ Cass. 12 november 2002, RW 2003-04, p. 622-625; S., EGGERMONT, *Tweereelaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 119.

¹⁰⁰ J.P. Fontaine-l'Évêque 5 oktober 2006, T.Vred. 2007, p. 320-325.

(vermogensrechtelijke) schade zal ontstaan.¹⁰¹ De familierechtbank dient aldus niet zozeer naar de individuele belangen te kijken maar moet voornamelijk de belangen van de gezinsleden tezamen behartigen.¹⁰² Het dringend karakter heeft betrekking op de aard van de gevorderde maatregelen zelf en niet op de feitelijke situatie waarin de echtgenoten zich bevinden.¹⁰³ Verder dienen de maatregelen een voorlopig karakter te hebben. Hiermee doelt men op het feit dat ze nooit op een definitieve wijze de rechten en plichten van de echtgenoten mogen vastleggen.¹⁰⁴ De maatregelen gelden aldus *rebus sic stantibus*, wat slaat op de mogelijkheid tot herzieining van de maatregelen indien er nieuwe elementen optreden en de toestand is gewijzigd.¹⁰⁵ Gelet op het feit dat de dringende maatregelen tot doel hebben een crisissituatie te regelen, mogen deze maatregelen aldus niet leiden dat een feitelijke scheiding tussen de echtgenoten op bestendige wijze wordt georganiseerd.¹⁰⁶

56. De gevorderde maatregelen kunnen aldus betrekking hebben op de persoon van de echtgenoot of echtgenoten en eveneens op de kinderen. Bovendien kunnen er maatregelen verbonden worden aan de goederen van deze personen. Artikel 1253*ter*/5 Ger.W. bevat een exemplatieve lijst van dringende maatregelen die de familierechtbank kan opleggen. Zo kan ze onder meer de volgende maatregelen nemen: alle maatregelen betreffende van de uitoefening van het ouderlijk gezag, uitkeringen tot levensonderhoud begroten, wijzigen of afschaffen, afzonderlijke verblijfplaats vaststellen, tijdelijk verbod opleggen om een bepaald roerend of onroerend goed te vervreemden, hypotheekeren of verpanden, verplichte borgstelling, echtelijke verblijfplaats vaststellen, De familierechtbank moet zich echter wel onthouden van het nemen van maatregelen welke tot de bevoegdheid van een andere rechter behoren en eveneens van maatregelen die strijdig zijn met het recht.¹⁰⁷

57. Het Franse recht voorziet in een gelijkaardige regelgeving in artikel 220-1 CC. Hierin wordt gesteld dat indien één van de echtgenoten ernstig verzuimt aan zijn plichten en hierdoor de belangen van het gezin schaadt, de familierechter dringende maatregelen mag opleggen om deze belangen te beschermen. De wetgever voorziet in dit artikel slechts twee voorbeelden van dringende maatregelen die genomen kunnen worden. Zo kan de familierechter bevelen dat de ene echtgenoot niet zonder toestemming van de andere echtgenoot mag beschikken over bepaalde goederen of ze kan verbieden

¹⁰¹C., DECLERCK, W., PINTENS, K., VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2015, p. 49-50; ; F., SWENNEN, *Het personen- en familierecht. Identiteit en verwantschap vanuit juridisch perspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2015, p. 339.

¹⁰²S., EGGERMONT, *Twee relaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 120.

¹⁰³P., SENAËVE, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2015, p. 522, C., DECLERCK, W., PINTENS, K., VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2015, p. 49, G., VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen- en familierecht*, Brugge, Die Keure, 2016, p. 598.

¹⁰⁴F., SWENNEN, *Het personen- en familierecht. Identiteit en verwantschap vanuit juridisch perspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2015, p. 343.

¹⁰⁵C., DECLERCK, W., PINTENS, K., VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2015, p. 50; F., SWENNEN, *Het personen- en familierecht. Identiteit en verwantschap vanuit juridisch perspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2015, p. 343; P., SENAËVE, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2015, p. 523.

¹⁰⁶Cass. 29 mei 2006, RW 2007-08, p. 857.

¹⁰⁷C., DECLERCK, W., PINTENS, K., VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2015, p. 52; F., SWENNEN, *Het personen- en familierecht. Identiteit en verwantschap vanuit juridisch perspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2015, p. 340.

dat bepaalde goederen verplaatst worden. Anders dan in België moet de Franse familierechter de duurtijd van de dringende maatregelen vastleggen en deze mag niet meer dan drie jaar bedragen. In Nederland is er niet voorzien in een specifieke regeling betreffende dringende voorlopige maatregelen. Enkel indien er reeds een vordering tot echtscheiding is ingediend kunnen er voorlopige voorzieningen worden gevorderd.¹⁰⁸

1.1.3.5. Samenstelling van het vermogen van de gehuwden

1.1.3.5.1. *Wettelijk stelsel en kwalificatie van de vermogens*

58. Naast het primaire huwelijksstelsel waaruit reeds verschillende vermogensrechtelijke gevolgen voortvloeien, zijn de echtgenoten tevens onderworpen aan het secundaire huwelijksvermogensstelsel. Zoals reeds gesteld hebben de echtgenoten hier een keuzemogelijkheid. Ofwel sluiten ze een huwelijksovereenkomst af vóór het huwelijk waarin zij de regels bepalen welke van toepassing zijn op hun huwelijk. Zo kunnen ze onder andere opteren voor het regime van scheiding van goederen of ze kunnen kiezen voor een stelsel met behoud van gemeenschappelijk vermogen waarvan zij de regels betreffende de vereffening en de verdeling kunnen wijzigen.¹⁰⁹ De regels van het wettelijk stelsel zullen echter wel residuair van toepassing zijn op conventionele stelsels volgens artikel 1390 BW. Dit gemeenrechtelijk karakter wordt eveneens herhaald voor gemeenschapsstelsels in artikel 1451, *in fine* BW. In de rechtspraak en rechtsleer is er echter enige discussie ontstaan of deze redenering eveneens opgaat indien de echtgenoten kiezen voor het stelsel van scheiding van goederen.¹¹⁰ Een strekking stelt dat er geen toepassing naar analogie mogelijk is aangezien artikel 1451, *in fine* BW specifiek bedoeld is voor gemeenschapsstelsels en er geen gelijkaardige artikel bestaat voor het stelsel van scheiding van goederen. Echter poneert de andere en tevens ruimste strekking dat artikel 1390 BW geldt als een algemeen principe en geen onderscheid maakt tussen de verschillende stelsels.¹¹¹ Aldus geldt het wettelijk stelsel volgens artikel 1390 BW als gemeen recht.

59. Indien de echtgenoten nalaten voor het huwelijk dergelijke huwelijksovereenkomst af te sluiten bij de notaris, zal van rechtswege het wettelijk stelsel van toepassing zijn.¹¹² Het wettelijk stelsel fungeert als gemeenrechtelijk stelsel en zal vanaf de voltrekking van het huwelijk beginnen te werken. Het stelsel blijft zolang van toepassing totdat het huwelijk ontbonden wordt.¹¹³ Tijdens het huwelijk hebben de echtgenoten de mogelijkheid om hun huwelijksvermogensstelsel te wijzigen. Om deze wijziging te bekomen dient de procedure uit artikel 1394-1395 BW gevolgd te worden. Net zoals in het Belgisch recht, hebben het Franse recht en het Nederlandse recht voorzien in een wettelijk stelsel dat van toepassing zal zijn indien er geen huwelijksovereenkomst wordt gesloten tussen de echtgenoten. Uit artikel 1393, lid 2 Cc volgt dat *la communauté légale* van toepassing zal zijn indien er geen bijzondere huwelijksovereenkomst is gesloten. Artikel 1:93 en 1:94 NBW stellen dat de wettelijke gemeenschap van goederen in werking treedt vanaf de voltrekking van het huwelijk bij

¹⁰⁸ S., EGGERMONT, *Tweereelaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 122.

¹⁰⁹ J., DU MONGH, *Huwelijksvermogensrecht*, Leuven, Acco, 2014, p. 85.

¹¹⁰ R., BARBAIX, *Handboek familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 48 en 262.

¹¹¹ R., BARBAIX, *Handboek familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 48 en 262; J., DU MONGH, *Huwelijksvermogensrecht*, Leuven, Acco, 2014, p. 11.

¹¹² Artikel 1390 BW.

¹¹³ Artikel 1427 BW.

afwezigheid van huwelijkse voorwaarden. In de verdere bespreking over de samenstelling van het vermogen wordt van deze laatste situatie uitgegaan en worden de vermogensrechtelijke gevolgen uit het wettelijk stelsel besproken.

60. Het wettelijk stelsel bestaat in het Belgisch recht uit drie verschillende vermogens: het eigen vermogen van elk van de echtgenoten en het gemeenschappelijk vermogen van beide echtgenoten tezamen. Dit wordt expliciet vermeld in artikel 1398 BW. Het wettelijk stelsel zoals de wetgever deze heeft opgesteld, heeft voornamelijk tot doel om een evenwicht te zoeken tussen de solidariteit en de autonomie van beide echtgenoten.¹¹⁴ De solidariteit tussen de echtgenoten wordt gecreëerd door het gemeenschappelijk vermogen waar bijvoorbeeld de aanwinsten tijdens het huwelijk terecht komen. De autonomie van de echtgenoten wordt beschermd door een individuele vermogensvrijheid te garanderen door middel van bijvoorbeeld de invoering van verscheidene bestuursregelingen. In de rechtsleer wordt er ook wel gesproken over een stelsel van gemeenschap van aanwinsten.¹¹⁵

61. Tevens voorziet het Franse recht in een wettelijk stelsel welke bestaat uit deze drie afzonderlijke vermogens.¹¹⁶ In Nederland ontstaat er volgens het wettelijk stelsel vanaf de voltrekking van het huwelijk van rechtswege een algehele gemeenschap van goederen (artikel 1:94, lid 1 NBW). Desondanks bestaan er ook hier drie afzonderlijke vermogens ondanks de algehele gemeenschap. In Nederland werd op 11 juli 2014 echter een wetsvoorstel ingediend met als doel de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen in het huwelijksvermogensrecht te beperken.¹¹⁷ Dit voorstel werd gewijzigd op 19 april 2016 en op 28 maart 2017 werd het wetsvoorstel aangenomen bij stemming. Het wetsvoorstel zal op 1 januari 2018 in werking treden.¹¹⁸

62. Zowel het eigen vermogen als het gemeenschappelijk vermogen hebben een bijzonder statuut. Ze vormen alle drie een afzonderlijk vermogen met activa en passiva en een eigen specifieke bestuursregeling.¹¹⁹ Ze worden dus aanzien als aparte juridische boedels en entiteiten die geen autonome rechtspersoonlijkheid bezitten. Dit volgt uit een arrest van het Hof van Cassatie van 2006 waarbij deze redenering werd uiteengezet door het Hof in de beoordeling van het tweede middel dat werd aangevoerd.¹²⁰ Bovendien onderscheidt het gemeenschappelijk vermogen zich van mede-eigendom. Zo kunnen echtgenoten niet eender wanneer de verdeling vorderen of over hun aandeel beschikken. Bovendien zijn de bestuursregimes van het gemeenschappelijk vermogen en die van mede-eigendom verschillend van aard.¹²¹

¹¹⁴ R., BARBAIX, A.-L., VERBEKE, *Beginselen relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2012, p. 33.

¹¹⁵ G., VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen- en familierecht*, Brugge, Die Keure, 2016, p. 625; R., BARBAIX, *Handboek familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 46.

¹¹⁶ S., EGGERMONT, *Twee relaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 200.

¹¹⁷ Voorstel van wet van de leden Swinkels, Recourt en Van Oosten tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en de Faillissementswet teneinde de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen te beperken, 11 juli 2014 nr. 33.987.

¹¹⁸ Voor het verloop van de totstandkomingsprocedure, zie fiche: https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/33987_initiatiefvoorstel_swinkels.

¹¹⁹ W., PINTENS; C., DECLERCK; J., DU MONGH; K., VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 152.

¹²⁰ Cass. 5 september 2016, P.06.0816.N/1.

¹²¹ G., VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen- en familierecht*, Brugge, Die Keure, 2016, p. 626.

63. Het eigen vermogen van iedere echtgenoot omvat in principe de goederen die iedere echtgenoot bezat op het ogenblik van de huwelijksvoltrekking. Bovendien vallen ook de activa die zij tijdens het huwelijk verkrijgen door schenking, erfenis of testament en de wederbelegging hiervan onder het eigen vermogen. Het gemeenschappelijk vermogen bevat alle activa die tijdens het huwelijk onder bezwarende titel toevallen aan een echtgenoot.¹²²

1.1.3.5.2. Bewijsregeling

64. De wetgever heeft ervoor geopteerd om een vermoeden in te stellen waardoor alle goederen worden vermoed gemeenschappelijk te zijn als de echtgenoten niet kunnen bewijzen dat deze een eigen karakter hebben (artikel 1405 en 1408 BW). Voor de actiefzijde volgt hieruit dat, behoudens tegenbewijs, alle baten tijdens het huwelijk gemeenschappelijk zullen zijn. Voor het passief gedeelte van de vermogens geldt hetzelfde vermoeden die terug te vinden is in artikel 1408, *in fine* BW. Schulden waarvan niet bewezen kan worden dat zij eigen zijn aan één van de echtgenoten zullen als zodanig gekwalificeerd worden als gemeenschappelijk.

65. Er werden specifieke bewijsregels opgenomen in het wettelijk stelsel om als echtgenoot te kunnen bewijzen dat baten en/of lasten een eigen karakter zouden vertonen.¹²³ Hierbij dient een belangrijk onderscheid te worden gemaakt tussen het bewijs tussen echtgenoten en ten aanzien van derden. Vooreerst stelt artikel 1399 *in fine* BW dat het bewijs van eigendom tussen de echtgenoten onderling mag worden geleverd met alle middelen van recht. Hieronder vallen ook getuigenissen, vermoedens en algemene bekendheid. Indien het bewijs dient geleverd te worden ten aanzien van derden, moet de strengere bewijsprocedure gebruikt worden uit artikel 1399, lid 2 BW. De echtgenoten kunnen onder andere het bewijs leveren aan de hand van een boedelbeschrijving, deugdelijk bezit of een akte met vast dagtekening. Deze regeling is zowel op de actief als passief zijde van de vermogens van toepassing.

66. In Frankrijk heeft de Code Civil ook voorzien in een bewijsregeling betreffende het aantonen dat een goed eigen is aan één van de echtgenoten. Uit artikel 1402, lid 2 Cc volgt dat het bewijs in eerste instantie geleverd dient te worden door middel van een geschrift. Indien dit niet voorhanden is, kan de rechter alle geschriften mee in overweging nemen, waaronder alle geschriften van huishoudelijke aard, facturen en bankafschriften. Mits er door de rechter wordt vastgesteld dat een echtgenoot zich in de onmogelijkheid bevindt om het bewijs te leveren door middel van een geschrift, kan hij rekening houden met vermoedens en getuigenissen. In Nederland zijn er geen specifieke bewijsregels terug te vinden en zal het bewijs dienen te worden geleverd volgens de regels van het gemeen recht.

1.1.3.5.3. Baten

67. Voor de bespreking van de baten in het wettelijk stelsel wordt er onderscheid gemaakt tussen de baten van het eigen vermogen en de baten van het gemeenschappelijk vermogen

A. Baten van het eigen vermogen

68. In het wettelijk stelsel heerst er derhalve een vermoeden van gemeenschappelijkheid. Een goed zal dus in principe in het gemeenschappelijk vermogen vallen. Indien de echtgenoten dit willen

¹²² J., DU MONGH, *Huwelijksvermogensrecht*, Leuven, Acco, 2014, p. 12.

¹²³ R., BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, p. 37.

weerleggen zullen ze dit volgens de bewijsregeling (cf. *supra* nrs. 64-65) moeten doen. Echter zijn er ook goederen die zonder meer tot het eigen vermogen behoren volgens artikel 1399-1401 BW. In de categorie van de baten van het eigen vermogen wordt er nog een verder onderscheid gemaakt tussen de goederen die eigen zijn omwille van hun oorsprong en de goederen die eigen zijn omwille van hun aard.

69. Goederen die eigen zijn door hun oorsprong zijn de goederen en schuldvorderingen die aan elk van de echtgenoten toebehoren op de dag van het huwelijk. Het dient aldus te gaan over voorhuwelijks goederen waarbij de datum van de eigendomsverkrijging bepalend is voor de vaststelling hiervan. Zelfs indien de echtgenoot op het ogenblik van het huwelijk nog niet in het bezit was gesteld van goed, zal deze eigen zijn indien het de eigendom voorheen werd verworven.¹²⁴ Tot dezelfde categorie behoren de goederen die om niet zijn verkregen tijdens het huwelijk door een schenking, een erfenis of een testament. Deze categorie vindt men terug in artikel 1399, lid 1 BW.

70. Goederen die eigen zijn uit hun aard worden opgesomd in de artikelen 1400 en 1401 BW. Deze goederen zullen tot het eigen vermogen van de echtgenoten behoren, ongeacht het tijdstip waarop zij deze verwerven. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen accessoria en strikt persoonlijke goederen. Onder de accessoria worden goederen verstaan die ten dienste staan van een ander goed zonder ermee versmolten te zijn.¹²⁵ Onder deze categorie vallen onder andere het toebehoren van eigen onroerende goederen of rechten, toebehoren van eigen waardepapieren, gereedschappen voor de uitoefening van een beroep, het aandeel dat een echtgenoot heeft verkregen in een goed waarvan hij reeds mede-eigenaar was.¹²⁶ De strikt persoonlijke goederen welke onder het eigen vermogen van elke echtgenoot vallen, vinden we terug in artikel 1401 BW. Deze strikt persoonlijke goederen zijn bijvoorbeeld kleding en voorwerpen voor persoonlijk gebruik, het recht op herstel van persoonlijke lichamelijke schade, recht op een pensioen of soortgelijke uitkering, de lidmaatschapsrechten.

71. Het Franse recht voorziet in een gelijkaardige regeling betreffende de baten van het eigen vermogen. Deze regeling is terug te vinden in artikel 1403 e.v. Cc. In Nederland verloopt deze regeling niet gelijklopend en zijn er verschillen op te merken betreffende de baten van het eigen vermogen. Vooreerst zullen goederen in het eigen vermogen van één van de echtgenoten vallen wanneer hij deze om niet ontvangt en bij uiterste wilsbeschikking werd vastgesteld dat zij buiten de gemeenschap zal vallen.¹²⁷ Tevens vallen, in vergelijking met België en Frankrijk, de pensioenrechten buiten de gemeenschap en blijven deze in het eigen vermogen van iedere echtgenoot. Verder maken rechten op het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot deel uit van het eigen vermogen. Uit lid 3 van artikel 1:94 NBW volgt dat goederen en schulden die op een bijzondere wijze verknocht zijn aan een echtgenoot in het eigen vermogen vallen van die echtgenoot. Opmerkelijk is dat de categorie van strikt persoonlijke goederen van de echtgenoten bijzonder klein is in het Nederlandse

¹²⁴ C., DECLERCK, W., PINTENS, K., VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2015, p. 66.

¹²⁵ C., DECLERCK, W., PINTENS, K., VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2015, p. 70.

¹²⁶ Artikel 1400 BW.

¹²⁷ Artikel 1:94, lid 2, a NBW.

recht. Zo vallen kleren en gereedschappen om een beroep uit te oefenen in het gemeenschappelijk vermogen en kunnen de echtgenoten deze na de ontbinding van het huwelijk tegen een geschatte prijs overnemen.¹²⁸

B. Baten van het gemeenschappelijk vermogen

72. Uit het vermoeden van artikel 1405, *in fine* BW volgt dat in principe alle baten gemeenschappelijk zijn tenzij hier tegenbewijs van wordt geleverd. Desondanks heeft de wetgever in artikel 1405 BW voorzien in een niet-limitatieve lijst van goederen welke hoe dan ook gemeenschappelijk zullen zijn. Hieronder vallen de inkomsten uit beroepsbezigheden, vruchten, inkomsten en interesten van hun eigen goederen en tot slot geschonken goederen aan beide echtgenoten tezamen of onder een beding dat de goederen gemeenschappelijk zullen zijn.

73. Frankrijk voorziet ook in een gelijkaardige regeling in de artikel 1401, 1402 en 1405 Cc. In Nederland bestaat het gemeenschappelijk vermogen uit alle goederen van de echtgenoten die bij de aanvang van de gemeenschap aanwezig zijn of nadien verkregen zijn, zolang de gemeenschap niet ontbonden is.¹²⁹

1.1.3.5.4. Lasten

74. In de categorie van de lasten dient er een onderscheid te worden gemaakt tussen het definitief passief en het voorlopig passief. Het definitief passief betreft het statuut van de schuld. Het vormt de wettelijke schuldenregeling tussen de echtgenoten onderling en geeft aan welk vermogen de schuld moet dragen.¹³⁰ Het voorlopig passief duidt dan weer op het verhaalsrecht van de schuldeisers, met andere woorden op welk vermogen de schuldeiser de schulden kan verhalen. Voor de verdere bespreking is alleen het definitief passief relevant.

A. Lasten van het eigen vermogen

75. Net zoals bij de baten speelt ook hier het gemeenschapsvermoeden. Alle schulden waarvan niet bewezen is dat zij eigen zijn aan één van de echtgenoten zullen in het gemeenschappelijk vermogen vallen.¹³¹ Eveneens zijn er zowel lasten die eigen zijn door hun oorsprong en lasten die eigen zijn door hun aard.

76. Het principe van schulden die eigen zijn door hun oorsprong komt overeen met het principe bij de baten. Dit wil zeggen dat schulden van de echtgenoten welke een dagtekening hebben van vóór het huwelijk binnen het eigen vermogen vallen van die echtgenoot. Tevens vallen de schulden ten laste van erfenissen en giften die tijdens het huwelijk bekomen zijn ook binnen het eigen vermogen.

¹³²

77. Daarboven zijn er ook schulden welke tot het eigen vermogen van de echtgenoten behoren door hun aard, welke terug te vinden zijn in artikel 1407 BW. Zo zullen schulden die uitsluitend zijn

¹²⁸ Artikel 1:101 NBW.

¹²⁹ Artikel 1:94, lid 2 NBW.

¹³⁰ R., BARBAIX, A.-L., VERBEKE, *Beginselen relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2012, p. 71; J., DU MONGH, *Huwelijkvermogensrecht*, Leuven, Acco, 2014, p. 27-28.

¹³¹ Artikel 1408, *in fine* BW.

¹³² Artikel 1406 BW.

aangegaan voor het belang van het eigen vermogen tot dat eigen vermogen behoren. Verder geldt hetzelfde voor schulden die zijn ontstaan uit een persoonlijke of zakelijke zekerheid die een echtgenoot heeft gesteld in een ander belang dan die van het gemeenschappelijk vermogen. Tevens zullen schulden die het gevolg zijn van de uitoefening van een beroep welke verboden werd op grond van artikel 216 BW onder het eigen vermogen vallen alsook schulden die ontstaan zijn uit handelingen welke de ene echtgenoot niet zonder de toestemming van de andere echtgenoot mocht stellen. Tenslotte zijn ook eigen, schulden die zijn ontstaan uit een strafrechtelijke veroordeling of door het begaan van een onrechtmatige daad.

78. In Frankrijk wordt ook een onderscheid gemaakt tussen de schulden die eigen zijn door hun oorsprong en door hun aard. De regeling met betrekking tot de schulden die eigen zijn door hun oorsprong is gelijklopend met de regeling uit het Belgische recht en vindt men terug in artikel 1410 Cc. De Franse wetgever beschrijft tevens in artikel 1406 en 1407 Cc welke schulden behoren tot de categorie van de schulden die eigen zijn door hun aard. Hieronder vallen schulden die zijn aangegaan voor het eigen belang van één van de echtgenoten en schulden welke het gevolg zijn van een strafrechtelijke of burgerrechtelijke veroordeling.

79. In Nederland vallen schulden buiten het gemeenschappelijk vermogen indien het schulden zijn die betrekking hebben op goederen welke uitgesloten zijn van het gemeenschappelijk vermogen. Dit heeft aldus betrekking op eigen goederen van een echtgenoot. Verder vallen ook bepaalde giften gedaan door een echtgenoot onder schulden van het eigen vermogen. Bovendien vallen schulden die op bijzondere wijze verknocht zijn aan een echtgenoot binnen het eigen vermogen.¹³³

B. Lasten van het gemeenschappelijk vermogen

80. Zoals reeds vermeld is er ook een gemeenschapsvermoeden bij de lasten welke terug te vinden is in artikel 1408, *in fine* BW. Indien er niet bewezen wordt dat een schuld eigen is aan één van de echtgenoten, zal die schuld in het gemeenschappelijk vermogen terechtkomen. Tevens heeft de wetgever hier voorzien in een niet-limitatieve lijst van schulden welke zonder meer als gemeenschappelijk worden beschouwd. Hieronder vallen onder andere schulden die gezamenlijk of hoofdelijk zijn aangegaan door beide echtgenoten, schulden die zijn aangegaan ten behoeve van de huishouding en de opvoeding van de kinderen, schulden die zijn aangegaan door een echtgenoot in het belang van het gemeenschappelijk vermogen en onderhoudsschulden jegens bloedverwanten in de nederdalende lijn van een echtgenoot.

81. Nogmaals vindt men in het Franse recht een gelijkaardige wettelijke regeling terug in het wettelijk stelsel.¹³⁴ Onder de gemeenschappelijke schulden vallen onderhoudsschulden, schulden met betrekking tot het huishouden in overeenstemming met die van het primair stelsel en schulden welke zijn ontstaan tijdens het huwelijk. In Nederland vallen in beginsel alle schulden in het gemeenschappelijk vermogen. Enkel de schulden welke zoals voorheen bepaald als uitzondering binnen het eigen vermogen van een echtgenoot, vallen buiten de gemeenschap.¹³⁵

¹³³ Artikel 1:94, lid 3 en 5 NBW.

¹³⁴ Artikel 1409 Cc.

¹³⁵ Artikel 1:94, lid 5 NBW *juncto* artikel 1:94, lid 3 NBW.

1.1.3.6. Ontbinding, vereffening en verdeling van het vermogen

82. Indien de echtgenoten een einde willen stellen aan hun huwelijk, dienen zij hun huwelijk te laten ontbinden. In het geval van ontbinding van het huwelijk is het belangrijk te weten hoe de verschillende vermogens worden afgewikkeld. Hierbij moet in overweging worden genomen of bepaalde vermogens vergoeding verschuldigd zullen zijn door een verschuiving van vermogens tijdens het huwelijk. Bovendien dient er gekeken te worden hoe de verdeling van het gemeenschappelijk vermogen verloopt.

1.1.3.5.1. *Ontbinding*

83. De ontbinding van het huwelijk, met andere woorden dus ook het wettelijk stelsel, kan door verschillende gebeurtenissen veroorzaakt worden. Zo wordt het wettelijk stelsel van rechtswege ontbonden indien één van de echtgenoten komt te overlijden, indien er een echtscheiding of een scheiding van tafel en bed is, indien er een gerechtelijke scheiding van goederen plaatsvindt en tenslotte wanneer er men een overgang maakt naar een ander huwelijksvermogensstelsel.¹³⁶ Tevens zorgen de gerechtelijke verklaring van afwezigheid uit artikel 118 BW en de gerechtelijke verklaring van overlijden uit artikel 126 BW ervoor dat het huwelijk ontbonden wordt.¹³⁷ Het Franse recht voorziet in artikel 1441 Cc in een gelijkaardige regeling als artikel 1427 BW. Het enige verschilpunt bevindt zich in het feit dat de verklaring van afwezigheid expliciet is opgenomen als ontbindingsgrond van het huwelijk in het desbetreffende artikel in de Code Civil. Artikel 1:99 NBW somt ook op limitatieve wijze op welke gebeurtenissen aanleiding geven tot de ontbinding van de gemeenschap. Hier worden eveneens dezelfde gronden in opgenomen als in het Belgische en Franse recht. Een verklaring van vermoedelijk overlijden zal ook aanleiding geven tot de ontbinding van de gemeenschap.¹³⁸

84. Door de ontbinding van het wettelijk stelsel zullen de echtgenoten niet langer onderworpen zijn aan het tot dan bestaande stelsel aangezien deze zal ophouden te bestaan. Het proces van de vereffening en verdeling van het wettelijk stelsel zal daardoor ontstaan.¹³⁹ De gemeenschap zal worden omgevormd tot een postcommunautaire onverdeeldheid waarbij de omvang van deze onverdeeldheid wordt gefixeerd op het ogenblik van de ontbinding van het wettelijk stelsel.¹⁴⁰ Deze postcommunautaire onverdeeldheid zal worden bestuurd volgens de regels van mede-eigendom uit artikel 577-2, §5-7 BW.¹⁴¹ Tevens stopt vanaf dit ogenblik het vermoeden van gemeenschappelijkheid van de baten en lasten.¹⁴² Uit artikel 1430 BW volgt verder dat er eerst voor elke echtgenoot een rekening wordt opgemaakt van de vergoedingen tussen zijn eigen vermogen en het gemeenschappelijk vermogen. Daarna dient te worden overgegaan tot de verrekening van de lasten en de verdeling van de netto-baten.

¹³⁶ Artikel 1427 BW.

¹³⁷ C., DECLERCK, W., PINTENS, K., VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2015, p. 128.

¹³⁸ Artikel 1:417 NBW.

¹³⁹ R., BARBAIX, A.-L., VERBEKE, *Beginnelsen relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2012, p. 111.; artikel 1430 BW.

¹⁴⁰ Cass. 26 juni 2015, C.14.0463.N; R., BARBAIX, N., CARETTE, *Tendensen vermogensrecht 2016*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 10.

¹⁴¹ C., DECLERCK, W., PINTENS, *Patrimonium 2015*, Brugge, Die Keure, 2015, p. 19.

¹⁴² J., DU MONGH, *Huwelijksvermogensrecht*, Leuven, Acco, 2014, p. 65.

1.1.3.5.2. Vereffening en verdeling

A. Vergoedingsrekeningen

85. Zoals lid 2 van artikel 1430 BW stelt, dienen er vooreerst vergoedingsrekeningen te worden opgemaakt. Deze rekeningen dienen te worden opgemaakt om te bekijken in welke mate er vermogensverschuivingen hebben plaatsgevonden tussen de eigen vermogens van iedere echtgenoot en het gemeenschappelijk vermogen. Correcties tussen de eigen vermogens van de echtgenoten onderling kunnen op ieder ogenblik gebeuren volgens het gemeen recht, daar waar de correcties tussen de eigen vermogens en het gemeenschappelijk vermogen slechts kunnen plaatsvinden vanaf de ontbinding van het stelsel.¹⁴³ In principe is slechts een vergoeding verschuldigd indien het ene vermogen gelden of voordelen uit een ander vermogen heeft ontvangen tijdens het huwelijk.¹⁴⁴

86. Vooreerst is het gemeenschappelijk vermogen vergoedingsgerechtigd indien een echtgenoot geld van het gemeenschappelijk vermogen heeft gebruikt tijdens het huwelijk om een eigen schuld te voldoen. Bovendien is een echtgenoot vergoeding verschuldigd indien hij persoonlijk voordeel heeft getrokken uit het gemeenschappelijk vermogen.¹⁴⁵ Een persoonlijk voordeel wordt ruim geïnterpreteerd in de rechtspraak en rechtsleer. De volgende situaties zullen hieronder worden gekwalificeerd: gemeenschappelijk gelden gebruiken voor de aankoop van een eigen goed¹⁴⁶, een wederbelegging van eigen goederen welke voor een stuk gebeurde met geld uit het gemeenschappelijk vermogen en wanneer een strafrechtelijk boete van een echtgenoot betaald werd met gemeenschapsgelden.¹⁴⁷ Omtrent deze gevallen bestaat weinig discussie maar een ander geval heeft geleid tot belangrijke Cassatierechtspraak. Indien een echtgenoot werken uitvoert aan een eigen goed en dit een meerwaarde oplevert, zal hij een vergoeding verschuldigd zijn aan het gemeenschappelijk vermogen mits deze inspanningen geen bijdrage in de lasten van het huwelijk opleveren en het gemeenschappelijk vermogen hierdoor inkomsten heeft moeten derven.¹⁴⁸ Overigens is het eigen vermogen van een echtgenoot volgens artikel 1433 BW vergoeding verschuldigd indien het gemeenschappelijk vermogen schade heeft geleden wegens gestelde bestuurshandelingen uit artikel 1422 BW voor zover deze schade niet is hersteld.

87. Het Franse recht somt artikel 1437 Cc op welke gebeurtenissen aanleiding geven tot een vergoeding van het eigen vermogen van een echtgenoot aan het gemeenschappelijk vermogen. Net zoals in België is een eigen vermogen vergoeding verschuldigd wanneer de gemeenschapsgelden werden gebruikt om een persoonlijk schuld af te lossen. Tevens dient er een vergoeding betaald te worden aan het gemeenschappelijk vermogen indien deze werd gebruikt voor het betalen van een eigen goed of voor het verbeteren of behouden van een eigen goed. Tenslotte is er in het algemeen

¹⁴³ R., BARBAIX, *Handboek familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 180.

¹⁴⁴ Cass, 24 januari 2010, *Rev.dr.comm.* 2011, p. 139; A.-L., VERBEKE, C., DECLERCK, J., DU MONGH (eds.), *Familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2013, p. 44.

¹⁴⁵ Artikel 1432 BW.

¹⁴⁶ C., DECLERCK, W., PINTENS, K., VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2015, p. 141.

¹⁴⁷ J., DU MONGH, *Huwelijksvermogensrecht*, Leuven, Acco, 2014, p. 71.

¹⁴⁸ Cass. 5 september 2013, C.12.0445.N., *T.Not.* 2014, p. 136-138; Cass. 30 januari 2014, C.12.0134.N., *RABG* 2014, p. 1037-1046, *T.Not.* 2014, p. 468-478.

ook een vergoeding verschuldigd mits de ene echtgenoot een persoonlijk voordeel heeft getrokken uit het gemeenschappelijk vermogen.

88. In Nederland is het eigen vermogen van de echtgenoot die een eigen schuld heeft afgelost met gemeenschapsgelden vergoeding verschuldigd aan de gemeenschap.¹⁴⁹ Tevens zal er een vergoeding aan de gemeenschap verschuldigd zijn indien de gemeenschapsgelden werden aangewend voor het verkrijgen van een eigen goed.¹⁵⁰ Tenslotte voorziet artikel 1:96a NBW in een vergoeding aan de gemeenschap wanneer de echtgenoot door begunstiging bij een door zijn overlijden tot uitkering komende sommenverzekering, een gift heeft gedaan aan een derde en de premies ten laste zijn gekomen van de gemeenschap.

89. Het gemeenschappelijk vermogen is daarentegen in principe vergoeding verschuldigd aan een eigen vermogen telkens als het voordeel heeft getrokken uit de eigen goederen van de echtgenoten.¹⁵¹ Bovendien stelt artikel 1434 BW dat het gemeenschappelijk vermogen een vergoeding verschuldigd is wanneer de gelden door de vervreemding van een eigen goed in de gemeenschap zijn gevallen en niet belegd of wederbelegd werden. Het Franse recht voorziet in een gelijkaardige regeling in artikel 1433 Cc. In Nederland zal het eigen vermogen een aanspraak kunnen maken op de gemeenschap indien het eigen vermogen een gemeenschapsschuld heeft voldaan.¹⁵² Bovendien zal de gemeenschap vergoeding verschuldigd zijn aan het eigen vermogen van een echtgenoot dat heeft bijgedragen aan de verkrijging van een gemeenschappelijk goed.¹⁵³

90. Wanneer vermogensverschuivingen worden vastgesteld volgens de vergoedingsrekeningen, dient het desbetreffende vermogen een nominale vergoeding te betalen aan het andere vermogen. Deze vergoeding mag volgens artikel 1435 BW niet kleiner zijn dan de verarming van het vergoedingsgerechtigde vermogen. Er is echter een belangrijke uitzondering op deze regel opgenomen in datzelfde artikel. Indien de bedragen uit het vergoedingsplichtige vermogen hebben gediend tot het verkrijgen, instandhouden of verbeteren van een goed, dan zal de vergoeding worden geherwaardeerd en zal het principe van valorisme worden toegepast.¹⁵⁴ De vergoeding zal dan gelijk zijn aan de waarde of de waardevermeerdering van dat goed op het tijdstip van de ontbinding van het stelsel of op het ogenblik van de vervreemding van het goed.

91. Het recht op de vergoeding kan worden bewezen door alle middelen van het recht.¹⁵⁵ Aangezien het vermoeden van gemeenschappelijkheid geldt tijdens het huwelijk, zal het makkelijker zijn om aan te tonen dat de gemeenschap vergoedingsgerechtigde is. Wanneer men wil bewijzen dat het eigen vermogen vergoedingsgerechtigd is, zal de echtgenoot het eigen karakter dienen te bewijzen volgens de regels uit artikel 1399 BW.¹⁵⁶

¹⁴⁹ Artikel 1:96, lid 4 NBW.

¹⁵⁰ Artikel 1:95, lid 1 NBW.

¹⁵¹ Artikel

¹⁵² Artikel 1:96, lid 3 NBW.

¹⁵³ Artikel 1:95, lid 2 NBW.

¹⁵⁴ Artikel 1435, tweede zin BW.

¹⁵⁵ Artikel 1436 BW, lid 1 BW.

¹⁵⁶ W., PINTENS; C., DECLERCK; J., DU MONGH; K., VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, p 309.

92. In Frankrijk bevat artikel 1469 Cc de basisregel met daarbij twee uitzonderingen over de omvang van de vergoeding welke verschuldigd is bij vermogensverschuivingen. In principe zal de vergoeding gelijk moeten zijn aan de laagste van twee bedragen, nl.: de uitgaven welke ten koste zijn gegaan van het vergoedingsgerechtigde vermogen en het voordeel dat het vergoedingsplichtige vermogen eruit heeft gehaald.¹⁵⁷ De eerste uitzondering situeert zich wanneer de uitgave noodzakelijk was. In dat geval mag de vergoeding niet lager zijn dan het bedrag van die uitgave. Volgens de tweede uitzondering mag de vergoeding niet minder zijn dan het verkregen voordeel indien de gelden werden gebruikt voor de verwerving, instandhouding of verbetering van een goed. De begroting van het voordeel dient ofwel te gebeuren op de dag van de ontbinding van het stelsel of op de dag van de vervreemding van het goed.

B. Verrekening en verdeling van de onverdeeldheid

93. Uit de volgorde van de artikels in het BW betreffende de verrekeningen van de lasten en vergoedingen, kunnen we afleiden dat eerst de lasten verrekend dienen te worden. Vooreerst moet derhalve de verrekening gebeuren van de lasten volgens artikel 1439 tot 1441 BW. Vervolgens dient de verrekening van de vergoedingen te gebeuren in overeenstemming met de regels uit artikel 1442 tot 1444 BW. Deze houden de laatste verrichtingen van de vereffening van de vermogens in.

94. Slechts vanaf het ogenblik dat de vereffening is afgewikkeld, zal de verdeling van de onverdeeldheid plaatsvinden. Artikel 1445 BW stelt dat het batige saldo bij helften wordt verdeeld tussen de echtgenoten. Dit principe wordt overeenkomstig toegepast in het Franse en Nederlandse recht.¹⁵⁸

95. Het Belgisch recht heeft echter voorzien in het principe van preferentiële toewijzing.¹⁵⁹ Dit wil zeggen dat de echtgenoten het recht hebben om tijdens de verdeling van de vermogens voorrang te vragen voor de toewijzing van bepaalde goederen uit de gemeenschap.¹⁶⁰ Hierbij moet een onderscheid worden gemaakt tussen de situatie waar het huwelijk ontbonden wordt door het overlijden van één van de echtgenoten en wanneer het huwelijk ontbonden wordt door een echtscheiding, een scheiding van tafel en bed of een gerechtelijke scheiding van goederen.

96. Wanneer het wettelijk stelsel een einde neemt door het overlijden van een echtgenoot, kan de langstlevende echtgenoot de preferentiële toewijzing vragen van het onroerend goed dat tot gezinswoning heeft gediend samen met de aanwezige huisraad. Tevens kan er ook een preferentiële toewijzing worden gevraagd van het onroerend goed dat gebruikt wordt voor de uitoefening van zijn beroep.¹⁶¹ Hierbij valt op te merken dat er niet gesproken wordt over de voornaamste gezinswoning zoals bij de bescherming van de gezinswoning uit artikel 215 BW. Bijgevolg zal de langstlevende echtgenoot de preferentiële toewijzing kunnen vragen voor eender welke woning welke gediend heeft als gezinswoning.

¹⁵⁷ S., EGGERMONT, *Twee relaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 229.

¹⁵⁸ Artikel 1475 Cc; artikel 1:100 NBW.

¹⁵⁹ Artikel 1446-1447 BW.

¹⁶⁰ C., DECLERCK, W., PINTENS, K., VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2015, p. 150.

¹⁶¹ Artikel 1446 BW.

97. Indien het stelsel eindigt door een echtscheiding, een scheiding van tafel en bed of een scheiding van goederen, speelt artikel 1447 BW. De echtgenoot die de preferentiële toewijzing wil vorderen uit artikel 1446 BW moet dit doen in de vereffeningprocedure aan de familierechtbank. Bij de beslissing over de inwilliging van het verzoek zal de rechter rekening houden met de maatschappelijke - en gezinsbelangen en de vergoedings- of vorderingsrechten van de andere echtgenoot.

98. Het Franse recht voorziet een gelijkaardig systeem van preferentiële toewijzing waar artikel 1476 Cc naar verwijst. Volgens de regels van artikel 831-3 Cc heeft de langstlevende echtgenoot het recht om de preferentiële toewijzing te vragen. Wanneer het de situatie van een scheiding betreft, moet artikel 832 Cc gebruikt worden. In het laatste geval dient deze beslissing ook door de rechtbank gemaakt te worden en wordt er hier voornamelijk rekening gehouden de geschiktheid van de verzoekers.¹⁶² Het verschil met het Franse recht situeert zich in de draagwijdte van de goederen die het voorwerp kunnen zijn van de preferentiële toewijzing. Zo stelt artikel 831- 2 Cc dat de preferentiële toewijzing gevraagd kan worden van het eigendomsrecht of het recht op de huur van de effectieve woonplaats en van het eigendomsrecht of het recht op huur van gebouw welke gebruikt werd voor beroepsdoeleinden. In het Franse recht wordt er derhalve gesproken over de woning waar men effectief woont en niet de gezinswoning. Hierdoor lijkt de Franse wetgeving in mindere mate bescherming te bieden aan de echtgenoten, daar waar de preferentiële toewijzing niet meer gevraagd kan worden indien bijvoorbeeld door echtelijke problemen één van de echtgenoten de gezinswoning reeds verlaten heeft.

99. In Nederland is er vooreerst een verschil betreffende de kleding en de beroepsmiddelen. Zoals reeds gesteld, behoren deze in tegenstelling tot het Franse en Belgische recht niet tot het eigen vermogen van de echtgenoten (cf. *supra* nrs. 70-71). Hieruit volgt dat de echtgenoten na de ontbinding van de gemeenschap bevoegd zijn om deze over te nemen mits de betaling van de geschatte prijs. Voor de verdere verdeling van de gemeenschap zullen de algemene regels van het verbintenissenrecht van toepassing zijn en dient de verdeling te gebeuren volgens redelijkheid en billijkheid.¹⁶³ Deze principes kunnen aanleiding geven tot een oordeel van de rechter waarbij de preferentiële toewijzing op bepaalde goederen wordt toegewezen aan een echtgenoot.¹⁶⁴

¹⁶² Artikel 832-3 Cc.

¹⁶³ Artikel 6:2 NBW.

¹⁶⁴ S., EGGERMONT, *Tweerelaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 231.

1.1.4. Conclusie

100. Uit het onderzoek naar de vermogensrechtelijke rechten en plichten die volgen uit de voltrekking van een huwelijk, kunnen we besluiten dat deze zeer omvangrijk zijn. Niet alleen het secundair huwelijksstelsel zorgt voor een reeks aan vermogensrechtelijke gevolgen, ook uit het primair stelsel vloeien verscheidene vermogensrechtelijke gevolgen voort.

101. Door de voltrekking van het huwelijk is het primair stelsel zonder meer van toepassing en verkrijgt de voornaamste gezinswoning een belangrijke bescherming tegen handelingen van één van de echtgenoten die de bewoning in het gedrang zouden kunnen brengen. Voorts zijn de echtgenoten gehouden tot de hulp- en bijdrageverplichting waardoor de echtgenoten kunnen delen in elkaars levensstandaard en ernaar evenredigheid wordt bijgedragen in de lasten van het huwelijk. Tenslotte zijn de echtgenoten hoofdelijk gehouden voor de schulden die zijn aangegaan ten behoeve van de huishouding en de opvoeding van de kinderen mits deze schulden niet buitensporig zijn.

102. Frankrijk voorziet eveneens in grote mate gelijkaardige vermogensrechtelijke gevolgen uit het primair stelsel die gekoppeld zijn aan het huwelijk, zij het dat er enkele verschillen op vlak van modaliteiten waar te nemen zijn. De grootste verschillen die hier waar te nemen zijn, zijn onder andere de behoefte bij de hulpplicht en de uitzonderingsgronden voor de hoofdelijke gehoudenheid voor schulden. In Nederland verschillen de vermogensrechtelijke gevolgen niet veel met die uit het Belgische en Franse recht. Dezelfde rechten en verplichtingen zijn van toepassing, zij het dat bij de bescherming van de gezinswoning het niet moet gaan om de voornaamste gezinswoning en de afwezigheid van uitzonderingsgronden voor de hoofdelijke gehouden voor schulden.

103. Indien de echtgenoten nalaten een huwelijksvermogensstelsel te kiezen of net wel kiezen om te huwen onder het wettelijk stelsel, weten de toekomstige echtgenoten welke vermogensrechtelijke gevolgen deze keuze inhoudt. Vanaf de voltrekking van het huwelijk zullen drie vermogens ontstaan, nl. de eigen vermogens en het gemeenschappelijk vermogen, om zo een evenwicht te vinden tussen de autonomie en de solidariteit tussen de echtgenoten. Er geldt echter wel een vermoeden van gemeenschappelijkheid voor goederen waarvan het eigen karakter niet bewezen kan worden. Goederen en/of schulden die eigen zijn door hun oorsprong of door hun aard zullen wel eigen blijven.

104. Indien het huwelijk ontbonden wordt, moet de procedure van vereffening en verdeling worden opgestart waarbij de gemeenschap omgevormd wordt tot een postcommunautaire onverdeeldheid. Vergoedingsrekeningen dienen opgemaakt te worden om te kunnen zien waar er vermogensverschuivingen hebben plaatsgevonden tijdens het huwelijk. Voor deze verschuivingen dienen aldaar vergoedingen betaald te worden door het vermogen dat voordeel heeft getrokken uit het uit andere vermogen. Verder voorziet het Belgische recht in een mogelijkheid tot preferentiële toewijzing van bepaalde goederen uit het gemeenschappelijk vermogen.

105. Het Franse recht en het Nederlandse recht voorzien ook in een stelsel waarbij er een gemeenschap van goederen gecreëerd wordt en de echtgenoten ieder een eigen vermogen behouden. In Frankrijk zijn de bepalingen betreffende de baten en lasten van de vermogens gelijkaardig als die van België. In Nederland zijn er kleine verschillen waar te nemen bij de samenstelling van de baten en lasten van de verschillende vermogens. Het opmerkelijkste hierbij is dat de kleren en beroepsgereedschappen niet tot het eigen vermogen van de echtgenoten horen, daar waar deze in België en Frankrijk gekwalificeerd worden als strikt persoonlijke goederen.

106. Net zoals in België, moet in Frankrijk en Nederland het gemeenschappelijk vermogen na de ontbinding van het huwelijk de procedure van vereffening en verdeling doorlopen. In Frankrijk vindt men wederom gelijkaardige bepalingen terug in de Code Civil als die in het Belgische BW. Er wordt hier eveneens expliciet opgenomen dat er een mogelijkheid is tot preferentiële toewijzing. Ook in Nederland zijn er bepalingen die stellen wanneer een vermogen een vergoeding verschuldigd is aan een ander vermogen. De preferentiële toewijzing zal dan weer slechts geschieden volgens de regels van redelijkheid en billijkheid.

1.2. Wettelijke samenwoning

1.2.1. Een algemene kijk op de wettelijke samenwoning

107. Sedert 1 januari 2000 is het mogelijk voor twee personen om met elkaar een wettelijke samenwoning aan te gaan, ongeacht het feit of ze van hetzelfde of van verschillend geslacht zijn. Deze mogelijkheid werd ingevoerd door de wet van 23 november 1998.¹⁶⁵ Volgens deze wet wordt onder 'wettelijke samenwoning' de toestand verstaan van het samenleven van twee personen die een verklaring van wettelijke samenleving hebben afgelegd bij de ambtenaar van de burgerlijke stand.¹⁶⁶ De wettelijke samenwoning is een vorm van geïnstitutionaliseerd samenwonen.

108. Uit de bewoordingen in de toelichting van het wetsvoorstel kunnen we afleiden dat de wetgever tegemoet wilde komen aan de situatie waarbij er materiële onzekerheid bestond voor natuurlijke personen die willen samenleven, alsook ongehuwd samenwoners.¹⁶⁷ Er werd benadrukt dat het samenlevingscontract duidelijk onderscheiden dient te blijven van het huwelijkscontract en men enkel wil voorzien in elementaire waarborgen tussen de samenwoners. Verder kan het samenlevingscontract worden aangegaan ongeacht wat de aard van de beoogde band ook mag zijn. Het maakt met andere woorden geen verschil of er een seksueel-affectieve relatie bestaat tussen de samenwoners of een band die louter gebaseerd is op vriendschap of verwantschap.¹⁶⁸ Hierdoor komt de wettelijke samenwoning voor in drie verschillende categorieën, nl.: de intrafamiliale wettelijke samenwoning, de wettelijke samenwoning van hen die niet mogen huwen en tenslotte de wettelijke samenwoning van hen die niet willen huwen.¹⁶⁹ Daar waar de initiatiefnemers van de nieuwe wet duiden op het feit dat men niet de bedoeling heeft gehad om een vorm van sub-huwelijk in het leven te roepen met het instituut van wettelijke samenwoning¹⁷⁰, zijn sommige auteurs ervan overtuigd dat de wetgevers de bedoeling hadden omeen vorm van "mini-huwelijk" in leven te roepen om tegemoet te komen aan de situaties van homoseksuele koppels.¹⁷¹

109. De nieuwe regeling werd ingelast in Boek III "Op welke wijze eigendom wordt verkregen" en niet zoals het huwelijk in Boek I "Personen". Op deze manier wilde de wetgever duidelijk maken dat het instituut van wettelijke samenwoning niet tot doel had een nieuwe staat in het leven te roepen.¹⁷² Men had louter de bedoeling om vermogensrechtelijke kwesties te regelen betreffende deze nieuwe samenlevingsvorm. Het vormt dan ook een belangrijk discussiepunt of de wettelijke samenwoning al dan niet de staat van de persoon raakt.¹⁷³ Verscheidene auteurs, waaronder SENAËVE, DE SCHRIJVER en SWENNEN, zijn van oordeel dat ondanks de bedoeling van de wetgever, deze

¹⁶⁵ Wet 23 november 1998 tot invoering van de wettelijke samenleving, BS 12 januari 1999.

¹⁶⁶ Artikel 1475 *juncto* artikel 1476 BW.

¹⁶⁷ Wetsvoorstel betreffende het samenlevingscontract, *Parl.St.* Kamer 1995-96 nr. 49-170/1, p. 1-2.

¹⁶⁸ F., SWENNEN, *Het personen- en familierecht. Identiteit en verwantschap vanuit juridisch perspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2015, p. 391-392.

¹⁶⁹ H., CASMAN, "Wettelijk samenwoning. Hoe gaat dat nu verder?", *NJW* 2014, p. 182- 184. (tot 193)

¹⁷⁰ Verslag over het wetsvoorstel betreffende het samenlevingscontract van de Commissie voor de Justitie, *Parl.St.* Kamer 1997-98, nr. 49-170/08, p. 68.

¹⁷¹ G., VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen- en familierecht*, Brugge, Die Keure, 2016, p. 925; S., EGGERMONT, "Jan en Jan Modaal: homohuwelijk of wettelijke samenwoning?", *RW* 2008, p. 124; A.-CH., VAN GYSTEL, "La cohabitation légale: quo vadis?", *RTDF* 2015, 16.

¹⁷² P., SENAËVE, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2015, p. 435.

¹⁷³ T., WUYTS, "Wettelijk samenwoning", *NJW* 2014, p. 243.

rederening niet meer kan worden doorgetrokken naar de huidige stand van zaken.¹⁷⁴ Tevens heeft het Hof van Beroep in Gent in deze lijn geoordeeld en gesteld dat de wettelijke samenwoning vandaag de dag ongetwijfeld aan de staat van de persoon raakt.¹⁷⁵ Het Hof van Cassatie had thans korte tijd voordien geoordeeld dat de wettelijke regeling betreffende de wettelijke samenwoning de staat van persoon niet raakt.¹⁷⁶ Hierbij dient wel te worden opgemerkt dat het Hof over het instituut van wettelijk samenwoning heeft geoordeeld op basis van de wet zoals deze werd ingevoerd in 1998. Door de verschillende wetgevende initiatieven is het instituut van wettelijke samenwoning geëvolueerd en dichter in de buurt gekomen van het huwelijk.¹⁷⁷ Het Hof heeft in zijn beoordeling hiermee geen rekening gehouden en de vraag rijst dan ook of het Hof deze redenering in stand zou houden indien zij de evolutie van de wetgeving mee in acht zou nemen.

110. De Franse wetgever heeft sinds 1999 het bij wet mogelijk gemaakt dat twee meerderjarige personen een overeenkomst kunnen sluiten tot samenwoning, nl. *un pacte civil de solidarité* (ook wel pacs genoemd).¹⁷⁸ In Nederland heeft men voor een andere benaming geopteerd en bestaat er sedert 1997 het *geregistreerde partnerschap*.¹⁷⁹ Belangrijk om te vermelden bij deze twee stelsels is dat deze niet zomaar door eenieder kunnen worden aangegaan. In het Franse recht voorziet artikel 515-2 Cc de nietigheid van de pacs indien deze gesloten wordt tussen bloed- en aanverwanten in rechte lijn en tussen bloedverwanten tot en met de graad. Ook in Nederland staat het geregistreerde partnerschap niet open voor bloed- en aanverwanten in opgaande en in neerdalende lijn volgens artikel 1:80a, lid 5 *juncto* artikel 1:41 NBW. Dit vormt een zeer belangrijk verschil met het Belgische recht waar de wettelijke samenwoning wel kan worden aangegaan door bloed- en aanverwanten.

111. Net zoals bij het huwelijk moet er ook door wettelijke samenwoners voldaan worden aan bepaalde grondvereisten alvorens zij tot het instituut kunnen toetreden. Deze zijn begrijpelijk minder omvangrijk en strikt dan bij het instituut van het huwelijk aangezien de wetgever niet de bedoeling had om een sub-huwelijk te creëren. Vooreerst dient er een verklaring van wettelijke samenwoning te worden afgelegd door middel van een geschrift aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeenschappelijke woonplaats.¹⁸⁰ Dit geschrift dient aan een aantal vormvereisten te voldoen zoals bijvoorbeeld de datum van verklaring, de namen van beide partijen en de vermelding van de wil van beide partijen om samen te wonen. Onder deze laatste vereiste dient te worden verstaan, gelet op het brede toepassingsgebied van de wet, dat de personen de wil moeten hebben om onder andere een gezinsbeleving te hebben, het delen van huisvesting en het gezamenlijk voorzien in de daarmee gepaarde noden.¹⁸¹ De ambtenaar van de burgerlijke stand zal zelf nagaan of beide partijen

¹⁷⁴ Cass 17 januari 2013, noot F. SWENNEN, *RW* 2013, p. 904-905; noot L., DE SCHRIJVER, *T.Fam.* 2015, p. 143; P., SENAËVE, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2015, p. 436-437.

¹⁷⁵ Gent, 27 november 2014, *T.Fam.* 2015, p. 132.

¹⁷⁶ Cass, 17 januari 2013, AR C.11.0363.F.

¹⁷⁷ P., SENAËVE, "16 jaar wettelijke samenwoning: hoog tijd voor een nieuwe benaming en een aanpassing van de formaliteiten", *T.Fam.* 2016, p. 54.

¹⁷⁸ Loi 15 novembre 1999 relative au pacte civil de solidarité, nr. 99/944, JORF 16 november 1999 *juncto* artikel 515-1 Cc

¹⁷⁹ Wet van 5 juli 1997 tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met opnemingsdaarvan van bepalingen voor het geregistreerd partnerschap, *Stb.* 1997.

¹⁸⁰ Artikel 1476 BW.

¹⁸¹ H., CASMAN, "Wettelijk samenwoning. Hoe gaat dat nu verder?", *NJW* 2014, p. 184.

voldoen aan de wettelijke voorwaarden inzake de wettelijke samenwoning.¹⁸² Om in Nederland het partnerschap te registreren, dient men ook naar de burgerlijke stand te gaan en hier een akte van registratie te laten opmaken.¹⁸³ In Frankrijk daarentegen moet men een gezamenlijke verklaring afleggen bij de griffie van de kantonrechter welke bevoegd is binnen het gebied van hun gezamenlijke woonplaats.¹⁸⁴

112. Volgens de voorwaarden uit artikel 1475 BW mogen beide partijen niet verbonden zijn door een huwelijk of door een andere wettelijke samenwoning. Bovendien moeten zij ook volgens de regels uit het gemeen recht bekwaam zijn om contracten aan te gaan. Tevens valt men terug op de regels uit het gemeen recht inzake de vereiste toestemming die beide partijen dienen te geven alvorens het aangaan van de wettelijke samenwoning. Sinds de invoering van artikel 1476ter¹⁸⁵ heeft de wetgever wel voorzien in een speciale regeling om schijn-wettelijke samenwoning tegen te gaan. Zo zal wettelijke samenwoning nietig worden verklaard door de rechter indien deze werd aangegaan zonder de vrije toestemming van beide partijen of wanneer de toestemming van één van beiden werd aangetast door geweld of bedreiging.¹⁸⁶

113. Met betrekking tot het geslacht heeft België niet voorzien in een onderscheid tussen wettelijke samenwoners van hetzelfde of van verschillend geslacht. Des te meer omdat de wetgever net via deze wetgeving partners van hetzelfde geslacht de kans wilde geven om hun relatie te laten registreren en tevens de personen die niet wilden huwen of gebruik maakten van de intrafamiliale wettelijke samenwoning essentiële waarborgen te bieden.¹⁸⁷ De wettelijke samenwoning kan volgens het gemeen recht pas geldig worden aangegaan vanaf de leeftijd van 18 jaar. In tegenstelling tot het huwelijk is er geen uitzondering mogelijk om voor deze leeftijd een verklaring van wettelijke samenwoning af te leggen. In Frankrijk kan de overeenkomst gesloten worden door zowel personen van het gelijke of verschillend geslacht mits zij meerderjarig zijn.¹⁸⁸ De Nederlandse wetgever heeft net zoals in België en Frankrijk dit instituut opengesteld voor zowel partners van een ander als het gelijke geslacht.¹⁸⁹ Tevens dienen de partijen ook meerderjarig te zijn op het ogenblik van de registratie van het partnerschap.¹⁹⁰

1.2.2. De wettelijke samenwoning in cijfers

114. Zoals reeds besproken heeft het huwelijk aan populariteit ingeboet de laatste decennia (cf. *supra* nr 18 e.v.). Dit kan echter niet worden gezegd van de wettelijk samenwoning welke een sterke opmars heeft gemaakt de laatste 16 jaar. De statistische gegevens betreffende de wettelijke

¹⁸² Artikel 1476, lid 3 BW.

¹⁸³ Artikel 1:80a, lid 3 NBW.

¹⁸⁴ Artikel 515-3 Cc.

¹⁸⁵ Wet 2 juni 2013 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, BS 23 september 2013.

¹⁸⁶ G., MARLIER, "De wet van 2 juni 2013 tot bestrijding van de schijnhuwelijken, de schijn-wettelijke samenwoningen en de gedwongen huwelijken en wettelijke samenwoningen", *T.Fam.* 2014, p. 20-21.

¹⁸⁷ S., EGGERMONT, *Tweereelaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 25.

¹⁸⁸ Artikel 515-1 Cc.

¹⁸⁹ Artikel 1:80a, lid 1 NBW.

¹⁹⁰ Artikel 1:80a, lid 5 NBW.

samenwoning zijn wederom beschikbaar gemaakt door de Belgische Overheid.¹⁹¹ Sinds dit instituut werd ingevoerd in 2000 zijn er enorm veel mensen die hebben geopteerd voor wettelijk samen te gaan wonen. In het jaar dat de wettelijke samenwoning werd ingevoerd, kozen 5.144 om een verklaring bij de ambtenaar van de burgerlijke stand af te leggen. In 2014 waren er dit reeds 78.271, dit wil zeggen dat er een toename is van een factor 15,21 ten opzichte van 2000. Noemenswaardig is het feit dat er in 2014 slechts 39.878 huwelijken werden voltrokken, dit is een significant verschil met het aantal afgelegde verklaringen van wettelijke samenwoning in datzelfde jaar.

115. Opmerkelijk is dat men uit de cijfers kan vaststellen dat de wettelijke samenwoning voornamelijk wordt aangegaan door personen van een verschillend geslacht. Van de 78.271 verklaringen van wettelijke samenwoning in 2014 waren er 75.745 tussen personen van een verschillend geslacht. Dit wil zeggen dat er slechts 2.526 verklaringen werden afgelegd tussen personen van hetzelfde geslacht, dat slechts 3% van de totale afgelegde verklaringen uitmaakt. Het aandeel van gelijkslachtige paren in de wettelijke samenwoning is dus zeer klein.¹⁹² Dit is merkwaardig te noemen aangezien verscheidene auteurs van mening zijn dat de wettelijke samenwoning gecreëerd werd om in een "mini-huwelijk" tussen gelijkslachtige partners te voorzien.¹⁹³ Hierdoor zou men de vraag kunnen stellen of de wetgever zijn doel wel heeft bereikt door de invoering van deze nieuwe samenlevingsvorm. Eén van de mogelijke verklaringen hiervan kan echter liggen bij de invoering van het huwelijk tussen personen van het gelijke geslacht in 2003. Er mag echter niet vergeten worden dat de wettelijke samenwoning wel enorm populair is onder personen van het verschillend geslacht waardoor de wettelijke samenwoning toch een succes blijkt. Door de minder uitgebreide statistische gegevens voorhanden, kunnen er verder geen conclusies worden getrokken met betrekking tot de gemiddelde leeftijd van de personen die de wettelijke samenwoning aangaan.

116. In Frankrijk heeft het Ministerie van Justitie in 2016 cijfers gepubliceerd van *les pactes civils de solidarité*.¹⁹⁴ Deze statistische gegevens bestaan uit de cijfers vanaf de invoering van de pacs in 1999 tot en met 2015. In 2015 werden er maar liefst 188.947 verklaringen afgelegd, daar waar er in 1999 slechts 6.151 verklaringen werden afgelegd. In Frankrijk is er een toename met een factor van 30,71 waar te nemen. Eveneens valt hier op dat de pacs voornamelijk worden aangegaan door partners van een verschillend geslacht. Slechts 7.017 van de afgelegde verklaringen betrof er een tussen partners van het gelijke geslacht, dit bedraagt slechts 3,7% van het totaal. Het cijfermateriaal bevat ook een verdere specificatie betreffende de leeftijd van de partners op het moment van de aflegging van de verklaring van de pacs. De mannen zijn gemiddeld 34,5 jaar oud op dit ogenblik terwijl een vrouwen gemiddelde leeftijd hebben van 32,4 jaar.

¹⁹¹ http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/bevolking/huwelijken_echtscheidingen_samenwoning/samenwoning/

¹⁹² S., EGGERMONT, "Jan en Jan Modaal: homohuwelijk of wettelijke samenwoning?", *RW* 2008-09, p. 125.

¹⁹³ Zie *supra*.

¹⁹⁴ <http://www.justice.gouv.fr/budget-et-statistiques-10054/donnees-statistiques-10302/pactes-civils-de-solidarite-pacs-25129.html> .

117. In Nederland bestaat het cijfermateriaal uit de gegevens van partnerschapsregistraties aangegaan sinds de openstelling van het instituut in 1998 tot 2015.¹⁹⁵ In 1998 werden er reeds 4.626 partnerschappen geregistreerd. In 2015 zijn er dit slechts 12.772, dit is maar een toename met een factor van 2,8. Dit is een beduidend lagere factor dan de factors die waar te nemen zijn in België en Frankrijk, waardoor de populariteit van het instituut in Nederland in vraag kan worden gesteld. Er zijn zelfs rechtsgeleerden die pleiten voor een totale afschaffing van het geregistreerd partnerschap.¹⁹⁶ Bovendien zien we in de statistische gegevens dat het geregistreerd partnerschap van 2006 tot 2013 een lichte terugval heeft gekend. Eveneens opvallend is het feit dat in 1998 maar liefst 65% van de geregistreerde partnerschappen aangegaan werden tussen partners van het gelijke geslacht. In 2015 betrof deze categorie slechts 3,5% van de totale geregistreerde partnerschappen. Een mogelijke verklaring kan hier eveneens het openstellen zijn van het huwelijk voor partners van hetzelfde geslacht in 2001.

1.2.3. *De vermogensrechtelijke gevolgen van de wettelijke samenwoning*

118. Net zoals bij het huwelijk ontstaan er ook vermogensrechtelijke gevolgen tussen de wettelijke samenwoners. De wetgever heeft ervoor geopteerd om enkele rechten en plichten uit het primair stelsel van de gehuwden overeenkomstig van toepassing te verklaren op de wettelijke samenwoning. Deze omvatten enkel de vermogensrechtelijke rechten en plichten; de persoonlijke rechten en plichten uit het primair stelsel zijn achterwegen gelaten.¹⁹⁷ Het is dan ook logisch dat bijvoorbeeld de plicht tot getrouwheid niet van toepassing zal zijn aangezien de wettelijke samenwoning ook kan worden aangegaan door personen die geen seksuele-affectieve relatie hebben met elkaar. Het beperkt primair stelsel zal dwingend en zonder afwijkingmogelijkheden van toepassing zijn op de wettelijke samenwoners vanaf het ogenblik dat de wettelijke samenwoning in werking treedt.¹⁹⁸ Onder de toepasselijke regels van het primair stelsel vallen de bescherming van de voornaamste gezinswoning en de huisraad, de bijdrageplicht en de hoofdelijke gehoudenheid. Deze rechten en plichten zorgen ervoor dat er toch een vorm solidariteit tussen de samenwoners ontstaat. Zij vervallen echter wanneer er een einde wordt gesteld aan de wettelijke samenwoning.¹⁹⁹

119. Daarnaast heeft de wetgever geopteerd om een secundair vermogensstelsel toe te passen op de wettelijke samenwoners indien zij nalaten dit zelf te regelen in hun samenlevingscontract.²⁰⁰ Anders dan bij het huwelijk heeft de wetgever besloten het stelsel van de scheiding van goederen van toepassing te laten zijn omdat er niet beoogd wordt een gemeenschap van goederen tussen de wettelijke samenwoners tot stand te brengen.²⁰¹ Bij het stelsel van scheiding van goederen wordt dus geen evenwicht gezocht tussen autonomie en solidariteit tussen de echtgenoten en/of

¹⁹⁵ <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=37772ned&D1=35-47&D2=48-I&HD=120104-1452&HDR=G1&STB=T> .

¹⁹⁶ A.J.M., NUYTINCK, "Het geregistreerd partnerschap wordt niet afgeschaft. Jammer, een gemiste kans!", *WPNR* 2008, p. 306-312.

¹⁹⁷ F., SWENNEN, *Het personen- en familierecht. Identiteit en verwantschap vanuit juridisch perspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2015, p. 395.

¹⁹⁸ P., SENAËVE, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2015, p. 483; artikel 1477, §1 BW *juncto* artikel 1477 en 1478, lid 4 BW.

¹⁹⁹ Artikel 1476, §2 BW.

²⁰⁰ Artikel 1478, lid 4 BW.

²⁰¹ Wetsvoorstel betreffende het samenlevingscontract, *Parl.St.* Kamer 1995-96 nr. 49-170/1, p. 2; C., FORDER, V., VERBEKE, *Gehuwd of niet: maakt het iets uit?*, Antwerpen, Intersentia, 2005, p. 151.

samenwoners.²⁰² Er ontstaat als het ware van wetswege een scheiding van goederen en schulden tussen de samenwoners waarmee een grote bestuursvrijheid gepaard gaat, mits de naleving van artikel 1477 BW.²⁰³ Er bestaan aldus volgens de huidige regelgeving nog grote verschillen tussen het samenlevingsvermogensrecht en het huwelijksvermogensrecht.

1.2.3.1. De bescherming van de gezinswoning

120. Artikel 1477, §1 BW stelt dat artikel 215 BW overeenkomstig van toepassing zal zijn op de wettelijke samenwoning. Hieruit volgt dat aan de gezinswoning en de aanwezige huisraad bescherming wordt geboden gedurende de instandhouding van de wettelijke samenwoning. De wettelijke samenwoners zullen net zoals de gehuwden gedeeltelijk beschikkingsonbevoegd worden wat de uitoefening van hun rechten op de voornaamste gezinswoning betreft.²⁰⁴ Zo zal de wettelijke samenwoner die een zakelijk recht heeft op de voornaamste gezinswoning instemming moeten verkrijgen van de andere samenwoner om handelingen te kunnen stellen die de bewoning van de gezinswoning in het gedrang zouden kunnen brengen. Wanneer een samenwoner het recht op de huur van de voornaamste gezinswoning heeft of reeds had vóór de wettelijke samenwoning, wordt de andere samenwoner van rechtswege medehuurder van het onroerend goed. Omdat de regels volledig analoog van toepassing zijn op de wettelijke samenwoners verwijs ik graag terug naar de bespreking van de bescherming van de gezinswoning bij het huwelijk (cf. *supra* nr. 33 e.v.).

121. In Nederland verklaart artikel 1:80b NBW de beschermingsregels van de gezinswoning uit artikel 1:88 NBW overeenkomstig van toepassing op het geregistreerd partnerschap. Tevens kan hier de verdere uitwerking worden teruggevonden in de bespreking van het huwelijk (cf. *supra* nrs. 42-43).

122. De Franse wetgever heeft de beschermingsmaatregelen voor de gezinswoning niet doorgetrokken naar de pacs. Hierdoor kan de samenwoner die eigenaar of huurder is van de gezinswoning zonder enige vereiste of beperking beschikking over zijn recht.²⁰⁵ Dat deze bescherming niet wordt geboden aan de pacs stuit op kritiek aangezien de wetgever kenbaar had gemaakt dat hij de pacs wel beschouwde als een beschermde sociale eenheid.²⁰⁶

1.2.3.2. De bijdrageplicht in de lasten van het samenleven

123. Vervolgens stelt artikel 1477, §2 BW dat de wettelijke samenwoners bijdragen in de lasten van het samenleven naar evenredigheid van hun mogelijkheden. Het komt er met andere woorden op neer dat de samenwoners gezamenlijk de schulden aangaan gedurende de samenwoning welke

²⁰² C., DECLERCK, W., PINTENS, K., VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2015, p. 217.

²⁰³ J., DU MONGH, *Huwelijksvermogensrecht*, Leuven, Acco, 2014, p. 113.

²⁰⁴ R., BARBAIX, *Handboek familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 336.

²⁰⁵ J., HAUSER, J., RENCHON, *Différenciation ou convergence des statuts juridiques du couple marié et du couple non marié? Droit belge et français*, Brussel, Bruylant, 2005, p. 426.

²⁰⁶ S., EGGERMONT, *Tweereelaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 92.

verbonden zijn met het samenwonen.²⁰⁷ Hieronder vallen dezelfde kosten als bij het huwelijk, bijvoorbeeld de kosten voor voeding, huisvesting, energie, vrijetijdsbesteding en de kosten voor de opvoeding van de kinderen. Onder het bijdragen naar evenredigheid van zijn mogelijkheden dient te worden verstaan dat de samenwoners elk in verhouding tot zijn vermogen moeten bijdragen in de lasten.²⁰⁸

124. In de rechtsleer bestaat er discussie omtrent de draagwijdte van deze bijdrageplicht wanneer de wettelijke samenwoners feitelijk gescheiden leven.²⁰⁹ Deze discussie is ontstaan door de al dan niet ongelukkig gekozen bewoording van de wetgever in artikel 1477, §3 BW. Volgens de letterlijke bewoording van dit artikel duurt de bijdrageverplichting slechts gedurende de periode dat de samenwoners ook effectief samenleven. Indien zij aldus niet meer samenleven, houdt deze verplichting op te bestaan. Deze redenering wordt onder anderen aangevoerd door SENAËVE en PINTENS.²¹⁰ Ook in de rechtspraak werd deze strekking reeds gevolgd.²¹¹ Andere rechtsgeleerden, waaronder VERSCHULDEN, SWENNEN en EGGERMONT, zijn van mening dat uit deze bewoording niet mag worden afgeleid dat de bijdrageverplichting een einde zou nemen indien de samenleving feitelijk wordt stopgezet maar de wettelijke samenwoning wel nog bestaat.²¹² Mijns inziens dient deze laatste strekking bijval te krijgen. Net zoals bij het huwelijk, waar de bijdrageplicht blijft doorlopen ondanks de feitelijke scheiding, zou deze verplichting tot bijdragen in de lasten van het samenleven moeten blijven voortbestaan tot het ogenblik dat de wettelijke samenwoning daadwerkelijk wordt beëindigd.

125. Men dient aldus bij te dragen in de lasten van de samenwoning maar er is geen wederzijdse verplichting tot hulp en bijstand zoals in het huwelijk. De samenwoners zijn niet verplicht elkaar te laten delen in zijn levensstandaard. Dit zorgt ervoor dat de onderhoudsverplichting uit het huwelijk niet zal gelden bij de wettelijke samenwoning.²¹³

126. In Frankrijk heeft de wetgever ook voorzien in een bijdrageplicht tussen de samenwoners in artikel 515-4 Cc. De Nederlandse wetgever gelden alle rechten en verplichting van de echtgenoten naar analogie op het geregistreerd partnerschap door artikel 1:80b NBW. Deze houden zowel een hulp-en bijdrageverplichting in. De precieze regels kunnen *supra* geraadpleegd worden (cf. *supra* nr. 31-32).

²⁰⁷ C., DECLERCK, W., PINTENS, K., VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2015, p. 214-215.

²⁰⁸ C., DECLERCK, W., PINTENS, *Patrimonium 2015*, Brugge, Die Keure, 2015, p. 39.

²⁰⁹ B., VINCK, "Overzicht van rechtspraak (2000-2012) – De wettelijke samenwoning", *T. Fam.* 2012, p. 197-198.

²¹⁰ P., SENAËVE, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2015, p. 514; W., PINTENS; C., DECLERCK; J., DU MONGH; K., VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 492.

²¹¹ Vred. Zomergem 27 mei 2005, *T.Vred.* 2007, p. 345-350.

²¹² G., VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen- en familierecht*, Brugge, Die Keure, 2016, p. 938; F., SWENNEN, *Het personen- en familierecht. Identiteit en verwantschap vanuit juridisch perspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2015, p. 395-396; S., EGGERMONT, *Tweerelaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 92-93.

²¹³ H., CASMAN, "Wettelijk samenwoning. Hoe gaat dat nu verder?", *NJW* 2014, p. 184.

1.2.3.3. De hoofdelijke gehoudenheid

127. Artikel 1477, §4 BW parafraseert artikel 222 BW en stelt dat de wettelijke samenwoners hoofdelijk verbonden zijn voor iedere schuld die door één der wettelijke samenwoners wordt aangegaan ten behoeve van het samenleven en van de kinderen die door hen worden opgevoed. Deze hoofdelijke gehoudenheid wordt echter doorbroken indien deze schulden buitensporig zijn, gelet op de bestaansmiddelen van de samenwoners. In dit artikel wordt, anders dan artikel 222 BW, expliciet gesteld dat de hoofdelijke gehoudenheid ook van toepassing is op de kinderen die niet gemeenschappelijk zijn. Voor de verdere gevolgen van de hoofdelijke gehoudenheid kan worden terugverwezen naar de uiteenzetting van het huwelijk (cf. *supra* nr. 44 e.v.).

128. Ook hier heeft de wetgever gekozen voor de bewoordingen 'van het samenleven'. Hier dient deze bewoording wel letterlijk genomen te worden en neemt deze hoofdelijke gehoudenheid een einde indien men niet meer feitelijk samenleeft.²¹⁴ Hierover bestaat in de rechtsleer weinig discussie aangezien deze hoofdelijkheid bij het huwelijk ook een einde neemt wanneer de huishouding ophoudt te bestaan bij een feitelijke scheiding.²¹⁵

129. De Franse wetgever heeft bij de pacs in artikel 515-4, lid 2 Cc ook voorzien in een gelijkaardige regeling als die van de gehuwden. Al heeft dit artikel doorheen de jaren wel verscheidene veranderingen ondergaan om tot die vorm te geraken.²¹⁶ De hoofdelijke gehoudenheid tussen de samenwoners bestaat voor de schulden aangegaan door een van de samenwoners ten voordele van het dagelijks leven. Deze hoofdelijkheid zal niet toepasbaar zijn indien deze buitensporig zijn. Verder valt de hoofdelijke gehoudenheid ook weg wanneer het gaat over een aankoop op krediet en leningen, tenzij de lening een bescheiden bedrag betreft en noodzakelijk is voor het dagelijkse leven.

130. Voor de Nederlandse wetgeving kan wederom terugverwezen worden naar de toepasbare regels tussen echtgenoten (cf. *supra* nrs. 51-52).

1.2.3.4. Dringende maatregelen

131. Artikel 1479 BW voorziet in de mogelijkheid voor de wettelijke samenwoners om de familierechtbank te verzoeken dringende maatregelen te nemen indien de verstandhouding tussen beiden ernstig verstoord is. Anders dan de regeling uit artikel 223 BW bij gehuwden, wordt er in dit artikel geen gewag gemaakt van de situatie waarbij de ene samenwoner zou verzuimen aan zijn plichten. Enkel de situatie waarbij de verstandhouding ernstig verstoord is, wordt in aanmerking genomen om dringende maatregelen op te leggen.²¹⁷ De maatregelen die opgelegd kunnen worden door de familierechtbank zijn hetzelfde als die voor gehuwden en zijn terug te vinden in artikel

²¹⁴ F., SWENNEN, *Het personen- en familierecht. Identiteit en verwantschap vanuit juridisch perspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2015, p. 396.

²¹⁵ S., EGGERMONT, *Tweereelaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 80-81.

²¹⁶ Zie Loi 23 juin 2006 portant réforme des successions et des libéralités, *JORF* 24 juin 2006; Loi 1er juillet 2010 portant réforme du crédit à la consommation, *JORF* 2 juillet 2010; Loi 17 mars 2014 relative à la consommation, *JORF* 18 mars 2014.

²¹⁷ P., SENAËVE, F., SWENNEN, *De beëindiging van de tweerelatie*, Antwerpen, Intersentia, 2012, p. 259.

1253ter/5 Ger.W.. Ze kunnen eveneens betrekking hebben op de persoon als op de goederen van de echtgenoten en de kinderen van het gezin.

132. Hetgeen eveneens verschilt van de regeling van gehuwden is het feit dat de maatregelen die genomen worden ten aanzien van wettelijke samenwoners steeds in de tijd beperkt dienen te zijn. Artikel 1479, lid 2 BW stelt namelijk dat de familierechtbank altijd een geldigheidsduur van de maatregelen moet vaststellen. Echter heeft de wetgever het nagelaten een maximumtermijn op te leggen.²¹⁸ De maatregelen zullen hoe dan ook een einde nemen wanneer de wettelijke samenwoning een einde neemt.

133. Wanneer de wettelijke samenwoning wordt beëindigd, kan de familierechtbank eveneens dringende en voorlopige maatregelen opleggen die ingevolge van de beëindiging gerechtvaardigd zijn.²¹⁹ Deze vordering dient evenwel binnen de drie maanden na de beëindiging van de samenwoning te worden ingesteld. Hierbij moet men rekening houden met het tijdstip van de beëindiging zoals bedoeld in artikel 1476, §2, zesde lid BW, namelijk het tijdstip waarop de ambtenaar melding maakt van de beëindiging in het bevolkingsregister.²²⁰ De rechter moet eveneens een geldigheidsduur vaststellen en deze mag niet meer bedragen van één jaar. Zo kan de rechter bijvoorbeeld billijkheidshalve na de beëindiging van de samenwoning een tijdelijke onderhoudsverplichting voorzien.²²¹ Hetgeen echter niet toegestaan is, is een vordering instellen vóór de beëindiging van de wettelijke samenwoning met het oog op het nemen van dringende en voorlopige maatregelen voor na de beëindiging.²²²

134. Ondanks de voorziene regeling van dringende maatregelen voor gehuwden, heeft de Franse wetgever geen bepalingen opgenomen voor de pacs.²²³ Hieruit volgt dat wettelijke samenwoners geen beroep kunnen doen op de familierechter om dringende maatregelen te bevelen. In Nederland bestaat er, net zoals voor gehuwden, geen regeling betreffende dringende maatregelen voor geregistreerde partners.

1.2.3.5. Scheiding van goederen

135. Het secundair aanvullend vermogensstelsel bij de wettelijke samenwoning neemt een andere vorm aan dan die bij het huwelijk. Vooreerst moet opgemerkt worden dat ook hier sprake is van een aanvullend regime. De wettelijke samenwoners kunnen naar eigen goeddunken hun vermogensrechtelijke situatie regelen in hun samenwoningsovereenkomst, mits zij artikel 1477 BW respecteren en geen bepalingen opnemen die strijdig zijn met de openbare orde en de goede

²¹⁸ C., DECLERCK, W., PINTENS, K., VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2015, p.216.

²¹⁹ Artikel 1479, lid 3 BW.

²²⁰ Cass. 19 februari 2010, *RABG* 2011, p. 932-940.

²²¹ Vred. Zelzate 7 juli 2009, *RW* 2012-13, p.627-634, *T.Vred.* 2012, p. 27-29.

²²² Vred. Westerlo 14 juli 2010, *RW* 2011-12, p. 190-191.

²²³ S., EGGERMONT, *Twee relaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 126.

zedes.²²⁴ Wanneer zij dit nalaten te doen, zullen de samenwoners onderworpen worden aan het beperkt secundair stelsel waarin de wetgever heeft voorzien in artikel 1478 BW.²²⁵

136. Volgens artikel 1478, lid 1 BW behoudt elk van de samenwoners de goederen waarvan hij de eigendom kan bewijzen. Bovendien zijn de inkomsten uit deze goederen en de opbrengsten uit arbeid eigen. Iedere samenwoner behoudt aldus een exclusief eigendomsrecht met betrekking tot deze goederen. Dit stelsel komt met andere woorden neer op een scheiding van goederen die in het huwelijksstelsel bestaat (artikel 1468, lid 2 BW), maar hier geldt de scheiding voor zowel de roerende als de onroerende goederen.²²⁶ Door deze wettelijke regeling wordt er verder geen solidariteit op vermogensrechtelijk vlak gecreëerd tussen de wettelijke samenwoners.

137. De soepelere bewijsregeling uit het huwelijk is bijgevolg niet van toepassing verklaard op de wettelijke samenwoning waardoor de bewijsvoering volgens de gemeenrechtelijke regels dient te gebeuren en deze aldus strenger is.²²⁷ Iedere samenwonende zal dus moeten bewijzen dat hij of zij de eigendom bezit van een bepaald goed. Het bewijs van de eigendom van onroerende goederen zorgt meestal niet voor problemen aangezien deze bewijsvoering in het gemeen recht weinig ruimte laat voor discussie omdat er een notariële akte nodig is.²²⁸ De bewijsvoering voor roerende goederen is meestal problematisch indien de samenwoners voorafgaand hun wettelijke samenwoning hebben nagelaten een inventaris op te stellen van de goederen.²²⁹ De regels uit het gemeen recht, nl. artikel 1316 BW e.v. zullen gebruikt moeten worden om de eigendom te bewijzen. De moeilijkheid in de bewijsvoering kan hier bijvoorbeeld liggen in het feit dat een geschrift, zoals een factuur, slechts een vermoeden van eigendom vormt, tenzij dit bevestigd kan worden door regelmatig bezit.²³⁰ Echter zal het principe van "bezit geldt als titel" uit artikel 2279 BW doorgaans weinig succes bieden voor de wettelijke samenwoners. Dit principe stoelt op het deugdelijk en ondubbelzinnig bezit, welke moeilijk aangetoond kan worden voor goederen die gebruikt worden voor de samenleving.²³¹

138. De wetgever heeft echter in artikel 1478, lid 2 BW voorzien in een vermoeden van onverdeeldheid. Dit vermoeden speelt wanneer geen van beide wettelijke samenwoners kan aantonen dat hij of zij de exclusieve eigendom bezit van een bepaald goed of de inkomsten die daaruit volgen. Dit wettelijk vermoeden speelt zowel tussen de wettelijke samenwoners onderling als tegenover derden.²³² De regels van het gemene recht zullen de onverdeeldheid beheersen.²³³

²²⁴ Artikel 1478, lid 3 BW.

²²⁵ W., PINTENS; C., DECLERCK; J., DU MONGH; K., VANWINKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 496.

²²⁶ H., CASMAN, "Wettelijk samenwoning. Hoe gaat dat nu verder?", *NJW* 2014, p. 184.

²²⁷ F., BUYSENS, "Wettelijke samenwoning: het recht is geen zaak van billijkheid", *T.Fam.* 2009, p. 65.

²²⁸ C., FORDER, V., VERBEKE, *Gehuwd of niet: maakt het iets uit?*, Antwerpen, Intersentia, 2005, p. 164; Artikel 1 en 2 Hyp. W.

²²⁹ H., CASMAN, "Wettelijk samenwoning. Hoe gaat dat nu verder?", *NJW* 2014, p. 184; G., COPS, K., SABBE, "Niet getrouwd, wel gescheiden. Juridische aspecten van de beëindiging van de samenwoning", *Not.Fisc.M.* 2002, p. 8; R., BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, p. 163.

²³⁰ R., BARBAIX, A.-L., VERBEKE, *Beginnelsen relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2012, p. 265.

²³¹ G., COPS, K., SABBE, "Niet getrouwd, wel gescheiden. Juridische aspecten van de beëindiging van de samenwoning", *Not.Fisc.M.* 2002, p. 8-9.

²³² R., BARBAIX, *Handboek familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 340.

²³³ S., EGGERMONT, *Twee relaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 206.

139. Sinds de wet van 2006 geldt er ook in Frankrijk een scheiding van goederen als algemeen stelsel bij de pacs tenzij anders is overeengekomen bij het sluiten van de overeenkomst.²³⁴ Iedere partner behoudt aldus het genot, het besturen de vrije beschikking over zijn eigen goederen tijdens de pacs. Zij blijven ook zelf gehouden tot hun eigen schulden, tenzij deze werden aangegaan ten behoeve van de samenleving waarbij de hoofdelijke gehoudenheid geldt.²³⁵ De Franse wetgever heeft tevens voorzien in hetzelfde vermoeden van onverdeeldheid van bepaalde goederen zoals in België. De partners kunnen met alle middelen van het recht bewijzen dat een goed exclusief aan hun toebehoort. Indien geen van beiden dit kan bewijzen, wordt het goed vermoed in de onverdeeldheid te vallen.²³⁶

140. Net zoals bij de vermogensrechtelijke gevolgen uit het primair stelsel, heeft de wetgever het volledige huwelijksvermogensrecht van toepassing verklaard op het geregistreerd partnerschap door middel van artikel 1:80b NBW. Hierdoor zijn de geregistreerde partners verbonden door een gemeenschap van goederen en gelden de regels die hierboven reeds zijn uiteengezet (cf. *supra* nr 61).

1.2.3.6. Ontbinding, vereffening en verdeling.

1.2.3.6.1. *Ontbinding*

141. De wetgever heeft in artikel 1476, §2 BW voorzien in een paar specifieke gevallen waarbij de wettelijke samenwoning van rechtswege ontbonden zal worden. Deze ontbinding vindt plaats wanneer één van de samenwoners komt te overlijden of indien één van de samenwoners in het huwelijk treedt. Echter heeft de wetgever niet voorzien in een analoge scheidingsprocedure zoals deze bij het huwelijk terug te vinden is.²³⁷ Hierdoor kan de wettelijke samenwoning *ad nutum* worden stopgezet, mits de naleving van enkele vormschriften. Vooreerst kan er een einde worden gesteld aan de wettelijke samenwoning in onderlinge toestemming. Dit houdt in dat beide samenwoners akkoord zijn met de ontbinding en gezamenlijk een schriftelijke verklaring afleggen bij de ambtenaar van de burgerlijke stand.²³⁸ Een andere mogelijkheid is dat slechts één van de samenwoners een einde wil stellen aan de wettelijke samenwoning en overgaat tot eenzijdige beëindiging. Indien er voor deze weg gekozen wordt, moet deze samenwoner zelf een verklaring afleggen bij de ambtenaar van de burgerlijke stand. Vervolgens wordt overgegaan tot het verzenden van een gerechtsdeurwaardexploot naar de andere samenwoner.²³⁹

142. De Franse wetgeving bevat wederom een gelijkaardige regeling betreffende de ontbinding van de pacs. Artikel 515-7 Cc schrijft namelijk voor dat de pacs van rechtswege ontbonden zullen worden in het geval van overlijden of huwelijk van één van de partners. Tevens kan de pacs ook worden

²³⁴ Loi 23 juin 2006 portant réforme des successions et des libéralités, *JORF* 24 juin 2006 *juncto* artikel 515-5 Cc.

²³⁵ Artikel 515-4 Cc.

²³⁶ Artikel 515-5, lid 2 Cc.

²³⁷ P., SENAËVE, F., SWENNEN, *De beëindiging van de tweerelatie*, Antwerpen, Intersentia, 2012, p. 257.

²³⁸ Artikel 1476, §2, lid 2 en 3 BW.

²³⁹ Artikel 1476, §2, lid 2 en 4 BW.

ontbonden indien er een eenzijdige of een gemeenschappelijke verklaring wordt afgelegd bij de griffie van de kantonrechter.

143. In Nederland voorziet de wetgever ook in een ontbinding van rechtswege wanneer één van de partners overlijdt of indien het geregistreerd partnerschap wordt omgezet in een huwelijk.²⁴⁰ Het geregistreerd partnerschap kan tevens ontbonden worden indien er een gezamenlijk of eenzijdig verzoek wordt ingediend bij de ambtenaar van de burgerlijke stand.²⁴¹ Belangrijk hierbij is dat artikel 1:80c, lid 3 NBW. Dit gezamenlijk verzoek kan niet worden ingediend indien zij gezamenlijk gezag uitoefenen over hun kinderen.

1.2.3.6.2. Vereffening en verdeling

144. Indien de wettelijke samenwoning ontbonden wordt, moet er tevens een vereffening en verdeling plaatsvinden voor de goederen die zich door het vermoeden van onverdeeldheid in die onverdeeldheid bevinden. Deze verdeling van de onverdeeldheid zal gebeuren volgens de regels van het gemeen recht, nl. de regels van mede-eigendom (artikel 577-2 BW e.v.). Iedere samenwoner kan in principe op elk ogenblik de uitonverdeeldheid vorderen zonder dat er voorafgaand voorzien moet worden in een toetsing een notaris of rechter.²⁴² Volgens artikel 577-2, §2 BW wordt vermoed dat beide samenwoners een gelijk aandeel bezitten in de onverdeelde boedel.

145. Door het samenleven met elkaar, is het tijdens de wettelijke samenwoning mogelijk dat de vermogens van de samenwoners deels met elkaar vermengd raken. Om deze vermogensverschuivingen recht te zetten, dient er gekeken te worden of er vergoedingen gevraagd kunnen worden door één van de samenwoners. Hiervoor zal de wettelijke samenwoner die een vergoeding wil bekomen een gemeenrechtelijke juridische grondslag moeten zoeken. Zo kan men bijvoorbeeld indien het gaat over kosten gemaakt voor een onroerend goed de wettelijke bepalingen met betrekking tot natrekking inroepen (artikel 551 e.v. BW). Andere rechtsfiguren die onder anderen gebruikt kunnen worden zijn de kostenleer, de onverschuldigde betaling, de zaakwaarneming en de verrijking zonder oorzaak.²⁴³

146. Belangrijk om hierbij op te merken is het feit dat de bescherming van de gezinswoning ophoudt vanaf het ogenblik dat de wettelijke samenwoning beëindigd wordt. Aangezien het stelsel van scheiding van goederen wordt toegepast, zal de woning nog steeds eigendom zijn van degene die de woning reeds in zijn bezit had. De ex-samenwoner heeft dus geen rechten meer op de gezinswoning, waardoor de preferentiële toewijzing van de gezinswoning uitgesloten is.²⁴⁴

²⁴⁰ Artikel 1:80 c, lid 1, a) en e) NBW.

²⁴¹ Artikel 1:80 c, lid 1, c) en d) NBW.

²⁴² Artikel 815 BW; S., EGGERMONT, *Tweereelaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 239 – 240.

²⁴³ C., DECLERCK, "Actuele ontwikkelingen in het samenwoningsvermogensrecht (2014-2016)", in I., BOONE, C., DECLERCK, J., DU MONGH, P., SENAËVE, *Themis 98 – Personen- en familierecht*, Brugge, die Keure, 2017, p. 109-121; G., COPS, K., SABBE, "Niet getrouwd, wel gescheiden. Juridische aspecten van de beëindiging van de samenwoning", *Not.Fisc.M.* 2002, p. 16-17, S., EGGERMONT, *Tweereelaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 250-257.

²⁴⁴ W., PINTENS; C., DECLERCK; J., DU MONGH; K., VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 491.

147. In Frankrijk bepaalt artikel 515-5-3 Cc dat iedere partner een eigenaar is van een deel van onverdeeldheid en de verdeling kan eisen volgens de regels van het gemene recht. Deze gemeenrechtelijke regeling vindt men terug in artikel 1873-1 e.v.. In Nederland zijn wederom dezelfde regels van toepassing als deze op het huwelijk. Voor de uitwerking van deze regels kan worden verwezen naar hierboven (cf. *supra* nrs. 88 en 99).

1.2.4. Conclusie

148. Het aangaan van de wettelijke samenwoning is aldus mogelijk in de drie besproken rechtstelsels. Deze kan niet zonder meer worden aangegaan, er moet voldaan zijn aan bepaalde voorwaarden. Er kunnen echter duidelijke verschillen tussen de drie rechtstelsels worden vastgesteld, waarbij de voornaamste zich situeert in feit dat de wettelijke samenwoning in België voor eenieder mogelijk is terwijl de Franse en Nederlandse wetgeving deze uitsluit voor bloed- en aanverwanten.

149. In België is aldus het primair stelsel van het huwelijk beperkt van toepassing op de wettelijke samenwoning. De bescherming van de gezinswoning en de huisraad wordt volledig analoog geregeld als bij het huwelijk. Tussen de wettelijke samenwoners bestaat er geen hulpplicht en geldt er enkel de bijdrageplicht voor de schulden die zijn aangegaan voor het samenleven. Bovendien zijn de wettelijke samenwoners ook hoofdelijk gehouden voor deze schulden. Er kunnen echter wel verschillen waargenomen worden tussen de verschillende besproken rechtstelsels. In Frankrijk loopt de wetgeving omtrent het primair stelsel in grote mate gelijk met het Belgische. Enkel de gezinswoning en de huisraad van de wettelijke samenwoners wordt niet beschermd. In Nederland daarentegen is het verschil wel groot, daar waar de Nederlandse wetgever heeft geopteerd voor een volledige gelijkschakeling met het huwelijk en de vermogensrechtelijke gevolgen zeer ver reiken.

150. Wat de toepassing van het secundair stelsel betreft, zijn er grote verschillen vast te stellen tussen het stelsel van België en Frankrijk enerzijds en het Nederlandse stelsel anderzijds. In België heeft de wetgever het stelsel van de scheiding van goederen van toepassing verklaard, daar waar het niet de bedoeling is een gemeenschap van goederen tussen de wettelijke samenwoners tot stand te brengen. Alle goederen en inkomsten blijven dus eigen tijdens de wettelijke samenwoning tenzij men niet kan bewijzen dat het goed of de inkomsten eigen zijn. Op dit ogenblik zal het vermoeden van de onverdeeldheid spelen. In Frankrijk heeft de wetgever geopteerd voor een gelijkaardige regeling en geldt ook de scheiding van goederen met een vermoeden van onverdeeldheid indien het eigen karakter niet bewezen kan worden. In Nederland daarentegen heeft men ervoor gekozen om het stelsel dat van toepassing is op het huwelijk volledig over te nemen voor het geregistreerd partnerschap. Hieruit volgt aldus dat er een algehele gemeenschap van goederen geldt tussen de geregistreerde partners. In Nederland is het huwelijk en het geregistreerd partnerschap nagenoeg hetzelfde wat de vermogensrechtelijke gevolgen betreft.

1.3. Feitelijke samenwoning

1.3.1. Een algemene kijk op de feitelijke samenwoning

151. Naast het huwelijk en de wettelijke samenwoning leven heel wat andere mensen ook op een andere bestendige manier samen. Zij maken gebruik van een vorm van niet-geïstitutionaliseerd samenwonen, nl. de feitelijke samenwoning. In de Belgische wetgeving is geen enkele omschrijving of verdere algemene regeling terug te vinden voor deze manier van samenwonen. Gedurende een lange periode werd deze vorm van samenwoning dan ook beschouwd als ongeoorloofd door rechtspraak en rechtsleer, aangezien ze in strijd zou zijn met de openbare orde en goede zeden.²⁴⁵ Van deze denkwijze is men echter afgestapt en de feitelijke samenwoning wordt niet langer als ongeoorloofd beschouwd. Nochtans is na de aanvaarding van de feitelijke samenwoning deze vorm nog steeds niet erkend als bron van een specifieke rechtsverhouding, maar ze wordt eveneens nergens specifiek verboden.²⁴⁶

152. De feitelijke samenwoning kan in verschillende vormen voorkomen. Zo kan er een eenvoudige of overspelige feitelijke samenleving bestaan waarbij de eerste een feitelijke samenleving betreft tussen twee personen die niet gehuwd zijn of niet wettelijk samenwonen.²⁴⁷ Wanneer er een feitelijke samenwoning is tussen twee personen waarbij de ene wel gehuwd is of wettelijk samenwoont, spreekt men van de overspelige feitelijke samenleving. Er kan ook sprake zijn van een familiaal feitelijke samenleving waarbij een ouder en een volwassen kind of tussen broers en zussen een feitelijke samenleving wordt aangegaan.²⁴⁸

153. Om een feitelijke samenwoning aan te gaan, moet er geen rechtshandeling gesteld worden en moet er niet voldaan worden aan wettelijke voorwaarden. Volgens een studie uit de rechtsleer heeft EGGERMONT echter wel enkele mogelijke voorwaarden vastgesteld die het bestaan van de feitelijke samenwoning kunnen bewijzen.²⁴⁹ Zo wordt verwacht dat de feitelijke samenwoners in het algemeen bekwaam moeten zijn om een woonplaats te kiezen, ze effectief samenwonen en een levensgemeenschap opbouwen en deze bovendien stabiel is en een bepaalde tijd bestrijkt.

154. De afwezigheid van wettelijke bepalingen houdt echter niet in dat er geen rechtsgevolgen worden gekoppeld aan de feitelijke samenwoning.²⁵⁰ Ondanks het feit dat er hierdoor geen wettelijke bescherming geboden wordt aan de feitelijke samenwoners, zullen de rechtsgevolgen volgens het gemeen recht behandeld worden. Verder hebben de feitelijke samenwoners de mogelijkheid om overeenkomsten te sluiten waarin zij vermogensrechtelijke rechten en plichten kunnen opnemen.²⁵¹

²⁴⁵ D., PIGNOLET, "Hoe ver reikt de solidariteit tussen feitelijk samenwonende partners?", in C., DECLERCK, J.;, DU MONGH, W., PINTENS, *Partrimonium 2008*, Antwerpen, Intersentia, 2008, p. 252.

²⁴⁶ G., VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen- en familierecht*, Brugge, Die Keure, 2016, p. 957.

²⁴⁷ P., SENAEEVE, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2015, p. 616-617.

²⁴⁸ G., VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen- en familierecht*, Brugge, Die Keure, 2016, p. 957.

²⁴⁹ S., EGGERMONT, *Tweereelaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 36-40.

²⁵⁰ C., DECLERCK, W., PINTENS, K., VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2015, p. 225.

²⁵¹ F., SWENNEN, *Het personen- en familierecht. Identiteit en verwantschap vanuit juridisch perspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2015, p. 404.

155. In Nederland heeft de wetgever eveneens nagelaten de feitelijke samenwoning wettelijk te omschrijven en te regelen. In de rechtsleer wordt de feitelijke samenwoning omschreven als een tweerelatie tussen partners die tot doel hebben een gemeenschappelijke huishouding te voeren en hierbij een wederzijdse affectie hebben.²⁵² Dit dient niet de vorm aan te nemen van een seksuele relatie maar het mag niet gaan over een relatie die slechts dient om de kosten te verdelen. Door de afwezigheid van een wettelijke regeling, zijn ook hier geen voorwaarden van toepassing. Dezelfde mogelijk voorwaarden van EGGERMONT kunnen hier toegepast worden.

156. In Frankrijk heeft de wetgever een omschrijving voorzien voor de Franse versie van de feitelijke samenwoning, nl. de *concubinage*. Deze is opgenomen in artikel 515-8 Cc, in dezelfde titel betreffende de *pacte civil de solidarité*. De *concubinage* wordt omschreven als een feitelijke eenheid tussen twee personen van gelijk of verschillend geslacht die samenleven als koppel en die gekenmerkt wordt door stabiliteit en continuïteit. Verder zijn er geen wettelijke bepalingen terug te vinden betreffende de *concubinage* in het Franse recht.

1.3.2. Feitelijke samenwoning in cijfers

157. Aangezien de feitelijke samenwoning niet-geïnstitutionaliseerd is, worden deze niet geregistreerd. Bijgevolg zijn er geen officiële statistische gegevens terug te vinden voor deze samenlevingsvorm. Tevens zijn er voor het Franse en het Nederlandse recht geen statistieken betreffende de feitelijke samenwoning terug te vinden om dezelfde reden.

1.3.3. De vermogensrechtelijke gevolgen van de feitelijke samenwoning

158. Zoals reeds gesteld is de feitelijke samenwoning een niet-institutionaliseerde vorm van samenleven waardoor in principe de regels van gemeen recht van toepassing zijn. Hierdoor brengt de feitelijke samenwoning in principe geen specifieke vermogensrechtelijke gevolgen met zich mee tenzij de feitelijke samenwoners dit zo bedingen in hun samenwoningsovereenkomst.²⁵³ Echter kan het niet omzeild worden dat een duurzame samenleving, waarmee een gezamenlijke huishouding gepaard gaat, vermogensrechtelijke gevolgen teweegbrengt.²⁵⁴ De rechtspraak en de rechtsleer hebben voor een tempering gezorgd, zodat bepaalde vermogensrechtelijke gevolgen uit de andere samenlevingsvormen wel van toepassing zijn op feitelijke samenwoners door bepaalde juridische technieken.

1.3.3.1. Bijdrage in de lasten van het samenleven

159. Ondanks de afwezigheid van een wettelijke grondslag tot een bijdrageverplichting heeft onder anderen het Hof van Beroep in Gent aanvaard dat de bijdrageverplichting eveneens van toepassing is op feitelijke samenwoners.²⁵⁵ Deze uitspraak is er gekomen nadat de ontevredenheid en het gevoel

²⁵² C., ASSER, J., DE BOER, *Personen- en familierecht*, Deventer, Kluwer, 2010, p. 540-541.

²⁵³ C., DECLERCK, W., PINTENS, K., VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2015, p. 226.

²⁵⁴ W., PINTENS; C., DECLERCK; J., DU MONGH; K., VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 507.

²⁵⁵ Gent 5 maart 2015, *TBBR* 2016, p. 96; R., BARBAIX, N., CARETTE, *Tendensen vermogensrecht 2016*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 5.

van onbillijkheid door de afwezigheid van een wettelijke verplichting toenam.²⁵⁶ De feitelijke samenwoning is dezer dagen steeds meer aanvaard en men erkent het bestaan van een morele plicht tot bijdrage in de lasten van het samenleven tussen feitelijke samenwoners.²⁵⁷ Van de partners wordt verwacht dat zij ieder naar zijn vermogen en in verhouding met hun financiële middelen bijdragen in de kosten van het dagelijkse leven dat hun gezamenlijke huishouding met zich mee brengt. Er wordt met andere woorden uitgegaan van een solidariteitsgevoel die tussen de feitelijke samenwoners bestaat en die tot uiting komt door een natuurlijke verbintenis om bij te dragen in de lasten van de huishouding.²⁵⁸ Deze natuurlijke verbintenis is juridisch niet afdwingbaar maar eens deze verbintenis is uitgevoerd, kan men geen terugvordering meer vragen.²⁵⁹

160. Hieruit volgt vooreerst dat een feitelijke samenwoner aldus niet gedwongen kan worden bij te dragen in de lasten van de samenleving. Hij zal dit immers wel kunnen doen indien er een morele verplichting aanwezig is en hij middels van een natuurlijke verbintenis bijdraagt in deze lasten. Indien de samenwoner aldus niet bijdraagt in de lasten van het samenleven, kan de andere samenwoner dit niet proberen af te dwingen voor de rechtbank. Wanneer de samenwoner toch overgaat tot vrijwillige bijdrage in de lasten van het samenleven, kan hij geen terugvordering vragen aangezien deze prestatie geldt als uitvoering van een natuurlijke verbintenis.²⁶⁰ Er kan echter niet van worden uitgegaan dat indien een partner tijdens de feitelijke samenwoning vrijwillig bijgedragen heeft in de lasten van het samenleven middels een natuurlijke verbintenis, dat toekomstige bijdragen eveneens afdwingbaar worden.²⁶¹

161. Een belangrijk gevolg van deze natuurlijke verbintenis is dat deze in de praktijk een belemmering vormt voor vergoedingsaanspraken van een samenwoner die vrijwillig bepaalde kosten heeft gedragen tijdens de samenwoning.²⁶² Indien men bijvoorbeeld een vergoeding wil bekomen op grond van de figuur van verrijking zonder oorzaak, stuit men op het feit dat er wel een geldige oorzaak aanwezig is omdat de gedane kosten kunnen worden aanzien als een bijdrage in de lasten van het samenleven welke voldaan zijn door een natuurlijke verbintenis. Enkel indien men kan bewijzen dat deze kosten de bijdrageverplichting te boven gaan, kan er een vergoeding bekomen worden.²⁶³

162. Net zoals in het Belgisch recht zijn er in Frankrijk en Nederland geen wettelijke bepalingen te vinden over de bijdragen in de lasten van de samenleving. In de Franse rechtsleer wordt evenwel

²⁵⁶ D., PIGNOLET, "Hoe ver reikt de solidariteit tussen feitelijke samenwonende partners?", in C., DECLERCK, J.; DU MONGH, W., PINTENS, *Patrimonium 2008*, Antwerpen, Intersentia, 2008, p. 258.

²⁵⁷ J., LAMBRECHTS, A., MARISSSENS, "Overzicht van rechtspraak (2008-2016) – De feitelijke samenwoning", *T.Fam.* 2017, p. 9.; Antwerpen 20 mei 2015, *RABG* 2015, p. 1106.

²⁵⁸ Gent 19 januari 2017, *TEP* 2017, p. 86.

²⁵⁹ K., WILLEMS, *De natuurlijke verbintenis*, Brugge, die Keure, 2011, p. 3; artikel 1275, lid 2 BW.

²⁶⁰ Onder andere: Gent 12 februari 2015, *RABG* 2016, p. 326; Antwerpen 20 mei 2015, *RABG* 2015, p. 1106; Antwerpen 15 maart 2016, *T.Not.* 2016, p. 285.

²⁶¹ Famrb. Antwerpen (afd. Mechelen) 18 maart 2015. *RABG* 2015, 1113-1117.

²⁶² J., LAMBRECHTS, A., MARISSSENS, "Overzicht van rechtspraak (2008-2016) – De feitelijke samenwoning", *T.Fam.* 2017, p. 9.

²⁶³ S., EGGERMONT, *Twee relaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 111-112.

aanvaard dat er een bijdrageverplichting bestaat ten aanzien van de feitelijke samenwoners omwille van redenen van billijkheid.²⁶⁴

1.3.3.2. De hoofdelijke gehoudenheid

163. De hoofdelijke gehoudenheid voor huishoudelijke schulden zoals deze bestaat tussen gehuwden en wettelijke samenwonenden is niet van toepassing op de feitelijke samenwoners. Dit wil zeggen dat de schuldeiser slechts die persoon kan aanspreken die de schuld is aangegaan, ook al is deze schuld aangegaan ten behoeve van het samenleven of de opvoeding van de kinderen.²⁶⁵ De schuldeiser kan echter wel gebruik maken van de vertrouwensleer. Deze leer is sedert 20 juni 1988 door het Hof van Cassatie aangenomen als een algemeen rechtsbeginsel.²⁶⁶ Op deze manier kan de schuldeiser alsnog de andere samenwonende aanspreken voor de schuld indien er een schijn is gewekt dat zij gehuwd zijn of wettelijk samenwonen.²⁶⁷ Wanneer de schuld werd aangegaan door beide samenwoners, zullen zij niet hoofdelijk maar gezamenlijk gehouden zijn tot de betaling van die schuld, waardoor ze ieder slechts gehouden zijn voor het deel waarvoor men instaat.²⁶⁸

164. Ook de Franse en Nederlandse wetgeving voorzien niet in een hoofdelijke gehoudenheid tussen de samenwoners en kan de schuldeiser enkel degene aanspreken die de schuld is aangegaan. Echter worden ook in deze twee stelsels de vertrouwensleer toegepast waardoor de schuldeiser de schuld toch bij de andere partner kan verhalen indien zij een schijn hebben gewekt dat ze gehuwd waren of wettelijk samenwonen.²⁶⁹

1.3.3.3. Dringende maatregelen

165. De specifieke regelingen betreffende het nemen van dringende voorlopige maatregelen ten tijde van een crisissituatie uit de artikelen 223 en 1479 BW zijn niet naar analogie van toepassing op feitelijke samenwoners. Indien bij feitelijke samenwoners de verstandhouding ernstig verstoord is, kunnen zij niet naar de familierechtbank stappen om dringende maatregelen te laten bevelen.²⁷⁰ In 2002 heeft het Grondwettelijk Hof zich uitgesproken over het verschil in behandeling tussen feitelijke samenwoners enerzijds en wettelijke samenwoners anderzijds.²⁷¹ Zij heeft geoordeeld dat er in dit geval geen schending van het gelijkheidsbeginsel kan worden vastgesteld, daar waar er een speciale regeling voorzien is voor geïnstitutionaliseerde samenlevingsvormen. Zij stelt dat het recht op toegang tot de rechter immers voldoende gewaarborgd is voor feitelijke samenwoners aangezien zij volgens artikel 584, lid 1 Ger.W. een gemeenschappelijke kortgedingprocedure kunnen opstarten.

²⁶⁴ HAUSER, J., RENCHON, *Différenciation ou convergence des statuts juridiques du couple marié et du couple non marié? Droit belge et français*, Brussel, Bruylant, 2005, p. 398.

²⁶⁵ P., SENAËVE, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2015, p. 626.

²⁶⁶ Cass. 20 juni 1988, TRV 1989, p. 540-544.

²⁶⁷ G., VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen- en familierecht*, Brugge, Die Keure, 2016, p. 969; W., PINTENS; C., DECLERCK; J., DU MONGH; K., VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 528.

²⁶⁸ G., COPS, K., SABBE, "Niet getrouwd, wel gescheiden. Juridische aspecten van de beëindiging van de samenwoning", *Not.Fisc.M.* 2002, p. 10.

²⁶⁹ S., EGGERMONT, *Twee relaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 115-116.

²⁷⁰ G., COPS, K., SABBE, "Niet getrouwd, wel gescheiden. Juridische aspecten van de beëindiging van de samenwoning", *Not.Fisc.M.* 2002, p. 5.

²⁷¹ Arbitragehof 23 januari 2002, nr. 24/2002.

Volgens dit artikel kunnen ze in spoedeisende gevallen de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg verzoeken om bij voorraad uitspraak te doen.²⁷²

166. Net zoals voor de pacs heeft de Franse wetgever niet voorzien in een procedure om dringende maatregelen op te leggen voor feitelijke samenwoners. In Nederland bestaat er voor geen enkele samenlevingsvorm een specifieke regeling om dringende maatregelen op te leggen.²⁷³

1.3.3.3. De samenstelling van de vermogens

167. Indien de feitelijke samenwoners hebben nagelaten om op voorhand een vermogensrechtelijke regeling op te nemen in hun samenlevingsovereenkomst, zullen de gevolgen geregeld worden volgens het gemeen recht. Hierdoor komen de regels in grote mate overeen met die van de wettelijke samenwoning. Iedere samenwoner behoudt zijn eigen goederen tijdens en na de feitelijke samenwoning. Eveneens de schulden blijven eigen. Het bewijs kan geleverd worden volgens het gemeen recht, zoals reeds hierboven bij de wettelijke samenwoning is uiteengezet (cf. *supra* nr. 137).

168. De feitelijke samenwoning doet niet automatisch een onverdeeldheid ontstaan zoals deze bij de wettelijke samenwoning bestaat door het wettelijke vermoeden. Er bestaat echter wel een vermoeden van gezamenlijk bezit waardoor de goederen die gezamenlijk verworven zijn of goederen die in gezamenlijk bezit zijn in de onverdeeldheid zullen vallen.²⁷⁴

169. In Frankrijk wordt soms wel aangenomen dat het vermoeden van onverdeeldheid zoals bij de pacs van toepassing kan zijn op de feitelijke samenwoning. Echter is het voornamelijk een kwestie dat de partners het exclusieve karakter van eigen goederen kunnen bewijzen en zo de onverdeeldheid kunnen ontlopen.²⁷⁵ In Nederland wordt het vermoeden van gemeenschappelijkheid uit artikel 1:31 NBW meestal wel toegepast op de feitelijke samenwoning.²⁷⁶

1.3.3.4. Ontbinding, vereffening en verdeling

170. Door het niet-geïstitutionaliseerde karakter van de feitelijke samenwoning kan deze op eenvoudige wijze worden beëindigd. Dit kan gebeuren in onderlinge toestemming of door een eenzijdige beslissing op eender welk ogenblik, zonder dat er formaliteiten vervuld moeten worden of een procedure moet worden gestart.²⁷⁷ De feitelijke samenwoning zal zonder meer een einde nemen wanneer één van de samenwoners overlijdt.²⁷⁸

²⁷² Arrondrb. Gent 15 december 2003, *RW* 2004-05, p. 1472-1473; Antwerpen 15 november 2005, *RW* 2006-07, p. 610-611.

²⁷³ S., EGGERMONT, *Tweereelaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 135.

²⁷⁴ R., BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, p. 171.

²⁷⁵ S., EGGERMONT, *Tweereelaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 213.

²⁷⁶ C., ASSER, J., DE BOER, *Personen- en familierecht*, Deventer, Kluwer, 2010, p. 459.

²⁷⁷ P., SENAEEVE, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2015, p. 628.

²⁷⁸ F., SWENNEN, *Het personen- en familierecht. Identiteit en verwantschap vanuit juridisch perspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2015, p. 405.

171. Net zoals bij de wettelijke samenwoning moeten de samenwoners een vordering tot uitoonverdeeldheidstreding instellen volgens artikel 815 BW. De verdere regeling betreffende deze procedure verloopt analoog met die van de wettelijke samenwoning en kan hierboven geraadpleegd worden (cf. *supra* nr. 144 e.v.).

1.3.4. Conclusie

172. De feitelijke samenwoning is in alle drie de besproken rechtsstelsels een niet-geinstitutionaliseerde vorm van samenleven. Alleen in het Franse recht is er een wettelijke omschrijving terug te vinden over de *concubinage*. Door de afwezigheid van wettelijke bepalingen is het gemeen recht van toepassing waardoor er nauwelijks bescherming wordt geboden aan de feitelijke samenwoners op vermogensrechtelijk vlak. Rechtspraak en de rechtsleer hebben hier enigszins soelaas geboden door alsnog enkele technieken toe te passen op de feitelijke samenwoners. Zo rust op de feitelijke samenwoners toch een morele plicht omwille van een solidariteitsgevoel om bij te dragen in de lasten van de samenleving middels een natuurlijke verbintenis. Door de vrijwillige uitvoering van deze verbintenis kunnen ze later geen aanspraak maken op een terugvordering van de gemaakte kosten. De hoofdelijke gehoudenheid geldt niet tussen de samenwoners waardoor de schuldeisers normalerwijze enkel de samenwoner kunnen aanspreken met wie ze een overeenkomst hebben. Echter kunnen derden zich beroepen op de vertrouwensleer om alsnog de samenwoners hoofdelijk aan te spreken voor de aangegane schulden. Volgens deze leer moeten de feitelijk samenwoners de schijn hebben gewekt te hebben gehandeld volgens wettelijke samenwoners of gehuwden. Indien de feitelijke samenwoners dringende en voorlopige maatregelen willen opgelegd zien, dienen zij zich te wenden tot de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg volgens de procedure uit artikel 584 Ger.W..

173. Er is geen secundair stelsel van toepassing op de feitelijk samenwoners. Indien de samenwoners het nalaten een samenlevingscontract op te stellen zullen de vermogens volledig gescheiden blijven. Er speelt een vermoeden van gezamenlijk bezit waardoor deze goederen alsnog in de onverdeeldheid vallen en deze na de ontbinding moeten worden verdeeld volgens de regels van het gemeen recht. Vergoedingen kunnen worden getracht te bekomen volgens gemeenrechtelijke principes zoals verrijking zonder oorzaak, leningsovereenkomsten, natrekking en zaakwaarneming.

Afdeling 2: De vermogensrechtelijke gelijkenissen en verschillen tussen de drie samenlevingsvormen

174. We kunnen vaststellen dat er heel wat vermogensrechtelijke gevolgen vast te stellen zijn indien een koppel kiest om te huwen onder het wettelijk stelsel. De wettelijk samenwoners genieten ook de bescherming van verschillende vermogensrechtelijke rechten en plichten welke wettelijk voor hen zijn vastgelegd. Feitelijke samenwoners daarentegen vallen voornamelijk terug op de regeling uit het gemeenrecht. Aan de hand van een tabel zal er een volledig en duidelijk overzicht gemaakt worden omtrent de gelijkenissen en verschillen tussen de drie samenlevingsvormen.

	Huwelijk	Wettelijke samenwoning	Feitelijke samenwoning
	Primair stelsel		
Hulp- en bijdrageverplichting	Artikel 213 <i>juncto</i> artikel 221BW: <ul style="list-style-type: none"> • Wederzijdse hulp verschuldigd + laten delen in de levensstandaard • Bijdragen in de lasten van het huwelijk naar ieders vermogen 	Artikel 1477, §3 BW: <ul style="list-style-type: none"> • Bijdragen in de lasten van het samenleven naar evenredigheid van hun mogelijkheden. 	Rechtspraak heeft de bijdrage in de lasten van het samenleven naar analogie toegepast bij feitelijke samenwoners door de uitvoering van een natuurlijke verbintenis.
Bescherming van de gezinswoning en aanwezige huisraad	Artikel 215 BW: gedeeltelijke beschikkingsonbevoegdheid <ul style="list-style-type: none"> • Zakelijk recht • Huur 	Artikel 1477, §2 <i>juncto</i> artikel 215 BW	/
Hoofdelijke gehoudenheid voor schulden	Artikel 222 BW: <ul style="list-style-type: none"> • Echtgenoten zijn hoofdelijk gehouden voor schulden die zijn aangegaan ten behoeve van de huishouding en opvoeding van de kinderen. • Uitzondering: buitensporig 	Artikel 1477, §4 BW: <ul style="list-style-type: none"> • Samenwoners zijn hoofdelijk gehouden voor de schulden die zijn aangegaan ten behoeve van het samenleven en kinderen die door hen opgevoed worden. • Uitzondering: buitensporig 	Niet van toepassing: <ul style="list-style-type: none"> • SE kan enkel diegene aanspreken die de schuld is aangegaan. • Uitzondering: 'vertrouwensleer'.

	Secundair stelsel		
Samenstelling van het vermogen	Wettelijk stelsel: <ul style="list-style-type: none"> • 2 eigen vermogens • 1 gemeenschappelijk vermogen + vermoeden van gemeenschappelijkheid 	Scheiding van goederen: <ul style="list-style-type: none"> • Eigen vermogens samenwoners • Vermoeden van onverdeeldheid 	Geen wettelijke regeling: <ul style="list-style-type: none"> • Eigen vermogens blijven behouden • Onverdeeldheid: vermoeden van gezamenlijk bezit.
Vereffening en verdeling	<ul style="list-style-type: none"> • Vergoedingen volgens artikel 1439-1441 BW. • Verdeling onverdeeldheid: artikel 1445 BW. • Preferentiële toewijzing: artikel 1446-1447 BW. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uitonverdeeldheids-treding vorderen: artikel 815 BW. • Verdeling van de onverdeeldheid: artikel 577-2 BW e.v. • Geen preferentiële toewijzing mogelijk. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uitonverdeeldheids-treding vorderen: artikel 815 BW. • Verdeling van de onverdeeldheid: artikel 577-2 BW e.v. • Geen preferentiële toewijzing mogelijk.

Conclusie

175. Op het niveau van het primair stelsel zijn er zowel gelijkenissen als verschillen vast te stellen tussen de drie samenlevingsvormen. We kunnen vaststellen dat er voor iedere samenlevingsvorm enige vorm van een bijdrage in de lasten van de huishouding terug te vinden is. Daar waar gehuwden eveneens een hulpplicht hebben, dienen zij bij te dragen in de lasten van het huwelijk naar zijn vermogen. De wetgever heeft voor wettelijke samenwoners een bepaling naar analogie opgenomen waarbij ook zij verplicht worden bij te dragen in de lasten van het samenleven. Feitelijke samenwoners vallen terug op het gemeen recht maar de rechtspraak en rechtsleer hebben hier voor een tempering gezorgd en de bijdrage in de lasten middels een natuurlijke verbintenis toe te passen. De bescherming van gezinswoning wordt enkel op eenzelfde wijze wettelijk vastgelegd voor gehuwden en wettelijke samenwoners. De hoofdelijke gehoudenheid voor schulden vinden we eveneens terug bij gehuwden en wettelijke samenwoners. Bij feitelijke samenwoners speelt deze hoofdelijke gehoudenheid enkel ten aanzien van derden indien deze laatste zich op de vertrouwensleer kan beroepen.

176. Binnen het secundair stelsel vinden we de grootste verschillen terug tussen de drie samenlevingsvormen. Zo kunnen enkel gehuwden een gemeenschappelijk vermogen opbouwen, daar waar wettelijke en feitelijke samenwoners steeds een eigen vermogen hebben en er een onverdeeldheid gecreëerd kan worden. Bij gehuwden zal er na de ontbinding van het huwelijk eerst vergoedingen worden voldaan tussen de eigen vermogens en het gemeenschappelijk vermogen waarna de rest van het vermogen bij helften verdeeld wordt. Voor de samenwoners dient er een uitonverdeeldheidstreding gevorderd te worden en zal deze onverdeeldheid volgens de regels van mede-eigendom worden verdeeld. Daar waar er bij gehuwden een mogelijkheid voorzien wordt om een preferentiële toewijzing te vorderen, is dit niet mogelijk voor de samenwoners.

DEEL II: DE DRIE SAMENLEVINGSVORMEN GELIJKSTELLEN OF BEHOUDEN? **EEN KRITISCHE ANALYSE**

177. In dit deel zal worden onderzocht of het huidige systeem moet worden behouden of er een eventuele gelijkstelling dient te gebeuren tussen de verschillende samenlevingsvormen. Hierover zijn verschillende strekkingen in de rechtsleer terug te vinden en deze zullen geanalyseerd worden. Bovendien wordt in dit deel ook de rechtspraak het Grondwettelijk Hof onderzocht en kijken we hoe zij oordeelt in deze materie. Tenslotte moet er ook onderzocht worden in welke mate de burger momenteel een bewuste keuze maakt of kan maken en er hier ruimte is voor verbetering.

Afdeling 1: Een tweestrijd in de rechtsleer

178. In de rechtsleer zijn er twee duidelijke strekkingen terug te vinden omtrent de huidige regeling van het relatievermogensrecht die lijnrecht tegenover elkaar staan. Hierbij vormt het belangrijkste discussiepunt of het onderscheid tussen de drie samenlevingsvormen behouden dient te blijven of dit onderscheid niet meer billijk is gezien de sociale werkelijkheid. Enerzijds is er de strekking welke achter de huidige driedeling staat en dit voornamelijk steunt op de bewuste keuze die de partners maken om toe te treden tot een bepaalde samenlevingsvorm.²⁷⁹ Er dient echter opgemerkt te worden dat er in deze strekking stemmen opgaan om alsnog een versterking door te voeren van de huidige rechten en plichten tussen de samenwoners. Anderzijds is er de strekking die streeft naar een billijker relatievermogensrecht met meer aandacht voor een brede basis aan vermogensrechtelijke beschermingsregels en solidariteit tussen de partners voor alle samenlevingsvormen.²⁸⁰ Er dient aldaar meer aandacht besteed te worden aan de feitelijke omstandigheden waaronder de duurzaamheid en intimiteit van de relatie.

2.1. Het behoud van de drie samenlevingsvormen

179. Het huidige systeem omvat aldus drie verschillende samenlevingsvormen die elk specifieke vermogensrechtelijke gevolgen met zich meebrengen. Zoals uit Deel I is gebleken, heeft het huwelijk de sterkste bescherming op vermogensrechtelijk vlak door middel van het primaire stelsel en op secundair niveau door het wettelijk stelsel van gemeenschap van aanwinsten dat residuair van toepassing is. Daar waar de wettelijke samenwoning op primair niveau ongeveer dezelfde vermogensrechtelijke gevolgen van toepassing zijn, zijn de vermogensrechtelijke gevolgen op secundair niveau geheel verschillend. De vermogens van de partners zullen beheerst worden volgens de regels van scheiding van goederen waardoor er geen mogelijkheid is om een gemeenschappelijk vermogen tot stand te brengen tussen de partners. Bij de feitelijke samenwoning is er geen wettelijk kader voorzien zowel op primair als secundair niveau en zullen alle vermogensrechtelijke gevolgen geregeld worden volgens het gemeen recht. Partners die een nieuwe stap in hun relatie zetten

²⁷⁹ Zie onder anderen: C., DECLERCK, "Naar een beter evenwicht tussen autonomie en solidariteit in het relatievermogensrecht", *T.Fam.* 2015, p. 106-107; W., PINTENS, "Is ons familiaal vermogensrecht nog bij de tijd?", *RW* 2011-12, p.51-52; F., BUYSENS, "Wettelijke samenwoning: het recht is geen zaak van billijkheid", *T.Fam.* 2009, p. 65-66.

²⁸⁰ Zie onder anderen: R., BARBAIX, *Handboek familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 6; A., VERBEKE, "Naar een billijk relatievermogensrecht", *TPR* 2001, p. 396-400; W.M., SCHRAMA, "Een redelijk en billijk relatierecht", *TPR* 2010, p. 1737.

hebben aldaar een keuzevrijheid tussen deze drie verschillende samenlevingsvormen. Ze worden geacht deze te doen middels een bewuste keuze. De theorie van de bewuste keuze vormt dan ook een belangrijk sluitstuk wat de totstandkoming van de vermogensrechtelijke gevolgen betreft. Tevens heeft het Grondwettelijk Hof verschillende keren in deze trend geoordeeld.²⁸¹ Echter gaan er toch stemmen op om enkele versterkingen door te voeren.

2.1.1. Keuzevrijheid uitgeoefend door een bewuste keuze

180. De theorie van de bewuste keuze vormt een belangrijk onderdeel ter verantwoording van het behoud van de drie samenlevingsvormen. De theorie steunt op het feit dat de partners over een keuzevrijheid beschikken en deze keuze vervolgens op een bewuste, vrije en geïnformeerde wijze uitoefenen. Derhalve hebben de partners de volledige keuzevrijheid om toe te treden tot het instituut van het huwelijk of de wettelijke samenwoning of om gebruik te maken van het niet-geïnstitutionaliseerd samenwonen. Dit vormt een vrije en persoonlijke keuze die ieder moet maken en waarvoor men vervolgens ook zijn verantwoordelijkheid moet opnemen.²⁸²

181. Volgens BUYSENS wordt dan ook door de andere strekking over het hoofd gezien dat ieder volledig vrij is om te kiezen welke samenlevingsvorm ze willen toepassen en zich vervolgens behoorlijk moeten informeren over de inhoud en de gevolgen van deze samenlevingsvorm.²⁸³ Ze moeten de consequenties van deze keuze zelf dragen en aanvaarden. In deze tijd kan men zich niet meer beroepen op het feit dat men niet voldoende geïnformeerd is aangezien er voldoende middelen zijn om over deze informatie te beschikken. Van iedere vooruitziende persoon mag men verwachten voldoende geïnformeerd te zijn en vervolgens de gevolgen te kennen van de beslissingen die men neemt.

182. De autonomie van de partners moet gerespecteerd worden zodat zij steeds over een keuzemogelijkheid beschikken. Uit onderzoek blijkt dat niet alle samenwoners steeds juridische bescherming wensen te bekomen.²⁸⁴ Daarenboven blijkt uit datzelfde onderzoek dat veel koppels helemaal geen wens hebben om een gemeenschappelijk vermogen op te bouwen. Men mag niet vergeten dat er steeds mensen zullen zijn die op een ongereguleerde wijze willen samenleven en eenieder moet hier het recht toe hebben en tevens kunnen behouden.²⁸⁵ Bovendien zou men uit het voortdurende stijgend aantal verklaringen van wettelijke samenwoning kunnen afleiden dat dit instituut enorm populair is onder partners. Een mogelijke verklaring kan men vinden in het feit dat er veel voordelen zijn verbonden aan dit statuut. Er zijn minder rechten en plichten maar toch zijn de partners juridische beschermd.²⁸⁶ Eveneens kan men afleiden dat partners slechts in beperkte

²⁸¹ Zie *infra*: Titel 2.1.2.

²⁸² W., PINTENS, "Het Belgisch huwelijksgoederenrecht in rechtsvergelijkend perspectief", *TPR* 2005, p. 48; W., PINTENS, "Is ons familiaal vermogensrecht nog bij de tijd?", *RW* 2011-12, p. 51.

²⁸³ F., BUYSENS, "Wettelijke samenwoning: het recht is geen zaak van billijkheid", *T.Fam.* 2009, p. 65-66.

²⁸⁴ V., LYSSENS – DANNEBOOM, D., MORTELMANS, "Juridische bescherming van samenwoners. Van 'het grote feest' tot 'de lange to-do'" in NOTARIEEL CONGRES 2013, *Arbeid & relatie*, Brussel, Larcier, 2013, p. 95-96; F., BUYSENS, "Stop de betutteling (de scheiding van goederen)", *T.Fam.* 2013, p. 238.

²⁸⁵ C., DE WULF, "Huwelijk en andere samenlevingsvormen – waarheen met het familierecht en het familiaal vermogensrecht?", *T.Not.* 2004, p. 365.

²⁸⁶ Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat betreft kennisgeving van de eenzijdige beëindiging van de wettelijke samenwoning, 8 januari 2015 *Parl.St.* Kamer nr. 54-745/001.

mate 'betutteld' wensen te worden door de wetgever.²⁸⁷ Mogelijks zouden de burgers het verdere ingrijpen van de wetgever kunnen aanvoelen als een verdere vrijheidsbeknotting, hetgeen niet de bedoeling kan zijn van wetgevend ingrijpen.

183. Dientengevolge is het verantwoord dat de rechten en plichten tussen gehuwden en samenwoners verschillend omschreven worden omdat deze rechten en plichten in verhouding met elkaar moeten staan.²⁸⁸ Daar waar gehuwden meer plichten ten opzichte van elkaar hebben in vergelijking met de wettelijke en feitelijke samenwoners, dienen zij ook over meer rechten te beschikken. Men kan niet meer rechten opeisen dan dat ze plichten vervullen.²⁸⁹

2.1.2. Oordeel van het Grondwettelijk Hof

2.1.2.1. Gelijkheidsbeginsel tussen gehuwden en wettelijke samenwoners

184. Reeds voordat het wettelijke kader van de wettelijke samenwoning in werking was getreden, werden er al zaken bij het toenmalige Arbitragehof aanhangig gemaakt betreffende de schending van het gelijkheidsbeginsel tussen gehuwden en niet-gehuwden.²⁹⁰ Hierbij werd aan het Hof verscheidene keren gevraagd te oordelen of de artikelen 10 en 11 GW wordt geschonden in de mate dat wetsbepalingen wel van toepassing zijn op gehuwden en niet op ongehuwden. Voornamelijk stelt het Hof dat de regels van gelijkheid en niet-discriminatie niet uitsluiten dat er een verschillende behandeling is van vergelijkbare categorieën, mits deze verschillende behandeling berust op een objectief criterium en redelijk verantwoord is.²⁹¹

185. Zo heeft het Hof in 2000 bijvoorbeeld geoordeeld dat het verschil in behandeling steunt op het objectieve gegeven dat de juridische toestand van echtgenoten en ongehuwde koppels verschilt op het vlak van wederzijdse verplichtingen en op het vlak van hun vermogensrechtelijke toestand.²⁹² Hoewel de ongehuwde koppels een levensgemeenschap vormen, zijn de wederzijdse rechten en plichten zoals bij gehuwden niet op hen van toepassing en gelden niet dezelfde juridische verbintenissen tussen beiden. Tevens haalt het Hof hier al aan dat er rekening moet worden gehouden met feit dat men zelf beslist om te huwen of buiten het huwelijk samen te wonen met kennis van de voor- en nadelen van de ene en de andere samenlevingsvorm. Hiermee doelt het Hof naar de bewuste keuze die de partners maken. Het Hof laat dan ook een ruime appreciatiemarge over aan de wetgever om te beslissen of, en in hoeverre, de personen die een levensgemeenschap vormen dienen te worden behandeld zoals gehuwde paren of niet.

186. Sedert de invoering van het instituut van wettelijke samenwoning zijn er verschillende prejudiciële vragen gesteld aan het Hof. Deze vragen behandelen voornamelijk de vraag of er discriminatie ontstaat ten aanzien van de wettelijke samenwoners indien er op gehuwden bepaalde

²⁸⁷ http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/bevolking/huwelijken_echtscheidingen_samenwoning/samenwoning/; F., BUYSENS, "Stop de betutteling (de scheiding van goederen)", *T.Fam.* 2013, p. 238.

²⁸⁸ C., DECLERCK, "Naar een beter evenwicht tussen autonomie en solidariteit in het relatievermogensrecht", *T.Fam.* 2015, p. 106; W., PINTENS, "Is ons familiaal vermogensrecht nog bij de tijd?", *RW* 2011-12, p. 51.

²⁸⁹ F., BUYSENS, "Wettelijke samenwoning: het recht is geen zaak van billijkheid", *T.Fam.* 2009, p. 66.

²⁹⁰ H., CASMAN, "Wettelijk samenwoning. Hoe gaat dat nu verder?", *NJW* 2014, p. 185.

²⁹¹ H., CASMAN, "Wettelijk samenwoning. Hoe gaat dat nu verder?", *NJW* 2014, p. 185-186.

²⁹² Arbitragehof 21 december 2000, nr 137/2000, B.6 – B.7.

regels van toepassing zijn en niet worden uitgebreid naar de wettelijke samenwoners. Vooreerst is het misschien opmerkelijk om te vermelden dat er in de beginjaren van de wettelijke samenwoning ook een omgekeerde beweging plaatsvond. Zo werd er destijds een beroep tot nietigverklaring van de Wet op wettelijke samenwoning ingediend bij het Hof.²⁹³ De verzoekers wierpen op dat de wettelijke samenwoning zo nauw aansloot bij het huwelijk maar de wettelijke samenwoners alsnog fiscaal gunstiger behandeld werden dan gehuwden. Het Hof oordeelde in deze zaak dat het instituut van de wettelijke samenwoning de wettelijke samenwoners niet in een nagenoeg identieke situatie plaatst. Het is slechts de bedoeling om enkele vermogensrechtelijke beschermingstechnieken op hen van toepassing te maken die geïnspireerd werden op deze van het huwelijk.

187. In de verdere evolutie van de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof zien we vooral dat het Hof vaak in dezelfde lijn oordeelt zoals hierboven reeds is vermeld. Er zijn al verscheidene zaken geweest binnen verschillende rechtstakken waarbij het Hof heeft moeten oordelen of er een discriminatie bestond tussen gehuwden en wettelijke samenwoners. Hieronder zal een beperkte selectie van arresten van het Grondwettelijk Hof worden onderzocht en besproken.

188. Uit een analyse van de arresten van het Hof zien we dat het Hof niet vaak een ongelijkheid of discriminatie vaststelt op de gronden van artikel 10 en 11 GW ten aanzien van de wettelijke samenwoners.²⁹⁴ Ze gebruikt hiervoor dezelfde redenering als hierboven en gebruikt meestal een gelijkaardige bewoording.²⁹⁵ Het Hof stelt dan ook dat de regels uit artikel 10 en 11 GW niet uitsluiten dat er bij vergelijkbare categorieën een verschillende behandeling kan plaatsvinden. Het is echter wel noodzakelijk dat dit verschil in behandeling steeds gebaseerd is op een objectief criterium en redelijk te verantwoorden valt. Hierbij houdt het Hof altijd rekening met het doel en de gevolgen van de maatregel welke betwist wordt. Zo zal het gelijkheidsbeginsel slechts worden geschonden indien er geen redelijk verband van evenredigheid kan worden vastgesteld tussen het doel en de middelen.

189. Eveneens blijkt uit de analyse dat het Hof in verschillende zaken oordeelt dat "het verschil in behandeling tussen echtgenoten en wettelijke samenwoners steunt op het feit dat hun juridische toestand verschilt, zowel wat hun persoonlijke verplichtingen jegens elkaar, als wat hun vermogensrechtelijke toestand betreft. De verschillende juridische toestand kan in bepaalde gevallen, wanneer die verband houdt met het doel van de maatregel, een verschil in behandeling tussen echtgenoten en wettelijke samenwoners rechtvaardigen." Bovendien stelt het Hof ook dat "de partners die ervoor kiezen door de wettelijke samenwoning en niet door het huwelijk te worden verbonden, worden geacht de voor- en nadelen van de ene en de andere samenlevingsvorm te kennen en de juridische gevolgen van hun keuze te aanvaarden. Dit geldt in het bijzonder ten aanzien van de wettelijke samenwoners die een vermogensrechtelijke solidariteit bij een eventuele breuk niet bij overeenkomst hebben geregeld." We zien aldus dat de juridische toestand waarin de partners zich bevinden en de keuze die ze hebben gemaakt een belangrijke beoordelingsgrond vormen in het

²⁹³ H., CASMAN, "Wettelijk samenwoning. Hoe gaat dat nu verder?", *NJW* 2014, p. 187; Arbitragehof 23 februari 2000, nr. 23/2000.

²⁹⁴ Zie onder andere: GwH 20 september 2012, nr. 109/2012, *RW* 2013, p. 984-986; GwH 7 november 2013, nr. 151/2013, *NjW* 2014, p. 122-125; GwH 22 mei 2014, nr. 081/2014, *RW* 2014, p. 254-258.

²⁹⁵ B., VINCK, "Overzicht van rechtspraak (2000-2012) – De wettelijke samenwoning", *T. Fam.* 2012, p. 202; H., CASMAN, "Wettelijk samenwoning. Hoe gaat dat nu verder?", *NJW* 2014, p. 186.

bepalen van een al dan niet gelijke behandeling doorheen de analyse van de verdere besproken arresten.

190. Zo oordeelde het Hof in 2014 over een zaak betreffende het overlevingspensioen van wettelijke samenwoners.²⁹⁶ Dit arrest betrof een situatie waarbij een langstlevende wettelijke samenwoner geen overlevingspensioen kon verkrijgen ondanks het feit dat ze sedert één jaar het statuut van de wettelijke samenwoning hadden verkregen. Er werd een prejudiciële vraag aan het Hof gesteld om te beoordelen of er een discriminatie plaatsvond daar waar de langstlevende echtgenoten wel het recht verkregen op een overlevingspensioen indien zij minstens één jaar gehuwd waren. In haar beoordeling stelt het Hof dat er geen discriminatie kan worden vastgesteld wanneer de langstlevende wettelijke samenwoner niet onder dezelfde toekenningsvoorwaarden kan genieten van het overlevingspensioen zoals gehuwden dit kunnen. Ter verantwoording haalt het Hof hier aan dat het verschil in behandeling tussen gehuwden en wettelijke samenwoners gebaseerd is op hun verschillende juridische toestand, zoals hierboven reeds is uiteengezet. Bovendien betreft het Hof hier de bewuste keuze die partners maken en ze aldaar de voor- en nadelen behoren te kennen.

191. Eveneens gebruikte het Hof dezelfde redenering bij een zaak over het vruchtgebruik dat verschillend geregeld is tussen de langstlevende echtgenoot en de langstlevende wettelijke samenwoner.²⁹⁷ Daar waar de langstlevende wettelijke samenwoner slechts recht heeft op het vruchtgebruik van het onroerend goed dat voor het gezin als gemeenschappelijke verblijfplaats heeft gediend en de daarbij horende huisraad, verkrijgt de langstlevende echtgenoot het vruchtgebruik over de gehele nalatenschap.²⁹⁸ Het Hof gebruikt dezelfde bewoording als hierboven en besluit dat er geen discriminatie kan worden vastgesteld. Dit omwille van het feit dat ten aanzien van de wettelijke samenwoners een beperkte vermogensrechtelijke bescherming wordt gecreëerd en de wetgever niet de bedoeling heeft gehad om dezelfde erfrechtelijke gevolgen te laten ontstaan ten aanzien van deze categorie van samenwoners. Het Hof verwijst vervolgens opnieuw naar het feit dat de partners deze keuzevrijheid hebben gehad om te kiezen voor eender welke samenlevingsvorm en aldus de gevolgen moet aanvaarden. Het is volgens het Hof redelijk verantwoord dat het vruchtgebruik van de langstlevende wettelijke samenwoner beperkter is dan deze van de langstlevende echtgenoot.

192. In 2012 heeft Hof zich moeten uitspreken over de heffing van erfbelasting op een groepsverzekering die werd afgesloten door een werkgever voor de overledene ten behoeve van diens wettelijke samenwoner en kinderen.²⁹⁹ *In casu* diende er erfbelasting betaald te worden op de renten en kapitalen afkomstig van deze groepsverzekering doordat er tussen de partners gekozen was om wettelijk samen te wonen. Indien het koppel gehuwd was, zou de echtgenote worden vrijgesteld van het betalen van deze erfbelasting op deze renten en kapitalen volgens artikel 8, zesde lid, 3° van het Wetboek der Successierechten. Desgelijks beroept het Hof zich op de verschillende juridische toestand waarin echtgenoten en wettelijke samenwoners zich bevinden.

²⁹⁶ GwH 22 mei 2014, nr. 081/2014, *RW* 2014, p. 254-258.

²⁹⁷ GwH 7 november 2013, nr. 151/2013, *NjW* 2014, p. 122-125.

²⁹⁸ Artikel 745octies, §1 BW en artikel 745bis, §1 BW.

²⁹⁹ GwH 20 september 2012, nr. 109/2012, *RW* 2013, p. 984-986.

Bovendien vermeldt het Hof dat de renten en kapitalen worden gezien als een aanvullend overlevingspensioen. Zoals hierboven reeds gezien ontstaat er geen discriminatie door het feit dat de wettelijke samenwoners niet in dezelfde mate kunnen genieten van een overlevingspensioen zoals gehuwden (cf. *supra* nr. 190). Volgens het Hof bestaat er dan ook een redelijke verantwoording voor dit verschil in behandeling indien de wetgever het nalaat dit pensioen toe te kennen aan de langstlevende wettelijke samenwoner.

193. Een opmerkelijk arrest van het Hof vinden we terug in 2010.³⁰⁰ Hierbij moest het Hof op de prejudiciële vraag antwoorden of artikel 10 en 11 GW geschonden werden door artikel 1595, 4° BW in het geval dat een echtgenoot steeds een rechterlijke machtiging nodig heeft om te kunnen overgaan tot een onderhandse inkoop van het aandeel van de andere echtgenoot in een onroerend goed dat in de onverdeeldheid toebehoort, terwijl deze vereiste niet werd overgenomen voor wettelijke samenwoners. Hier moest het Hof aldus beoordelen of de gehuwden gediscrimineerd werden ten opzichte van de wettelijke samenwoners. Naar analogie van de vorige arresten, oordeelde het Hof hier eveneens dat beide categorieën zich in een verschillende juridische situatie bevinden. Het doel van deze maatregel was de bescherming van de schuldeisers. Omdat dit risico zich ook het niveau van de wettelijke samenwoning zou kunnen afspelen, bestaat er geen redelijke verantwoording voor de verschillende behandeling. Echter kan de discriminatie niet worden verweten aan artikel 1595 BW zelf. De discriminatie is te wijten aan de wetgever die heeft nagelaten te voorzien in soortgelijke bepalingen die van toepassing zouden zijn op wettelijke samenwoners waaruit volgt dat er geen schending van artikel 10 en 11 GW kan worden vastgesteld.

194. Het Hof heeft echter ook enkele keren geoordeeld dat er toch een discriminatoire behandeling ten grondslag lag. Zo werd er reeds in 2001 een niet redelijk verantwoorde ongelijke behandeling vastgesteld bij een vraag over de adoptie en uitoefening van ouderlijk gezag door wettelijke samenwoners.³⁰¹ De situatie betrof het geval waarbij de wettelijk samenwonende partner geen ouderlijk gezag kon uitoefenen over het kind dat zijn partner geadopteerd had. Indien deze situatie zich voordeed bij echtgenoten kon het ouderlijk gezag evenwel gezamenlijk worden uitgeoefend door het toenmalige artikel 361, §2 BW. Ondanks het objectieve verschil tussen de juridische situatie van de twee categorieën, kon men hier niet spreken van een redelijke verantwoording. Op deze manier zou het kind onder deze regeling lijden en zou zij slechts één juridische ouder kunnen hebben, wat tegen de bedoeling van de adoptie ingaat. Opvallend bij dit arrest is dat het Hof stelt dat men door het afleggen van een verklaring van wettelijke samenwoning te kennen zou geven dat ze daardoor een voornemen hebben om het bestaan van een gemeenschappelijk gezinsleven uit te bouwen. Dit is opmerkelijk aangezien het Hof in haar eerder gevelde arrest stelde dat de wettelijke samenwoning geen instituut uitmaakte waardoor de samenwoners in een identieke situaties worden geplaatst als gehuwden en slechts beperkte vermogensrechtelijke gevolgen gecreëerd worden.³⁰² Uiteindelijk werd deze discriminatoire behandeling weg gewerkt door de wet van 23 april 2003.³⁰³

³⁰⁰ GwH 23 juni 2010, nr. 72/2010, RW 2011, p. 1511-1518, noot N. TORFS

³⁰¹ Arbitragehof 28 november 2001, nr. 154/2001, TBBR 2002, p. 381-383.

³⁰² Arbitragehof 23 februari 2000, nr. 23/2000; <http://www.dekamer.be/QRVA/pdf/54/54K0014.pdf>.

³⁰³ Wet 24 april 2003 tot hervorming van de adoptie, BS 16 mei 2003.

195. Verder heeft het Hof zich moeten uitspreken over de situatie van de verschoonbaarheidsverklaring van de partner van een gefailleerde.³⁰⁴ Dit betrof de ongelijke behandeling waarbij een (ex-) echtgenoot verschoonbaar zal worden verklaard en niet aansprakelijk kan worden gesteld voor de schulden van de partner die failliet is gegaan. Een wettelijk samenwonende partner blijft daarentegen wel aansprakelijk voor deze schulden omdat deze niet verschoonbaar kan worden verklaard. Op basis van de *ratio legis* van de faillissementswet oordeelt het Hof dat beide categorieën zich in een vergelijkbare situaties bevinden. Het Hof onderzoekt vervolgens de geoorlooftheid van het doel dat door de maatregel van de verschoonbaarheid werd nagestreefd. Echter vormt het gebrek aan de mogelijkheid om de wettelijke samenwoners partner verschoonbaar te verklaren een niet redelijke verantwoordbare grond. Hierdoor worden artikelen 10 en 11 GW geschonden en werd deze regeling discriminatoir geacht.

196. Er zijn tevens arresten geveld door het Hof welke een discriminatie vaststelde betreffende een toekenningsvoorwaarde om recht te hebben op een overlevingspensioen.³⁰⁵ Het overlevingspensioen kan enkel worden toegekend aan de langstlevende echtgenoot indien de echtgenoten minstens één jaar gehuwd waren voor het overlijden van de werknemer. In dit arrest ging het over een koppel welke eerst een verklaring van wettelijke samenwoning hadden afgelegd en nadien gehuwd zijn. Deze overkoepelende periode betrof meer van één jaar, maar ze waren slechts minder dan een jaar gehuwd voor het overlijden. Er werd beslist dat de langstlevende echtgenoot geen aanspraak kon maken op een overlevingspensioen aangezien ze minder dan een jaar gehuwd waren. Vervolgens werd er een prejudiciële vraag aan het Hof gesteld. Zij heeft geoordeeld dat deze bepaling artikel 10 en 11 GW schendt indien men het overlevingspensioen ontzegt aan de langstlevende echtgenoot die minder dan één jaar getrouwd was met de overleden werknemer maar voor het huwelijk een verklaring tot wettelijke samenwoning had afgelegd en de gezamenlijke duurtijd minstens één jaar bedraagt. Het Hof kwam tot deze beslissing omdat het doel van deze maatregel misbruik te vermijden betrof. Er kan echter geen misbruik worden vastgesteld indien de partners meer dan één jaar geïnstitutionaliseerd samenleven.

2.1.2.2. Gelijkheidsbeginsel ten opzichte van de feitelijke samenwoners

197. Het verschil in behandeling tussen de feitelijke samenwoners enerzijds en de geïnstitutionaliseerde vormen van samenleven anderzijds vormt ook belangrijke bron van rechtspraak bij het Grondwettelijk Hof.³⁰⁶ Indien hier eveneens een verschil in behandeling ontstaat, kan deze getoetst worden aan het gelijkheidsbeginsel. Om deze toetst te doorstaan, moet er net zoals bij de voorheen besproken rechtspraak van het Hof voldaan worden aan voorwaarden van het objectieve criterium en de redelijke verantwoording. In deze bespreking beperken we ons enkel tot de rechtspraak van het Hof van het laatste decennium. Het Hof oordeelt voornamelijk dat er geen schending van het gelijkheidsbeginsel kan worden gesteld. Net zoals bij de wettelijke samenwoning

³⁰⁴ GwH 18 november 2010, nr. 129/2010, *T.Not.* 2011, p. 282-286.

³⁰⁵ GwH 25 maart 2009, nr. 60/2009, *RW* 2009, 104-106; GwH 15 maart 2011, nr. 38/2011.

³⁰⁶ J., LAMBRECHTS, A., MARISSENS, "Overzicht van rechtspraak (2008-2016) – De feitelijke samenwoning", *T.Fam.* 2017, p. 5.

zijn er echter enkele arresten terug te vinden waar het Hof toch heeft geoordeeld dat er sprake was van discriminatie.

198. Zeer recent heeft het Hof opnieuw geoordeeld dat er geen discriminatie kon worden vastgesteld tussen feitelijke samenwoners en de geïnstitutionaliseerde vormen van samenleven.³⁰⁷ Beide zaken betroffen de toegang tot de familierechtbank voor het nemen van dringende voorlopige maatregelen waarop gehuwden en wettelijke samenwoners recht hebben.³⁰⁸ Feitelijke samenwoners vallen echter niet binnen het toepassingsgebied en moeten zich tot de voorzitter van de Rechtbank van eerste aanleg wenden die in gevallen van spoedeisendheid bij voorraad uitspraak zal doen. Het Hof verwees hier naar de bewuste keuze die de partners hadden gemaakt om voor deze samenlevingsvorm te kiezen en aldus de voor- en nadelen ervan te kennen en te aanvaarden. Bovendien wordt het recht op toegang tot de rechter voor feitelijke samenwoners voldoende gewaarborgd door de kortgeding procedure uit artikel 584 Ger.W.. In beide zaken oordeelde het Hof dan ook dat er geen schending van het gelijkheidsbeginsel kon worden vastgelegd. Tot op heden blijft het Hof aldus de verschillende behandeling tussen de samenlevingsvormen verantwoord op grond van de bewuste keuze die de partners maken.

199. Verder heeft het Hof door de jaren heen geoordeeld dat er geen schending van het gelijkheidsbeginsel heeft plaatsgevonden. Uit de analyse van de arresten van het Hof betreffende de feitelijke samenwoning kan geconcludeerd worden dat het Hof het Hof meermaals dezelfde redenering gebruikt zoals bij de arresten over de wettelijke samenwoning (cf. *supra* nrs 188-189). Ze gaat kijken naar het objectieve verschil tussen de feitelijke samenwoning en de geïnstitutionaliseerde samenlevingsvormen. Deze kan men vinden in het verschil van juridische toestand tussen beiden. Op persoonlijk vlak hebben de feitelijke samenwoners veel minder wederzijdse verplichtingen. Bovendien is het vermogen van feitelijke samenwoners onderwerpen aan een ander statuut en brengt deze samenlevingsvorm minder vermogensrechtelijke gevolgen met zich mee. Indien de verschillen redelijk verantwoord kunnen worden door middel van het bijdragen tot het doel van de maatregel, zal er geen schending van het gelijkheidsbeginsel worden vastgesteld.

200. Zo oordeelde het Hof dat er geen discriminatie is ten aanzien van feitelijke samenwoners wat betreft het fiscale voordeel voor het aanrekenen van een kind ten laste.³⁰⁹ Daar waar bij gehuwden en wettelijke samenwoners gezamenlijk belast wordt en de kinderen ten laste zullen worden aangerekend bij de degene met het hoogste inkomen, wordt dit bij de feitelijke samenwoners aangerekend bij het feitelijke hoofd van het gezin aangezien zij afzonderlijk worden belast. Hierin werd geen strijdigheid bevonden met het gelijkheidsbeginsel omwille van het feit dat de wetgever gerechtigd was om de feitelijke samenwoners als alleenstaande te beschouwen op fiscaal vlak. Hiervoor steunt zij op de bovenstaande redenering, nl. dat de persoonlijke en vermogensrechtelijke verplichtingen van feitelijke samenwoners geringer zijn en het doel van de maatregel aldus verantwoord is.

³⁰⁷ GwH 19 januari 2017, nr. 1/2017, *Juristenkrant* 2017, p. 5; GwH 19 januari 2017, nr. 4/2017, *T.Fam.* 2017, p. 64-66.

³⁰⁸ Het betrof de artikelen 572*bis*, 3° Ger.W. en 1253*ter*/5, lid 3 Ger.W.

³⁰⁹ GwH 9 juli 2013, nr. 100/2013.

201. Het Hof oordeelde eveneens in een zaak over kinderbijslag dat de verschillende behandeling tussen feitelijk samenwoners en gehuwden redelijk verantwoord is en dus is toegestaan.³¹⁰ Het betrof hier een zaak waar een vrouw een verzoek indiende om kinderbijslag te ontvangen voor haar stiefkind, nl. het kind van haar zelfstandige feitelijke partner. Dit verzoek werd echter afgewezen. Daarop werd een prejudiciële vraag gesteld aan het Hof aangezien dit verzoek niet zou zijn afgewezen indien het om een gehuwd koppel ging. Hier heeft het Hof eveneens geoordeeld dat het verschil in behandeling gerechtvaardigd is omdat het verschil in behandeling hier berust op het criterium van het bestaan van een huwelijksband tussen de volwassenen en het kind. De juridische toestand van gehuwden en ongehuwde partners is echter verschillend op vlak van persoonlijke en vermogensrechtelijke gevolgen waardoor het verschil in behandeling verantwoord is.

202. Tot slot heeft het Hof tevens uitspraak gedaan over de onmogelijkheid om de feitelijke samenwonende partner van de gefailleerde verschoonbaar te verklaren.³¹¹ Het Hof gebruikt desgelijks dezelfde redenering betreffende de juridische toestand waarin zij zich bevinden om tot de conclusie te komen dat er geen discriminatie plaatsvindt. Bovendien is het onderscheid redelijk verantwoord wanneer met het doel van de maatregel bekijkt, nl. het evenwicht creëren tussen de belangen van de schuldeisers en schuldenaars. Aangezien de vermogensrechtelijke gevolgen tussen de feitelijke samenwoners veel geringer zijn, moeten de belangen van de schuldeisers bij voorrang beschermd worden.

203. Het Hof heeft desondanks enkele keren een schending van het gelijkheidsbeginsel vastgesteld. Zo oordeelde het Hof in 2012 dat artikel 50 W.Succ. artikel 10 en 11 GW schendt waarbij het gunstige tarief van vererving slechts wordt toegepast op de kinderen van de persoon die met de erflater samenwoont indien de samenwonende partner overlijdt voor de biologische ouder.³¹² In 2009 heeft het Hof eveneens tweemaal geoordeeld dat er een verschil in behandeling tussen feitelijk samenwoners enerzijds en de geïnstitutionaliseerde samenlevingsvormen anderzijds niet redelijk verantwoord konden worden. Zo vormt vooreerst de situatie waarbij de inkomsten van gehuwden en wettelijke samenwoners moeten worden samengeteld voor de belastingvermindering op werkloosheidsuitkeringen een verboden discriminatie waarbij de inkomsten van de feitelijk samenwoners niet mogen worden samengeteld. De gekozen samenlevingsvorm mag aldus geen invloed hebben op deze situatie gezien de *ratio legis* van deze bepaling, namelijk de creatie van een actieve welvaartstaat.³¹³ Daaropvolgend heeft het Hof geoordeeld dat artikel 1017, lid Ger.W. het gelijkheidsbeginsel schendt indien er niet wordt voorzien in een mogelijkheid voor de rechter om de kosten van het geding om te slaan tussen de samenwoners, daar waar deze mogelijkheid bij gehuwden wel voorhanden is. Het doel van de maatregel betrof volgens het Hof geen redelijke verantwoording voor het verschil in behandeling.³¹⁴

³¹⁰ GwH 6 april 2011, nr. 53/2011, *NjW* 2011, p. 458-460.

³¹¹ GwH 25 september 2014, nr. 140/2014, *RW* 2015, p. 701-705.

³¹² GwH 20 december 2012, nr. 163/2012, *RW* 2013, p. 1705-1708.

³¹³ GwH 2 april 2009, nr. 65/2009, *T.Fam.* 2009, p. 98-103, noot C. AERTS.

³¹⁴ GwH 12 november 2009, nr. 181/2009, *T.Fam.* 2010, p. 205-207.

2.1.3. Versterking van de huidige rechten en plichten

204. Ondanks het feit dat verschillende auteurs er vanuit gaan dat het onderscheid tussen de drie samenlevingsvormen behouden moet blijven, nuanceren zij dit ook door op zoek te willen gaan naar een beter evenwicht tussen autonomie en solidariteit. Volgens DECLERCK dient dit evenwicht te worden bereikt doormiddels de rechten en plichten van de drie samenlevingsvormen te versterken op zowel primair als secundair niveau.³¹⁵ Eveneens wordt er volgens PINTENS geen voldoende vermogensrechtelijke bescherming geboden aan alle samenwoners.³¹⁶ Vooreerst dient er op het niveau van het primaire stelsel zich op dat bepaalde rechten en plichten dermate fundamenteel verweven zijn met het gezinsleven. Hierbij denkt men bijvoorbeeld aan de bijdragen in het lasten van het samenleven en de bescherming van de gezinswoning.³¹⁷ Net zoals CASMAN, is DECLERCK ervan overtuigd dat deze rechten en plichten ook toepasselijk moeten worden verklaard op de feitelijke samenwoners aangezien deze tot een elementair samenlevingsrecht behoren. Tevens vraagt PINTENS zich af of het mogelijk is om een soort primair stelsel te ontwikkelen dat van toepassing zal zijn op elke duurzame relatie zodat ook deze samenwoners een minimale bescherming verkrijgen op vermogensrechtelijk vlak.³¹⁸ Het streven naar slechts twee samenlevingsvormen zoals auteurs uit de andere strekking opteren, is echter door de tijd achterhaald.³¹⁹ Volgens SENA EVE dringt het zich echter wel op om de wettelijke samenwoning een andere benaming te geven en eveneens de formaliteiten te verstrengen.³²⁰

205. Tevens dient er op het niveau van het secundair stelsel een versterking te gebeuren. Op dit niveau zou men vooreerst een gradatie in solidariteit tot uiting kunnen laten komen.³²¹ Dezelfde rechtsgeleerden pleiten ervoor dat de wettelijke samenwoners een mogelijkheid moeten hebben om van het gemeenschapsstelsel gebruik te kunnen maken. DECLERCK is van mening dat indien er toch niet voorzien wordt in deze mogelijkheid dat er op zijn minst een compensatie dient te moeten ingevoerd voor huishoudelijk arbeid. Daar waar de samenwoners zich nu op verbintenisrechtelijke regels dienen te beroepen om hiervoor een vergoeding te krijgen, zouden zij op deze manier meer rechtszekerheid bekomen. Bovendien kan volgens DECLERCK de vermogensrechtelijke solidariteit tussen de wettelijke samenwoners versterkt kan worden door de techniek van huwelijksvoordelen naar deze categorie uit te breiden door middel van 'aanwinstvoordelen'.³²² Op te merken valt dat de rechtsgeleerden niet pleiten voor een versterking van vermogensrechtelijke bescherming op secundair niveau voor feitelijke samenwoners. Voor deze categorie dient aldaar enkel een versterking te gebeuren op het niveau van het primair stelsel.

³¹⁵ C., DECLERCK, "Naar een beter evenwicht tussen autonomie en solidariteit in het relatievermogensrecht", *T.Fam.* 2015, p. 106.

³¹⁶ W., PINTENS, "Is ons familiaal vermogensrecht nog bij de tijd?", *RW* 2011-12, p. 51.

³¹⁷ C., FORDER, V., VERBEKE, *Gehuwd of niet: maakt het iets uit?*, Antwerpen, Intersentia, 2005, p. 158-159.

³¹⁸ W., PINTENS, "Het Belgisch huwelijksgoederenrecht in rechtsvergelijkend perspectief", *TPR* 2005, p. 48.

³¹⁹ P., SENA EVE, "Van concubinaat naar wettelijke samenwoning en verder" in W., PINTENS, A., ALEN, E., DIRIX P., SENA EVE, *Vigilantibus ius scriptum : feestbundel voor Hugo Vandenberghe*, Brugge, Die Keure, p. 287; DECLERCK, "Naar een beter evenwicht tussen autonomie en solidariteit in het relatievermogensrecht", *T.Fam.* 2015, p. 106.

³²⁰ P., SENA EVE, "16 jaar wettelijke samenwoning: hoog tijd voor een nieuwe benaming en een aanpassing van de formaliteiten", *T.Fam.* 2016, p. 54-55.

³²¹ W., PINTENS, "Is ons familiaal vermogensrecht nog bij de tijd?", *RW* 2011-12, p. 52; C., DECLERCK, "Naar een beter evenwicht tussen autonomie en solidariteit in het relatievermogensrecht", *T.Fam.* 2015, p. 106.

³²² Zie eveneens redeneringen uit de andere strekking: BARBAIX, nr. 214 en VERBEKE, nr. 216.

206. Volgens DECLERCK is het bij het streven naar een beter evenwicht uiterst belangrijk dat de partners op de hoogte zijn van de gelijkenissen en verschillen die de samenlevingsvormen met zich meebrengen. Zoals reeds hoger gesteld zijn er voldoende middelen om aan deze informatie te geraken. DECLERCK stelt echter dat de overheid hier een belangrijke rol op zich moet nemen om de burgers behoorlijk te informeren en te sensibiliseren. Dit zou ze kunnen bereiken door middel van brochures en overzichtelijke websites en eventueel door te voorzien in een basispakket van (samenlevings)recht in het secundaire onderwijs.³²³

2.2. Naar een billijker relatievermogensrecht middels een gelijkschakeling

207. Langs de andere kant zijn er in de rechtsleer auteurs die streven naar de ontwikkeling van een billijker relatievermogensrecht. Ondanks de verscheidene arresten van het Grondwettelijk Hof, welke het onderscheid tussen de verschillende relatievormen niet discriminatoir acht doordat deze berust op een bewuste keuze en het verschil in de juridische toestand, vinden zij dat de huidige regeling tot discriminatie leidt en moet worden hervormd. Een van de belangrijke argumenten is dat de vermogensrechtelijke gevolgen niet mogen worden bepaald door de keuze van de partners voor een welbepaalde samenlevingsvorm. Enerzijds omdat deze keuze niet altijd bewust gemaakt wordt en anderzijds omdat deze keuze niet overeenstemt met de feitelijke realiteit. Er wordt onder meer bepleit dat de vermogensrechtelijke gevolgen niet afgestemd mogen worden op de bewuste keuze van de partners voor een bepaalde samenlevingsvorm aangezien deze theorie achterhaald lijkt volgens hen. Verder zoeken sommige rechtsgeleerden naar andere aanknopingspunten om de vermogensrechtelijke gevolgen aan vast te knopen.

2.2.1. Bestaat de bewuste keuze werkelijk?

208. Vooreerst wordt voornamelijk aangehaald dat er geen sprake is van een bewuste keuze door de partners.³²⁴ Volgens de theorie van de bewuste keuze hebben de partners op een bewuste manier een keuze gemaakt en dienen ze de gevolgen ervan ook te dragen. Om te kunnen oordelen wat de waarde van dit keuzeargument is, moet worden nagegaan of de keuze op een vrije, bewuste en geïnformeerde basis is gebeurd.³²⁵ Deze kenmerken zijn essentieel om te beoordelen of men daadwerkelijk over zijn keuzevrijheid heeft beschikt.

209. EGGERMONT is van mening dat de keuze in eerste instantie niet steeds op een vrije wijze gebeurt.³²⁶ Zo blijkt uit sociologisch onderzoek dat EGGERMONT voorhanden heeft dat samenwoners gewoonlijk denken dat ze nooit met problemen zullen worden geconfronteerd omdat men het juridische aspect van hun relatie onvoldoende kent.³²⁷ Dit aspect wordt verder besproken bij de vraag

³²³ C., DECLERCK, "Naar een beter evenwicht tussen autonomie en solidariteit in het relatievermogensrecht", *T.Fam.* 2015, p. 107.

³²⁴ R., BARBAIX, N., CARETTE, *Tendensen vermogensrecht 2014*, Antwerpen, Intersentia, 2014, p. 26.

³²⁵ S., EGGERMONT, *Twee relaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 513-514.

³²⁶ S., EGGERMONT, *Twee relaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 577-579.

³²⁷ V., LYSSENS – DANNEBOOM, *Social significance and legal protection of private relationship. Proefschrift voorgelegd tot het behalen van de graad van doctor in de Sociale Wetenschappen*, 2014, 194 p.

of de keuze wordt genomen alvorens men voldoende geïnformeerd is. Verder zou er eveneens sprake zijn van een *optimism bias*. Deze duidt op het feit dat de samenwoners zich bewust zijn van hun zwakkere positie maar het nalaten verdere stappen te nemen om een regeling te treffen. Dit komt enerzijds door de kostprijs van het opstellen van een samenlevingscontract bij een notaris en anderzijds omdat ze vertrouwen op een eerlijke afhandeling indien er toch problemen zouden rijzen. Deze denkwijze zou de vrijheid van de keuze volgens EGGERMONT aantasten. Bovendien blijkt dat partners vaak de stap naar een andere samenlevingsvorm niet zetten omdat één van de partners dit niet wil. Soms is het slechts één partner die niet wenst te huwen of een wettelijke samenwoning wil aangaan door persoonlijke redenen. Hierdoor wordt de weg naar een betere bescherming geblokkeerd en beschikt de andere partner niet meer over de vrijheid om alsnog te kiezen voor een andere samenlevingsvorm. In dit geval is de vrije keuze eveneens aangetast.

210. Uit datzelfde sociologisch onderzoek dat EGGERMONT voorhanden heeft, blijkt dat de keuze voor een welbepaalde samenlevingsvorm vaak niet op een geïnformeerde wijze wordt gemaakt.³²⁸ Dit omwille van het feit dat de partners over onvoldoende juridische kennis van de situatie beschikken. Zo heerst er duidelijk de indruk dat er weinig vermogensrechtelijke verschillen bestaan tussen gehuwden en wettelijke samenwoners. De ondervraagde personen wijten dit aan het feit dat er een gebrek bestaat aan beschikbaarheid van juridische informatie over de vermogensrechtelijke gevolgen van iedere samenlevingsvorm. Bovendien zetten zij nauwelijks de stap om naar een notaris te gaan om zodanig meer informatie te bekomen. Dit getuigt mijns inziens van een grote mate van laksheid en kan dit geen valabel argument vormen. Met de huidige technologie beschikt eenieder over voldoende middelen om informatie te bekomen.

211. Tot slot dient uiteindelijk te worden beoordeeld of de keuze op een bewuste manier is gebeurd.³²⁹ Er wordt vastgesteld dat de keuze om effectief samen te wonen op een bewust manier wordt gemaakt. Hetgeen echter dikwijls niet bewust gebeurt, is het bewust kiezen voor de samenlevingsvorm zelf. Zo wordt aangehaald dat partners vaak in een welbepaalde samenlevingsvorm rollen door omstandigheden. Hiermee hangt samen dat de partners het huwelijk geregeld uitstellen omwille van andere prioriteiten. Daarenboven vormen uitstelgedrag, laksheid en vergetelheid een rol in het nalaten om bewust voor een specifieke samenlevingsvorm te kiezen. Dit lijken mij geen rechtvaardige redenen om te beoordelen dat een keuze al dan niet bewust is gemaakt. Als men rekening dient te houden met deze gronden zijn we verder van huis dan we al dachten. Desalniettemin vormen al deze gronden binnen deze strekking een basis om te oordelen of een keuze bewust is gemaakt. Eveneens kan in veel gevallen de keuze niet als bewust bestempeld worden omwille van het feit dat deze tevens niet vrij en op geïnformeerde wijze is gebeurd.

212. Indien men desondanks zou oordelen dat de partners alsnog een bewuste keuze hebben gemaakt betreffende een samenlevingsvorm, is deze strekking alsnog van oordeel dat de vermogensrechtelijke gevolgen niet moeten worden afgestemd op deze bewuste keuze. Zoals *infra*

³²⁸ S., EGGERMONT, *Twee relaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 580-581.

³²⁹ S., EGGERMONT, *Twee relaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 576-577.

verder wordt uiteengezet, moeten de vermogensrechtelijke gevolgen gekoppeld worden aan de feitelijke realiteit.

2.2.2. Duurzame en intieme relatie als aanknopingspunt?

213. Volgens deze strekking is het een billijkere oplossing om de vermogensrechtelijke gevolgen te aligneren op de feitelijke realiteit van de relatie tussen de partners.³³⁰ Aldaar zal het niet de gekozen samenlevingsvorm zijn die bepaalt welke vermogensrechtelijke gevolgen zullen optreden. Echter wel relevant is de vraag of partners een duurzame en intieme band met elkaar hebben opgebouwd. Deze criteria zouden als aanknopingspunt moeten dienen om te bepalen welke vermogensrechtelijke gevolgen van kracht zullen zijn tussen de partners.

214. BARBAIX is duidelijk een voorstander van de invoering van een billijker relatievermogensrecht. Hoe het billijker relatievermogensrecht er dan daadwerkelijk moet uitzien, wordt niet specifiek uiteengezet. In het algemeen draait het er voor haar om dat er gestreefd dient te worden naar een soort basisbescherming op het niveau van het primair stelsel over alle samenlevingsvormen heen.³³¹ Deze basisbescherming moet volgens BARBAIX zowel voorzien in een bijdrage in de aanwinsten van de relatie en tevens ook bepalingen betreffende handhaving van het woonmilieu opnemen. Opmerkelijk hierbij is dat BARBAIX opteert om een soort *opt-out* systeem te voorzien. Indien de partners voldoende geïnformeerd zijn, waarmee ze duidt op het bestaan van een daadwerkelijk bewuste keuze, kunnen ze afstand doen van deze basisbescherming. Eveneens bestaat nog steeds de mogelijkheid dat partners overeenkomen om deze bescherming verder uit te breiden. Waar het er uiteindelijk tevens vooral om draait is dat er niet mag worden gekeken naar welke samenlevingsvorm er wordt gekozen door de partners aangezien deze keuze niet altijd even bewust is gemaakt. De beoordeling om te weten welke vermogensrechtelijke gevolgen zullen optreden, dient te worden verschoven naar de feitelijke realiteit van de relatie tussen de partners. De duurzaamheid en de intimiteit tussen de partners speelt daarbij de determinerende rol.³³² Indien dit het geval is, zouden de vermogensrechtelijke gevolgen tussen de partners min of meer hetzelfde moeten zijn.³³³

215. VERBEKE is eveneens een grote voorstander van een billijker relatievermogensrecht.³³⁴ Duurzame en intieme relaties kunnen volgens hem dezer dagen ook buiten het huwelijk worden beleefd en opgebouwd. Deze duurzaamheid tussen wettelijke samenwoners zou kunnen worden vermoed door het afleggen van de verklaring van wettelijke samenwoning. Bij feitelijke samenwoners zou de duurzaamheid echter dienen te worden bewezen door de eisende partner. Deze relaties moeten dan ook als evenwaardig worden beschouwd en de interne verhoudingen moeten vervolgens redelijk en billijk geregeld worden. Volgens VERBEKE is er geen gegronde verantwoording om het

³³⁰ R., BARBAIX, "Actualia familiaal vermogensrecht", in CENTRUM VOOR BEROEPSVERVOLMAKING IN DE RECHTEN (eds.), *CBR Jaarboek 2014-2015*, Antwerpen, Intersentia, 2015, p. 106.

³³¹ R., BARBAIX, *Handboek familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 6.

³³² R., BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, p. 169; R. BARBAIX, "De vermogensrechtelijke solidariteit tussen gehuwde en samenwonende partners: grenzen en mogelijkheden" in CENTRUM VOOR BEROEPSVERVOLMAKING IN DE RECHTEN (eds.), *Samenlevingsvormen en recht. Huwelijke, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning*, Antwerpen, Maklu, 2012, p. 77.

³³³ R., BARBAIX, "Actualia familiaal vermogensrecht", in CENTRUM VOOR BEROEPSVERVOLMAKING IN DE RECHTEN (eds.), *CBR Jaarboek 2014-2015*, Antwerpen, Intersentia, 2015, p. 106.

³³⁴ A., VERBEKE, "Naar een billijk relatievermogensrecht", *TPR* 2001, p. 396-400.

huwelijksvermogensrecht enkel open te stellen voor gehuwden. Er dringt zich een evenwichtig en geïntegreerd relatievermogensrecht op door deze sociale werkelijkheid. Bovendien is het keuzeargument dat het Grondwettelijk Hof hanteert niet correct.³³⁵ Zo zou de keuze niet steeds op een bewuste manier gebeuren door een gebrek aan informatie. Alsook zou de keuze niet altijd vrij zijn aangezien de partners overeen moeten komen in de keuze van een samenlevingsvorm.

216. Hij oppert derhalve dat iedere duurzame en intieme relatie onderworpen wordt aan vermogensrechtelijke gevolgen die een evenwicht bewerkstelligen tussen de autonomie en solidariteit tussen de partners. Hierbij stelt VERBEKE voor om het billijk en solidair wettelijk stelsel van het huwelijk uit te breiden naar wettelijke samenwoners en de duurzame feitelijke samenwoning.³³⁶ Hierdoor geniet ieder koppel een gelijkaardige en automatische bescherming waarbij voorzien wordt in een principe van een gelijk economisch recht in de opgebouwde aanwinsten tijdens de relatie als *default*-regel. Voor gehuwden blijft dit gebeuren volgens het principe van de gemeenschap van aanwinsten, daar waar samenwoners gebruik zouden kunnen maken van een verrekening van aanwinsten.³³⁷ Voor de samenwoners houdt dit voorstel een verschuiving in van een *opt-in* naar een *opt-out* systeem. Bij dit voorstel verkrijgen ze automatisch vermogensrechtelijke bescherming maar kunnen ze evenwel opteren om in mindere mate beschermd te worden.

217. Volgens SCHRAMA vormt het huidige instituut van de wettelijke samenwoning geen adequate reactie op de maatschappelijke evolutie.³³⁸ Het relatierecht zou drie hoofdfuncties hebben, namelijk een ordenende functie, beschermingsfunctie en instrumentele functie.³³⁹ Echter zou het huidige relatierecht falen zijn doelstellingen effectief te bereiken doordat de partners binnen een relatie vaak niet voldoende beschermd worden. Omwille van deze redenen oppert SCHRAMA voor een redelijk en billijk relatierecht waarbij er zou moeten worden voorzien in een optioneel verplichte partnersolidariteit in alle samenlevingsvormen, eveneens bij de feitelijke samenwoning. Hiermee doelt ze op hetzelfde *opt-out* systeem welke BARBAIX en VERBEKE reeds voorstelden. Samenwoners zouden de keuze moeten kunnen behouden om af te wijken van deze vermogensrechtelijke gevolgen. Het is eveneens aan de orde om hieraan een bescherming te bieden die vergelijkbaar is met deze die geboden wordt aan gehuwden. Door het invoeren van deze solidariteit en beschermingstechnieken zouden de doelstellingen van het relatierecht alsnog kunnen worden gerealiseerd.

218. DE WULF heeft een duidelijke visie waar men met het familiaal vermogensrecht naar toe moet.³⁴⁰ Hij pleit voor een verandering van het vermogensrecht waarbij er een eenvormig vermogensrecht bestaat tussen gehuwden en wettelijke samenwoners. Hierdoor zou het huwelijksvermogensrecht ook opengesteld worden voor de wettelijke samenwoners waardoor ze kunnen opteren voor het wettelijk stelsel of eventueel huwelijkscontracten kunnen sluiten. Op deze

³³⁵ A., VERBEKE, "Het wilsgebrek van de liefde", *TEP* 2015, p. 103.

³³⁶ A.; VERBEKE, "Het wilsgebrek van de liefde", *TEP* 2015, p. 107-108.

³³⁷ A., VERBEKE, "Aanwinsten als 'échappement' voor een evenwichtig huwelijksvermogensrecht" in A., VERBEKE, F., BUYSENS, *Notariële actualiteit 2014-2015*, Antwerpen, Intersentia, 2015, p. 17-18.

³³⁸ W.M., SCHRAMA, "Een redelijk en billijk relatierecht", *TPR* 2010, p. 1736.

³³⁹ W.M., SCHRAMA, "Een redelijk en billijk relatierecht", *TPR* 2010, p. 1714-1717.

³⁴⁰ C., DE WULF, "Huwelijk en andere samenlevingsvormen – waarheen met het familierecht en het familiaal vermogensrecht?", *T.Not.* 2004, p. 364-365.

manier sluit hun voorstel aan met de huidige regeling in Nederland waarbij voor het geregistreerd partnerschap dezelfde vermogensrechtelijke gevolgen gelden als voor het huwelijk. Dit is mijns inziens opmerkelijk te noemen omdat er in Nederland steeds meer kritiek komt op het instituut van het geregistreerd partnerschap. Dit instituut heeft zodanig aan populariteit ingeboet dat er stemmen opgaan om deze af te schaffen.³⁴¹ Het lijkt dan ook dat men door dit voorstel eerder een stap achteruit zou zetten in plaats van vooruit.

219. Wat de feitelijke samenwoning betreft, is DE WULF van mening dat deze voornamelijk ongereguleerd dient te blijven. Hierbij moet men rekening houden met de wilsverklaring van de partijen welke op een vrije en formele wijze tot het instituut toetreden. Doordat deze samenlevingsvorm rechtsonzekerheid met zich meebrengt, is hij van mening dat men dient te proberen het aantal van deze samenlevingen zo miniem mogelijk te houden. Het is dan ook aan de overheid om de burgers bewust te maken welke de voor-en nadelen zijn van zo'n niet-geinstitutionaliseerde vorm van samenleven.

220. EGGERMONT streeft eveneens naar een billijker relatievermogensrecht en schetst duidelijke lijnen over wat er zou moeten gebeuren om dit te bereiken. Volgens hem zou een hervorming van het beleid op twee verschillende manieren kunnen gebeuren. De eerste mogelijkheid bestaat voornamelijk uit het uitvoeren van een sociologisch onderzoek en vervolgens een globaal juridisch kader te voorzien voor de feitelijke samenwoning. Verder dient het statuut van de wettelijke samenwoning hervormd te worden. Op deze manier zou men dan drie globale en consistente samenlevingsstatuten bekomen welke naast elkaar of eventueel als een cascadesysteem tot elkaar in verhouding kunnen staan. De gemeenschappelijke kern van deze drie globale statuten zou bestaan uit een minimale (vermogensrechtelijke) bescherming.³⁴²

221. De andere piste vereist volgens EGGERMONT dat de wetgever *out of the box* moet trachten te denken. Hierbij zou er afstand moeten worden genomen van de huidige klassieke driedeling in het samenlevingsrecht. Net zoals hierboven zou er bij deze piste niet meer moeten worden gekeken naar de relatievorm zelf als maatstaf. Er zou voor iedere specifieke regel een of meerdere bruikbare aanknopingspunten moeten worden voorzien in de relatie. EGGERMONT is ervan overtuigd dat in dit systeem van gedifferentieerde aanknopingspunten ervoor gezorgd kan worden dat iemand die zich in een situatie bevindt waarvoor de specifieke regel relevant is ook effectief onder het toepassingsgebied zal vallen. Om het toepassingsgebied te verbreden of te verkleinen zou men gebruik kunnen maken van meer of minder aanknopingspunten en eventueel gebruik maken van cumulatieve en alternatieve voorwaarden.³⁴³ Over welke aanknopingspunten het echter zou moeten gaan, wordt nagelaten verder te specificeren.

³⁴¹ Cf. *supra* nr. 117.

³⁴² S., EGGERMONT, *Tweereelaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 632.

³⁴³ S., EGGERMONT, *Tweereelaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 633.

222. Deze laatste piste hoeft er volgens EGGERMONT niet toe te leiden dat het instituut van het huwelijk en de wettelijke samenwoning dient te worden afgeschaft. Zonder meer zou het huwelijk zijn symbolische functie blijven behouden. De relatievormen zullen zodoende niet meer dienen als aanknopingspunt maar wel eventueel als een vermoeden voor bepaalde zaken. Hierbij kan er worden gedacht dat echtgenoten worden vermoed om samen te wonen of dat echtgenoten en wettelijke samenwoners worden vermoed een gezamenlijk huishouden te hebben.³⁴⁴

223. Uit deze strekking, die streeft naar een redelijk en billijk relatievermogensrecht, kan voornamelijk worden geconcludeerd dat men er van overtuigd is dat de partners tegenwoordig niet altijd overgaan tot het maken van een bewuste, vrije en geïnformeerde keuze. Veel wettelijke samenwoners nemen, weliswaar foutief, aan dat ze een gelijkaardige bescherming genieten zoals gehuwden deze hebben. Hierdoor verzaken ze aan het nemen van verdere stappen. Bovendien moet de wetgever erkennen dat feitelijke samenwoning tussen partners eveneens van een familierechtelijke aard is door de duurzaamheid en bijgevolg minstens een minimale bescherming moet verkrijgen. In het algemeen moet er derhalve niet gekeken naar de vorm van de samenleving die gekozen werd maar naar de aard en functie van de relatie. Op deze gronden dient aldaar een basisbescherming te worden geboden aan alle partners welke een duurzame en intieme relatie met elkaar hebben.

³⁴⁴ S., EGGERMONT, *Tweerelaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, p. 633.

Afdeling 2: Kritische analyse

2.3.1. Bewuste keuze

224. Mijns inziens moet er voor ogen worden blijven gehouden dat de partners over een vrije keuze beschikken om al dan niet toe te treden tot een welbepaalde samenlevingsvorm. De discussie of deze keuze al dan niet bewust is, zou in mijn ogen voornamelijk kunnen worden opgelost door een optimalere informatieverstrekking over de verschillende vermogensrechtelijke gevolgen die eigen zijn aan ieder van de drie samenlevingsvormen. In eerste instantie dient er een verbeterde informatie te gebeuren door de overheid zelf, welke onder meer sensibiliseringscampagnes op poten zou kunnen zetten. De informatie zou tevens verleend kunnen worden door de gemeentes waar men hoe dan ook terecht komt indien men wil huwen of een verklaring tot wettelijke samenwoning wil afleggen. Eveneens zou men de informatieplicht van de notaris op dit vlak kunnen versterken zodat deze bij het sluiten van een huwelijkscontract of samenlevingscontract de partijen duidelijk duidt op de gevolgen van hun keuze. Er is in de wetgeving een duidelijk kader aanwezig omtrent de vermogensrechtelijke gevolgen van het huwelijk en de wettelijke samenwoning, daar waar de feitelijke samenwoners terugvallen op de regels van het gemene recht. Het lijkt dan ook niet onoverkomelijk dat deze regels op een overzichtelijke en duidelijke manier kunnen worden overgebracht naar de burgers zodat deze alsnog voldoende geïnformeerd zijn op het moment van hun beslissing. Bovendien beschikt men als burger met de huidige technologie over voldoende middelen om de juiste informatie terug te vinden.

225. Vervolgens moet men zich afvragen of de wetgever, zoals BUYSENS opmerkt, inderdaad niet te betuttelend te werk gaat indien er wordt ingegaan op de vraag naar een billijker relatievermogensrecht.³⁴⁵ Als burger wordt enige verantwoordelijkheid verwacht en deze kan men redelijkerwijze verwachten wanneer twee volwassen mensen een beslissing nemen betreffende de volgende stap in hun relatie. Indien men stelt dat de bewuste keuze soms afwezig is omdat zij simpelweg in een welbepaalde samenlevingsvorm zijn gerold of last hebben gehad van uitstelgedrag, vergetelheid of andere prioriteiten, is het dan niet aan de partners zelf om hun verantwoordelijkheid op te nemen en hier de (vermogensrechtelijke) gevolgen van te dragen? Is niet te makkelijk om zich te beroepen op de afwezigheid van een bewuste keuze en vervolgens een schending van het gelijkheidsbeginsel inroepen? Net zoals het Grondwettelijk Hof meermaals oordeelde, hebben de partners bewust gekozen voor een welbepaalde samenlevingsvormen dienen zij de voor- en nadelen van deze samenlevingsvorm te kennen en te aanvaarden. Mijns inziens blijft de redenering die het Hof tot op de dag van vandaag gebruikt nog steeds gerechtvaardigd.

226. Het kan inderdaad niet de bedoeling zijn dat men een mogelijkheid creëert tot *forum-shopping* waarbij men enkel de voordelen uit iedere samenlevingsvorm wil benutten.³⁴⁶ De verschillpunten tussen de samenlevingsvormen die nadelig zouden kunnen uitpakken, afschilderen als discriminatoir of onbillijk getuigt dan ook van een makkelijke strategie. De wetgever kan niet iedereen de hand boven het hoofd houden en zorgen dat ze beschermd zijn voor situaties die men eigenlijk zelf

³⁴⁵ F., BUYSENS, "Stop de betutteling (de scheiding van goederen)", *T.Fam.* 2013, p. 238.

³⁴⁶ F., BUYSENS, "Wettelijke samenwoning: het recht is geen zaak van billijkheid", *T.Fam.* 2009, p. 65.

gecreëerd heeft. De partners dienen zelf hun verantwoordelijkheid op te nemen en de gevolgen te dragen van hun gemaakte keuze. Zoals BUYSENS terecht opmerkt is het recht in eerste instantie geen zaak van billijkheid maar van regels en afspraken. Dit neemt niet weg dat discussies over de gevolgen in de toekomst kunnen worden vermeden door een betere informatieverstrekking.

227. Dient de wetgever in andere rechtstakken dan ook zo ver te gaan om alle burgers te behoeden voor situaties omdat ze zichzelf niet voldoende geïnformeerd hebben alvorens een beslissing te nemen? Hierbij denk ik maar bijvoorbeeld aan de verschillende mogelijkheden om een vennootschap op te richten. Moet er op dit vlak dan ook misschien overwogen worden om een 'billijker' vennootschapsrecht te voorzien omdat sommige ondernemers mogelijk niet voldoende geïnformeerd waren over de verschillende financiële gevolgen en gevolgen op vlak van aansprakelijkheid die samenhangen met bepaalde vennootschapsvormen? Men zou ook hier dan zo ver kunnen gaan door te stellen dat een ondernemer op dat moment geen bewuste keuze heeft kunnen maken. Naar analogie zou de wetgever ook hier dienen in te grijpen door bijvoorbeeld de verschillende vennootschapsvormen dichter bij elkaar te brengen en de afwijkende gevolgen te verkleinen. Dit kan mijns inziens niet de bedoeling zijn van de wetgeving.

2.3.2. Behoud van de drie samenlevingsvormen

228. Ik sluit mij dan ook voornamelijk aan bij de strekking welke pleit voor het behoud van de verschillende samenlevingsvormen. Enkele van de daarbij voorgestelde versterkingen van rechten en plichten acht ik dan ook opportuun. Wat de feitelijke samenwoning betreft ben ik het volledig eens dat de bijdragen in de lasten van het samenleven doorgetrokken dienen te worden naar deze samenlevingsvorm. Deze verplichting is uiterst verweven met het gezinsleven en moet dus toepasselijk zijn op alle samenlevingsvormen. Bijgevolg dienen feitelijk samenwoners eveneens bij te dragen in de lasten van het samenleven en wordt dit zo juridisch afdwingbaar voor deze categorie van samenwoners. Eveneens acht ik het opportuun dat de bescherming van de gezinswoning van toepassing is voor de feitelijke samenwoners. Dit vormt evenzeer een fundamenteel element van het gezinsleven waardoor deze een bijzondere bescherming dient te krijgen, ongeacht welke samenlevingsvorm men kiest. De keuze voor een bepaalde samenlevingsvorm kan deze minimale vermogensrechtelijke bescherming niet in de weg staan.

229. Verder zijn er mijns inziens geen verdere veranderingen nodig bij de feitelijke samenwoning. Deze vorm van niet-geïnstitutioniseerd samenleven wordt nu eenmaal gekenmerkt door het feit dat het gemeen recht hierop van toepassing is. Verdere rechten en plichten en vermogensrechtelijke gevolgen koppelen aan deze samenlevingsvorm zou de feitelijke samenwoning dan ook uithollen. Bovendien zouden mensen op deze manier niet meer de kans krijgen om op een ongereguleerde wijze met elkaar samen te leven. Men mag niet uit oog verliezen dat sommige partners helemaal geen of zo min mogelijk aantal vermogensrechtelijke gevolgen wil laten ontstaan. Deze keuze dient dan ook nog steeds voor handen te zijn voor deze categorie van samenwoners. De keuzevrijheid van partners mag niet ontnomen worden door wetgevend ingrijpen. Eveneens beschikken de feitelijke samenwoners nog steeds over de mogelijkheid om een samenlevingscontract op te stellen. Hierin

kunnen zij gezamenlijk overeenkomen om bepaalde clauses op te nemen om zo vermogensrechtelijke gevolgen tussen hen te regelen.

230. Het instituut van de wettelijke samenwoning verschilt op het niveau van het primair stelsel slechts heel gering van deze van het huwelijk. Enkel de hulpplicht is niet overeenkomstig van toepassing verklaard op de wettelijke samenwoners. Op het niveau van het secundair stelsel is het eventueel mogelijk te overwegen om het wettelijk stelsel eveneens open te stellen voor wettelijke samenwoning. Echter ben ik de mening toegedaan dat men ook hier altijd rekening moet houden dat de wettelijke samenwoning niet moet worden omgevormd tot een soort "mini-huwelijk". De wetgever heeft het instituut van wettelijke samenwoning niet in het leven geroepen om te voorzien in een soort *light huwelijk* en dient dit aldaar nu eveneens niet te gebeuren omdat sommige wettelijke samenwoners zich gediscrimineerd voelen ten opzichte van de gehuwden. Indien een wettelijk stelsel ook gebruikt kan worden door wettelijke samenwoners, zouden de grenzen tussen deze twee vormen van geïnstitutionaliseerd samenwonen verder kunnen vervagen. Ik ben dan ook niet overtuigd of het openstellen van het wettelijk stelsel voor wettelijke samenwoners een goede zaak is.

231. Indien de strekking gevolgd zou worden om over te stappen naar een billijker relatievermogensrecht, moet er bovendien zeer goed worden nagedacht over het toepassingsgebied van de wettelijke en feitelijke samenwoners. Men mag niet vergeten dat, afwijkend van de besproken buitenlandse rechtsstelsel, deze twee samenlevingsvormen openstaan voor personen met bloedverwantschap. Indien men de minimale vermogensrechtelijke bescherming enkel wil invoeren voor wettelijke en feitelijke samenwoners die een duurzame en intieme relatie hebben, zouden de andere categorieën zich eveneens gediscrimineerd kunnen voelen. Hoewel ik het niet opportuun acht eveneens zulke verregaande vermogensrechtelijke gevolgen teweeg te brengen tussen bijvoorbeeld een broer en een zus die beslissen om wettelijk samen te wonen, moet er rekening worden dat deze categorie zich zouden kunnen beroepen op een schending van het gelijkheidsbeginsel. Wanneer men toch zou opteren om een minimale vermogensrechtelijke bescherming te bekomen tussen de samenlevingsvormen, moet men deze samenlevingsvormen enkel openstellen voor de personen die een dermate duurzame en intieme band met elkaar kunnen hebben en aldus geen bloed- en aanverwanten zijn.

232. Bovendien begeeft men zich op glad ijs door de vermogensrechtelijke gevolgen en bescherming te koppelen aan de feitelijke realiteit van een relatie. De duurzaamheid en intimiteit van een relatie vormen mijns inziens zeer subjectieve beoordelingsgronden. Wanneer kan een relatie aldaar als duurzaam worden bestempeld? Kan het afleggen van een verklaring van wettelijke samenwoning bij de burgerlijke stand werkelijk een vermoeden inhouden van duurzaamheid zoals VERBEKE voorstelt? Door dit vermoeden zou men rechtsmisbruik misschien in de hand kunnen werken. En hoe dient een feitelijke samenwoner te bewijzen dat zijn relatie duurzaam en intiem is? Door te stellen dat men de vermogensrechtelijke gevolgen beter zou aligneren op de feitelijke realiteit, belandt men immers in een situatie die steeds *in concreto* beoordeeld dient te worden door rechter. Hierdoor zullen er opnieuw talloze discussies ontstaan indien partners een bepaalde samenlevingsvorm willen ontbinden. Het lijkt dan ook geen goede oplossing om zulke belangrijke gevolgen vast te knopen aan zulke feitelijke omstandigheden. Het huidige systeem daarentegen stelt duidelijk vast welke

vermogensrechtelijke gevolgen gekoppeld zijn aan iedere samenlevingsvorm. Dit vormt een vaststaand feit waarover in principe geen discussie kan zijn. De vraag is dan maar of de aanknopingspunten zoals duurzaamheid en intimiteit daadwerkelijk de rechtszekerheid van samenwonenden koppels ten goede zal komen. Mijns inziens zouden deze aanknopingspunten de rechtsonzekerheid echter in de hand werken.

233. Verder lijkt het verschil tussen het huwelijk en de wettelijke samenwoning door het streven naar een billijker relatievermogensrecht volledig te vervagen. Is het nuttig om ze dan in drie verschillende vormen te laten voortbestaan? Uit het rechtsvergelijkend onderzoek met Nederland heeft men reeds kunnen vaststellen dat het instituut van het geregistreerd partnerschap zo goed als volledig overeenkomt met het instituut van het huwelijk op vermogensrechtelijk vlak. Desgevallend worden er nog amper partnerschappen geregistreerd en wordt het instituut van geregistreerd partnerschap een lege doos. Hier zou men in België eveneens naar toe kunnen evolueren als men de grenzen van het versterken van de rechten en plichten tussen samenwoners uit het oog verliest. Op deze manier zou er dan inderdaad een gelijkschakeling tussen het huwelijk en wettelijke samenwoning kunnen doorvoeren door de wettelijke samenwoning af te schaffen en alleen te voorzien in een huwelijk.

234. Men mag echter niet vergeten wat de hele bedoeling van de wetgever was toen hij 17 jaar geleden het instituut van de wettelijke samenwoning in het leven riep. Men wou partners de kans geven op een minder formalistische manier samen te leven. Hierbij zijn al, zij het wel in mindere mate, vermogensrechtelijke beschermingstechnieken toepasselijk verklaard. Het feit dat ze niet kunnen opteren omeen gemeenschap van aanwinsten te hebben, vormt dan ook een sluitstuk binnen het instituut. Deze is er niet voor niets gekomen en de wettelijke samenwoning is eveneens niet voor niets zo populair, zoals blijkt uit de statistische gegevens.

235. Het behoud van de drie verschillende samenlevingsvormen is mijns inziens aldus ten zeerste aan te raden om zo de burgers de keuzevrijheid te laten en rechtszekerheid te bieden. De huidige gradatie in vermogensrechtelijke bescherming en de gevolgen zijn dan ook gerechtvaardigd aangezien men hiervoor specifiek kiest door het toetreden tot een bepaalde samenlevingsvorm. Het is nu eenmaal zo dat als men een hogere graad van bescherming wil hebben men moet huwen en omgekeerd. Een beperkte versterking kan eventueel worden doorgevoerd maar ook hier mag men de grenzen niet te ver aftasten.

BESLUIT

236. In het Belgische relatievermogensrecht zijn er drie verschillende samenlevingsvormen terug te vinden. Partners kunnen ervoor kiezen om feitelijk samen te wonen, wettelijk samen te wonen of om te huwen. Het huwelijk bestaat reeds lange tijd, daar waar de wettelijke samenwoning slechts 17 jaar geleden werd geïnstitutionaliseerd. De feitelijke samenwoning blijft een niet-geïnstitutionaliseerde samenlevingsvorm waardoor feitelijke samenwoners terug vallen op het gemeen recht. Uit het onderzoek naar de vermogensrechtelijke gevolgen blijkt dat het onderscheid binnen deze drie samenlevingsvormen groot is, zowel op het niveau van het primair als het secundair stelsel. Doch zijn er gelijkenissen vast te stellen. Het rechtsvergelijkend onderzoek met het rechtsstelsel van Frankrijk en Nederland heeft eveneens voor opmerkelijke bevindingen gezorgd.

237. Uit het huwelijk vloeien vele vermogensrechtelijke gevolgen voort en ze zijn de grootste in omvang in vergelijking met de andere twee samenlevingsvormen. Volgens het primair stelsel, welke automatisch van toepassing is vanaf de voltrekking van het huwelijk, zijn echtgenoten elkaar hulp en bijstand verplicht, wordt de voornaamste gezinswoning en huisraad uitdrukkelijk beschermd middels een bepaalde beschikkingsonbevoegdheid, zijn de echtgenoten hoofdelijke gehouden voor huishoudelijke schulden en schulden voor de opvoeding van de kinderen en kunnen er dringende maatregelen bevolen worden door de familierechtbank. De wetgever heeft dus voorzien in verregaande vermogensrechtelijke bescherming voor gehuwden. In Frankrijk zijn de vermogensrechtelijke gevolgen uit het primair stelsel nagenoeg hetzelfde mits enkele verschillende modaliteiten. Hetzelfde kan geconcludeerd worden over de Nederlandse wetgeving betreffende het huwelijk.

238. De wettelijke samenwoning omvat op het niveau van het primair stelsel vele gelijkenissen ten opzichte van het huwelijk. Zo heeft de wetgever eveneens voorzien in een bijdrageplicht in de lasten van het samenleven, in een bescherming van de gezinswoning en de aanwezige huisraad en het bevelen van dringende maatregelen door de familierechtbank. Hetgeen echter wel verschilt op dit niveau is dat tussen de wettelijke samenwoners geen hulpverplichting geldt en ze aldaar elkaar niet moeten laten delen in hun levensstandaard. Opmerkelijk is dat de vermogensrechtelijke gevolgen van geregistreerde partners in Nederland volledig gelijkgeschakeld worden met gehuwden. In Frankrijk worden de pacs iets minder beschermd aangezien de gezinswoning en huisraad geen bescherming genieten.

239. De feitelijke samenwoning wordt zoals reeds aangehaald door het gemeen recht geregeld. Hierdoor zijn er geen bepalingen die overeenkomen met het primair stelsel zoals bij gehuwden en wettelijke samenwoners en worden ze nauwelijks beschermd. Rechtspraak en rechtsleer hebben enigszins soelaas geboden door enkele technieken toe te passen om feitelijke samenwoners alsnog vermogensrechtelijke bescherming te bieden. Zo heeft men de leer van de natuurlijke verbintenis toegepast op de feitelijke samenwoners zodat ze alsnog bijdragen in de lasten van het samenleven en deze geen grond kunnen bieden voor latere vergoedingen. Bovendien is er een tempering voor de afwezigheid van de hoofdelijke gehoudenheid voor schulden. Een derde kan gebruik maken van

de vertrouwensleer om alsnog beide samenwoners te kunnen aanspreken. Eveneens vallen feitelijke samenwoners in het Franse en Nederlandse rechter terug op de regels van het gemeen recht.

240. Het secundair stelsel van de drie samenlevingsvormen is echter geheel verschillend. Voor gehuwden is er een mogelijkheid om te kiezen voor het wettelijk stelsel. Deze zal alsook van toepassing zijn wanneer de echtgenoten nalaten een ander stelsel te kiezen. Hierdoor ontstaan er drie vermogens, waaronder het gemeenschappelijk vermogen en de twee eigen vermogens. Hierbij geldt het vermoeden van gemeenschappelijkheid voor goederen waarvan het eigen karakter niet bewezen kan worden. Wettelijke en feitelijke samenwoners kunnen niet opteren voor het wettelijk stelsel en zullen terugvallen op het stelsel van scheiding van goederen. Hierdoor behouden ze hun eigen vermogen en ontstaat er een vermoeden van onverdeeldheid wanneer men niet kan bewijzen dat de goederen of inkomsten eigen zijn. In Frankrijk en Nederland zijn voor gehuwden eveneens stelsels voorzien waarbij een gemeenschap wordt gecreëerd. De regels in het Franse recht zijn nagenoeg gelijkaardig, daar er in Nederland kleine verschillen qua samenstelling van de vermogens vast te stellen zijn. Net zoals bij de vermogensrechtelijke gevolgen op het primair niveau, worden deze in Nederland voor de geregistreerde partners gelijkgeschakeld aan die van de gehuwden en geldt de algehele gemeenschap. De pacs in Frankrijk zullen eveneens geregeld worden volgens het stelsel van scheiding van goederen zoals in België.

241. Indien de partners besluiten uit elkaar te gaan dient het stelsel ontbonden te worden en moeten de vermogens vereffend en verdeeld worden. Bij gehuwden zullen er na de ontbinding van het huwelijk eerst vergoedingen moeten worden voldaan tussen de eigen vermogens en het gemeenschappelijk vermogen indien er vermogensverschuivingen hebben plaatsgevonden. Hierna zal de rest van het vermogen bij helften verdeeld worden. Voor de samenwoners dient er een uitonverdeeldheidstreding gevorderd te worden en zal deze onverdeeldheid volgens de regels van mede-eigendom worden verveeld. Vergoedingen die zijn gebeurd ten voordele van deze onverdeeldheid kunnen getracht bekomen te worden door middel van verbintenisrechtelijke principes waaronder verrijking zonder oorzaak, natrekking, zaakwaarneming,.... Daar waar er bij gehuwden een mogelijkheid voorzien wordt om een preferentiële toewijzing te vorderen, is dit niet mogelijk voor de samenwoners.

242. Er kan aldus geconcludeerd worden dat het instituut van het huwelijk de meeste vermogensrechtelijke bescherming biedt aan de partners. Voor de wettelijke samenwoners heeft de wetgever echter ook gezorgd dat er een ruime wettelijke bescherming wordt geboden binnen het primair stelsel. Het wettelijk stelsel blijft daarentegen uitdrukkelijk voorbehouden voor gehuwden. De feitelijke samenwoners genieten weinig vermogensrechtelijke bescherming, daar zij terugvallen op het gemeen recht. Rechtspraak en rechtsleer hebben echter getracht een tempering te voorzien en alsnog bepaalde beschermingsmechanismen van toepassing te maken door middel van bepaalde technieken. Tevens kunnen feitelijke samenwoning enkel gebruik maken van het stelsel van scheiding van goederen.

243. In de rechtsleer zijn er dan ook verschillende strekkingen terug te vinden die trachten een antwoord te formuleren op de aanvaardbaarheid van het huidige systeem anno 2017. Enerzijds is er de strekking die blijft vasthouden aan de traditionele driedeling van de samenlevingsvormen en stelt dat het verschil tussen de vermogensrechtelijke statuten verantwoord is. De partners kiezen namelijk zelf vrij en bewust voor een bepaalde samenlevingsvorm en ze dienen aldaar de gevolgen op vermogensrechtelijk vlak te dragen. Het Grondwettelijk Hof heeft eveneens meerdere keren in deze lijn geoordeeld. Echter gaan er binnen deze strekking eveneens stemmen op om bepaalde rechten en plichten te versterken. Bovendien moet er voorzien worden in een betere informatieverstrekking om te vermijden dat de keuze toch niet bewust gemaakt zou worden.

244. Anderzijds zijn er auteurs die voorstander zijn om een billijk relatievermogensrecht in te voeren waarbij de vermogensrechtelijke bescherming uit het huwelijksstelsel niet enkel meer voorbehouden mag worden voor gehuwden. De bewuste keuze wordt door deze strekking niet steeds aanvaard omdat onderzoek heeft aangetoond dat deze keuze niet altijd even vrij, geïnformeerd en aldus bewust gemaakt wordt. Ze streven er dan ook naar dat de keuze van een welbepaalde samenlevingsvorm niet als aanknopingspunt mag dienen om de vermogensrechtelijke gevolgen toepasselijk te maken. De feitelijke realiteit van de relatie zou een beter aanknopingspunt vormen, waarbij de duurzaamheid en intimiteit van de relatie als beoordelingsgrond moeten fungeren. Als absolute minimum zouden alle duurzame en intieme relaties een minimale vermogensrechtelijke bescherming moeten kunnen genieten, waarbij kan worden voorzien in een *opt-out* systeem. Bovendien gaan er binnen deze strekking zelfs stemmen op het huwelijk en de wettelijke samenwoning gelijk te stellen.

245. Mijns inziens lijkt het opportuun om de drie verschillende samenlevingsvormen en hun vermogensrechtelijke gevolgen grotendeels te behouden. Partners dienen een bewuste en geïnformeerde keuze te maken, welke m.i. zeker mogelijk is met de huidige middelen, en vervolgens de gevolgen te dragen. Argumenten zoals vergetelheid, andere prioriteiten of laksheid kunnen dan ook niet opgaan als een excuus om de vermogensrechtelijke gevolgen van een samenlevingsvorm niet te aanvaarden of ze te beschouwen als discriminerend. Het kan niet de bedoeling zijn dat de wetgever de burger steeds de hand boven het hoofd houdt en wetgevend moet optreden wanneer de burger minder beschermd is door zijn eigen keuze. Bovendien lijkt het mij de rechtszekerheid van partners niet ten goede te komen indien men de vermogensrechtelijke gevolgen zal koppelen aan een subjectief gegeven zoals 'een duurzame en intieme relatie' welke steeds *in concreto* beoordeeld zal moeten worden. Echter volg ik de redenering dat er enkele vermogensrechtelijke gevolgen ook voor samenwoners moeten worden verankerd daar zij een essentieel onderdeel vormen van het samenleven en aldus bescherming moeten genieten.

246. Hoe het toekomstige relatievermogensrecht er zal komen uit te zien, blijft uiteindelijk een vraagteken. De minister van Justitie heeft alvast verklaard dat er een duidelijk kader voorzien moet worden omtrent de patrimoniale rechten en plichten tussen samenwoners. Hetgeen men hier juist mee voor ogen heeft, zal moeten blijken uit toekomstige wetsvoorstellen en eventuele wetswijzigingen. Aldus hoop ik dat de wetgever de drie verschillende samenlevingsvormen zal blijven behouden doch enkele rechten en plichten zal versterken bij alle drie de samenlevingsvormen.

BIBLIOGRAFIE:

Wetgeving

BELGISCHE WETGEVING:

WETTEN:

- Wet van 21 maart 1804 Burgerlijk Wetboek, *BS* 3 september 1807.
- Wet van 20 juli 1932 tot wijziging van de bepalingen van hoofdstuk VI, titel V, van boek I van het Burgerlijk Wetboek: "De wederzijdsche rechten en plichten van de echtgenooten", *BS* 12 augustus 1932.
- Wet 14 juli 1976 betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels, *BS* 18 september 1976.
- Wet 23 november 1998 tot invoering van de wettelijke samenleving, *BS* 12 januari 1999.
- Wet 13 februari 2003 tot openstelling van het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht en tot wijziging van een aantal bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, *BS* 28 februari 2003.
- Wet 24 april 2003 tot hervorming van de adoptie, *BS* 16 mei 2003.
- Wet 15 mei 2007 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het huwelijk tussen aanverwanten, *BS* 29 juni 2007.
- Wet 2 juni 2013 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, *BS* 23 september 2013.
- Wet 30 juli 2013 betreffende de invoering van een familie- en jeugdrechtbank, *BS* 27 september 2013.

PARLEMENTAIRE STUKKEN:

- Wetsvoorstel betreffende het samenlevingscontract, *Parl.St.* Kamer 1995-96 nr. 49-170/1.
- Verslag over het wetsvoorstel betreffende het samenlevingscontract van de Commissie voor de Justitie, *Parl.St.* Kamer 1997-98, nr. 49-170/08.
- Wetsontwerp tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek voor wat betreft de vertegenwoordiging van wettelijk samenwoners, *Parl.St.* Kamer 2014-15, nr. 54-0456/001.
- Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat betreft kennisgeving van de eenzijdige beëindiging van de wettelijke samenwoning, *Parl.St.* Kamer 2014-15, nr. 54-0745/001.
- Wetsvoorstel betreffende de toekenning van het overlevingspensioen aan de langstlevende wettelijk samenwonende, *Parl.St.* Kamer BZ 2014, nr. 54-0366/001.
- Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat het recht op huur van echtgenoten en van wettelijk en feitelijk samenwoners betreft, *Parl.St.* Kamer BZ 2014, nr. 54-0065/001.
- Wetsvoorstel betreffende de verdeling van de pensioenrechten tussen echtgenoten en tussen wettelijk samenwoners, *Parl.St.* Kamer BZ 2014, nr. 54-0089/001.
- Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat betreft kennisgeving van de eenzijdige beëindiging van de wettelijke samenwoning, 8 januari 2015 *Parl.St.* Kamer nr. 54-745/001.
- Regeerakkoord 9 oktober 2014.
- Beleidsverklaring Justitie 17 november 2014, *Parl.St.* Kamer 2014-15, nr. 54-0020/018.

BUITENLANDSE WETGEVING:

NEDERLAND:

- Nieuw Burgerlijk Wetboek Boek 1, 1 januari 1992, *Stb.* 1969
- Wet van 5 juli 1997 tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met opnemingsdaarvan van bepalingen voor het geregistreerd partnerschap, *Stb.* 1997.
- Wet van 21 december 2000 tot wijziging van Boek I van het Burgerlijk Wetboek in verband met de openstelling van het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht, *Stb.* 2001.
- Wet van 31 mei 2001 tot wijziging van de titels 6 en 8 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek, *Stb.* 2001.
- Wet van 18 april 2011 tot wijziging van de titels 6, 7 en 8 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek (aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen), *Stb.* 2011.
- Wet van 27 november 2013 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering mede in verband met de evaluatie van de Wet openstelling huwelijk en de Wet geregistreerd partnerschap, *Stb.* 2013.
- Voorstel van wet van de leden SWINKELS, RECOURT en VAN OOSTEN tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en de Faillissementswet teneinde de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen te beperken, 11 juli 2014 nr. 33.987.

FRANKRIJK:

- Code Civil 21 maart 1804, *JORF*
- Loi 15 novembre 1999 relative au pacte civil de solidarité, nr. 99/944, *JORF* 16 november 1998.
- Loi 23 juin 2006 portant réforme des successions et des libéralités, *JORF* 24 juin 2006.
- Loi 1er juillet 2010 portant réforme du crédit à la consommation, *JORF* 2 juillet 2010.
- Loi du 17 mai 2013 ouvrant le mariage aux couples de personnes de même sexe, *JORF* 19 mai 2013.
- Loi 17 mars 2014 relative à la consommation, *JORF* 18 mars 2014.

Rechtspraak

EUROPEES HOF VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS:

- EHRM 13 juni 1979, nr. 6833/74 , Marckx t. België.

HOF VAN CASSATIE:

- Cass. 1 april 1960, *RW*. 1959-60, 1889
- Cass. 26 juni 1967, *Arr.Cass.* 1966-67, 1299.
- Cass. 2 juni 1978, *A.C.*, 1978, 1173.
- Cass. 20 juni 1988, *TRV* 1989, 540-544.
- Cass. 12 november 2002, *RW* 2003-04, 622-625.
- Cass. 25 november 2005, *RW* 2006-07, 1521.
- Cass. 29 mei 2006, *RW* 2007-08, 857.
- Cass. 19 maart 2007, *RW* 2008-09, 926; noot VAN ROYEN, E., "Geen hoofdelijke gehoudenheid van de echtgenoten voor de verplichting om onverschuldigd ontvangen kinderbijslag terug te betalen, *T.Fam.* 2009, 53-54.
- Cass. 7 januari 2008 AR C.06.0272.
- Cass. 18 mei 2009, *RW* 2009-10, 1132-1135.
- Cass. 24 januari 2010, *Rev.dr.comm.* 2011, 139-146.
- Cass. 19 februari 2010, AR C.09.0045.F, *RABG* 2011, 932-940.
- Cass. 29 april 2011 C.10.0132.N.
- Cass. 17 januari 2013, AR C.11.0363.F, noot SWENNEN, F. *RW* 2013, 904-905; noot DE SCHRIJVER, L., *T.Fam.* 2015, 143
- Cass. 5 september 2013, C.12.0445.N. *T.Not.* 2014, 136-138.
- Cass. 30 januari 2014, C.12.0134.N., *RABG* 2014, 1037-1046, *T.Not.* 2014, 468-478.
- Cass. 26 juni 2015, C.14.0463.N.
- Cass. 5 september 2016, P.06.0816.N/1.

GRONDWETTELIJK HOF:

- Arbitragehof 15 juli 1999, nr. 82/99.
- Arbitragehof 23 februari 2000, nr. 23/2000.
- Arbitragehof 21 december 2000, nr 137/2000.
- Arbitragehof 28 november 2001, nr. 154/2001, *TBBR* 2002, 381-383.
- Arbitragehof 23 januari 2002, nr. 24/2002.
- Arbitragehof 24 maart 2004, nr. 54/2004.
- Arbitragehof 7 maart 2007, nr. 36/2007.
- GwH 7 september 2007, nr. 116/2007.
- GwH 25 maart 2009, nr. 60/2009, *RW* 2009, 104-106.
- GwH 2 april 2009, nr. 65/2009, *T.Fam.* 2009, 98-103, noot AERTS, C.
- GwH 12 november 2009, nr. 181/2009, *T.Fam.* 2010, 205-207.
- GwH 23 juni 2010, nr. 72/2010, *RW* 2011, 1511-1518, noot TORFS, N.
- GwH 18 november 2010, nr. 129/2010, *T.Not.* 2011, 282-286.
- GwH 15 maart 2011, nr. 38/2011.
- GwH 6 april 2011, nr. 53/2011, *NjW* 2011, 458-460.

- GwH 20 september 2012, nr. 109/2012. *RW* 2013, 984-986.
- GwH 20 december 2012, nr. 163/2012, *RW* 2013, 1705-1708.
- GwH 9 juli 2013, nr. 100/2013.
- GwH 7 november 2013, nr.151/2003, *NJW* 2014, 122-125.
- GwH 22 mei 2014, nr. 83/2014, *RW* 2014, 254-258.
- GwH 25 september 2014, nr. 140/2014, *RW* 2015, 701-705.
- GwH 12 maart 2015, nr. 33/2015.
- GwH 19 januari 2017, nr. 1/2017, *Juristenkrant* 2017, 5.
- GwH 19 januari 2017, nr. 4/2017, *T.Fam.* 2017, 64-66.

HOVEN VAN BEROEP:

- Antwerpen 15 november 2005, *RW* 2006-07, 610-611.
- Antwerpen 20 mei 2015, *RABG* 2015, 1106 -1113.
- Antwerpen 15 maart 2016, *T.Not.* 2016, 285.
- Gent 5 september 2007, *NJW* 2008, 225-227.
- Gent 27 november 2014, *T.Fam.* 2015, 132-135.
- Gent 12 februari 2015, *RABG* 2016, 326 -336.
- Gent 5 maart 2015, *TBBR* 2016, 96-98.
- Gent 4 februari 2016, *T.Not.* 2016, 295-319.
- Gent 19 januari 2017, *TEP* 2017, 85-89.

ARRONDISSEMENTSRECHTBANK

- Arrondrb. Gent 15 december 2003, *RW* 2004-05, 1472-1473.

RECHTBANKEN VAN EERSTE AANLEG

- Rb. Antwerpen, 18 januari 1977, *RW* 1977-78, 1524-1528.
- Rb. Antwerpen 26 maart 2009 *RABG* 2009, 836 -838.
- Rb. Antwerpen 21 oktober 2013, *T.Vred.* 2015, 156.
- Rb. Brussel 14 april 1987, *TBBR* 1988, 331.
- Rb. Gent 12 april 2011, *RW* 2012-13, 226.
- Rb. Hasselt 19 december 2011, *T. Fam.* 2012, 138-143.
- Rb. Ieper 24 juni 2005, *TGR* 2005, 169.
- Rb. Leuven 2 oktober 1998, *RW* 2000-01, 107-108
- Famrb. Antwerpen (afd. Mechelen) 18 maart 2015. *RABG* 2015, 1113-1117.
- Vred. Gent 6 april 1999, *T.Vred.* 2000, 299-302.
- Vred. Herzele 19 december 2012, *RW* 2013-14, 273.
- Vred. Torhout 19 maart 1996, *T.Not.* 1996, 52-57..
- Vred. Westerlo 15 december 2000, *RW* 2001-02, 1037-1038.
- Vred. Westerlo 14 juli 2010, *RW* 2011-12, 190-191.
- Vred. Zelzate 7 juli 2009, *RW* 2012-13, 627-634, *T.Vred.* 2012, 27-29.
- Vred. Zomergem 27 mei 2005, *T.Vred.* 2007, 345-350.
- J.P. Wavre 16 mei 2006, *T.Vred.* 2010, 325-330.
- J.P. Fontaine-l'Évêque 5 oktober 2006, *T.Vred.* 2007, 320-325.
- J.P. Fontaine-l'Évêque 23 november 2006, *RW* 2012-13, 627-634 *T.Vred.* 2011, 228-239.

Rechtsleer

BOEKEN EN BIJDRAGEN IN VERZAMELWERKEN:

- ANYES, L., *Famille et patrimoine. Les dossiers de droit & patrimoine*, France, Kluwer, 2010, 368 p.
- ASSER, C., DE BOER, J., *Personen- en familierecht*, Deventer, Kluwer, 2010, 1144 p.
- BARBAIX, R., VERBEKE A., *Beginnselen relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2012, 299 p.
- BARBAIX, R., "De vermogensrechtelijke solidariteit tussen gehuwde en samenwonende partners: grenzen en mogelijkheden" in CENTRUM VOOR BEROEPSVERVOLMAKING IN DE RECHTEN (eds.), *Samenlevingsvormen en recht. Huwelijke, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning*, Antwerpen, Maklu, 2012, 238 p.
- BARBAIX, R., CARETTE, N., *Tendensen vermogensrecht 2014*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 282 p.
- BARBAIX, R., "Actualia familiaal vermogensrecht", in CENTRUM VOOR BEROEPSVERVOLMAKING IN DE RECHTEN (eds.), *CBR Jaarboek 2014-2015*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 462 p.
- BARBAIX, R., *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 422 p.
- BARBAIX, R., *Handboek familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 974 p.
- BONOMI, A., STEINER, M., *Les regimes matrimoniaux en droit compare et en droit international privé*, Genève, Libraire Droz, 2006, 320 p.
- CHIAU, B., *Gids samenlevingsvormen: Samenwonen of toch niet?*, Antwerpen, De Boeck, 2010, 287 p.
- DECLERCK, C., "Huwten of samenwonen? – Enkele familiaal vermogensrechtelijke aspecten", in X., *Leuvense notariële geschriften. Notariële actualiteit 2009-2010*, 61-92.
- DECLERCK, C.; PINTENS, W., *Patrimonium 2015*, Brugge, Die Keure, 2015, 433 p.
- DECLERCK, C.; PINTENS, W.; VANWINCKELEN, K., *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2015, 466 p.
- DECLERCK, C., "Actuele ontwikkelingen in het samenwoningsvermogensrecht (2014-2016)", in I., BOONE, C., DECLERCK, J., DU MONGH, P., SENAEVE, *Themis 98 – Personen- en familierecht*, Brugge, die Keure, 2017, 109-121
- DE PAGE, P.; CULOT, A., *Cohabitation légale et cohabitation de fait. Aspects civils et fiscaux*, Louvain-la-Neuve, Anthemis, 2008, 198 p.
- DU MONGH, J., *Huwelijksvermogensrecht*, Leuven, Acco, 2014, 116 p.

- EGGERMONT, S., *Tweerelaties. Huwelijk, wettelijke samenwoning en feitelijke samenwoning juridisch ontleed*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 665 p.
- FORDER, C.; VERBEKE, A., *Gehuwd of niet: maakt het iets uit?*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 649 p.
- HAUSER, J.; RENCHON, J., *Différenciation ou convergence des statuts juridiques du couple marié et du couple non marié? Droit Belge et français*, Brussel, Bruylant, 2005, 552 p.
- HAUSER, J.; RENCHON, J., *Le statut juridique du couple marié et du couple non marié en droit belge et français, I, Les statuts légaux des couples*, Brussel, Larcier, 2012, 709 p.
- LELEU, Y.-H., *Droit des personnes et des familles*, Brussel, Larcier, 2010, 838 p.
- LYSENS – DANNEBOOM, V., MORTELMANS, D., "Juridische bescherming van samenwoners. Van 'het grote feest' tot 'de lange to-do'" in NOTARIEEL CONGRES 2013, *Arbeid & relatie*, Brussel, - Larcier, 2013, 75-106.
- LYSENS – DANNEBOOM, V., *Social significance and legal protection of private relationship. Proefschrift voorgelegd tot het behalen van de graad van doctor in de Sociale Wetenschappen*, 2014, 194 p
- NUYTINCK, A.J.M., "Rechten en plichten van echtgenoten (titel 1.6 BW): meer geregeld recht?" in VERBEKE, A., e.a. (Ed.), *Confronting the Frontiers of Family and Succession Law; Liber Amicorum Walter Pintens ter gelegenheid van zijn emiritaat*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 1814 p.
- PIGNOLET, D., "Hoe ver reikt de solidariteit tussen feitelijk samenwonende partners?", in DECLERCK, C.; DU MONGH, J., PINTENS, W., *Partrimonium 2008*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 368 p.
- PINTENS, W.; DECLERCK, C.; DU MONGH, J.; VANWINCKELEN, K., *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 1345 p.
- SENAËVE, P.; SWENNEN, F.; VERSCHULDEN, G., *De beëindiging van de tweerelatie*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 353 p.
- SENAËVE, P., *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2015, 685 p.
- SCHONEWILLE F., *Partijautonomie in het relatievermogensrecht*, Apeldoorn, Maklu, 2012, 410 p.
- SCHERPE, J. (ed), *Marital agreements and private autonomy in comparative perspective*, Oxford, Hart Publishing Ltd, 2012, 428 p.

- SWENNEN, F., *Het personen- en familierecht. Identiteit en verwantschap vanuit juridisch perspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 582 p.
- TREMMERY, J., *Samenleven of huwen?*, Kortrijk, Heule, 2010, 220 p.
- VAN DE CALSEYDE, T., "Samenlevingsvormen en sociale zekerheid", in VLAAMSE CONFERENTIE BALIE ANTWERPEN, *Het gezin 2.0. Huwelijk, nieuwe samenlevingsvormen en hun juridische implicaties*, Antwerpen, Intersentia, 19-52.
- VERSCHULDEN, G., *Handboek Belgisch Personen- en familierecht*, Brugge, Die Keure, 2016 1028 p.
- VERBEKE, A.-L., DECLERCK, C., DU MONGH, J. (eds.), *Familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2013, 104 p.
- VERBEKE, A., "Aanwinsten als 'échappement' voor een evenwichtig huwelijksvermogensrecht" in VERBEKE, A., BUYSENS, F., *Notariële actualiteit 2014-2015*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 264 p.
- WILLEMS, K., *De natuurlijke verbintenis*, Brugge, die Keure, 2011, 485 p.

BIJDRAGEN IN TIJDSCHRIFTEN:

- BARBAIX, R., "Retro familiaal vermogensrecht", *TEP* 2016, 127-131.
- BOONE, K., "Deel III: Wettelijke en feitelijke samenwoning", *TPR* 2007, p. 439-466.
- BOONE, K., JACOBS, H., "Modernisering van het familiaal vermogensrecht: een gemiste kans?", *T.Fam.* 2014, 102-103.
- BORREMANS, V., "Van gesplitste kinderen naar gesplitste schoolrekeningen?", *T.Fam* 2010, 13-16.
- BUYSENS, F., "Wettelijke samenwoning: het recht is geen zaak van billijkheid", *T.Fam.* 2009, 65-66.
- BUYSENS, F., "Stop de betutteling (de scheiding van goederen)", *T.Fam.* 2013, 238.
- CASMAN, H., "Wettelijke samenwoning: hoe gaat dat nu verder?", *NJW* 2004, 182-193.
- CASTELEIN, C., VANHOVE, K., "Tijd om te verhuizen? Bescherming van de gehuurde gezinswoning op crisismomenten binnen het huwelijk en de wettelijke samenwoning", *TPR* 2003, 1563-1637.
- COPS, G.; SABBE, K., "Niet getrouwd, wel gescheiden. Juridische aspecten van de beëindiging van de samenwoning", *Not.Fisc.M.* 2002, 1-19.
- DU MONGH, J., ALLAERTS, V., SAMOY, I., "Overzicht van rechtspraak (2000-2007) – De feitelijke samenwoning", *T.Fam.* 2008, 4-43.

- BAETEMAN, G., "De bescherming van de gezinswoning", *TPR* 1985, p. 335-381.
- DECLERCK, C., "Naar een beter evenwicht tussen autonomie en solidariteit in het relatievermogensrecht", *T.Fam.* 2015, 106-107.
- DE COCK, Y.; DE LAT, J., "De bescherming van de gezinswoning", *Jura Falc.* , 1976-77, p.362-355-387.
- DE SCHRIJVER, L., "De wettelijke samenwoning, een verhouding van staat? *T.Fam.* 2015, 135-143.
- DE WULF, C., "Huwelijk en andere samenlevingsvormen – waarheen met het familierecht en het familiaal vermogensrecht?", *T.Not* 2004, 359-367.
- EGGERMONT, S., "Jan en Jan Modaal: homohuwelijk of wettelijke samenwoning?", *RW* 2008, 124-126.
- GEELHAND DE MERXEM, N., "Het nieuwe huwelijksvermogensrecht: beschouwingen en amendementen bij belangrijke hervormingen van de wet", *T.Not.* 2013, 623-677.
- LAMBRECHTS, J., MARISSENS, A., "Overzicht van rechtspraak (2008-2016) – De feitelijke samenwoning", *T.Fam.* 2017, 4-36.
- LELEU, Y.-H., "Du droit des régimes matrimoniaux au droit patrimonial du couple", *J.T.* 2004, 310-311.
- MARLIER, G., "De wet van 2 juni 2013 tot bestrijding van de schijnhuwelijken, de schijnwettelijke samenwoningen en de gedwongen huwelijken en wettelijke samenwoningen", *T.Fam.* 2014, 15-22.
- NUYTINCK, A.J.M., "Het geregistreerd partnerschap wordt niet afgeschaft. Jammer, een gemiste kans!", *WPNR* 2008, 139 , 306-312.
- PEETERS, E., "Arbitragehof bevestigt (feitelijke) discriminatie tussen gehuwd en ongehuwd samenwoners" (noot onder Arbitragehof 6 november 2001), *TFR* 2002, 79-82.
- PINTENS, W., "Het Belgisch huwelijksgoederenrecht in rechtsvergelijkend perspectief", *TPR* 2005, 317-364.
- PINTENS, W., "Is ons familiaal vermogensrecht nog bij de tijd?", *RW* 2011-12, 49-54.
- PINTENS, W.; DECLERCK, C.; ALLAERTS, V., "Overzicht van rechtspraak. Huwelijksvermogensrecht (2003-2010)", *TPR* 2010, 1383-1583.
- SANAEVE, P., "16 jaar wettelijke samenwoning: hoog tijd voor een nieuwe benaming en een aanpassing van de formaliteiten", *T.Fam.* 2016, 54-55.

- SCHRAMA, W.M., "Een redelijk en billijk relatierecht", *TPR* 2010, p. 1736.
- SWENNEN, F., "De wettelijke samenwoning en de staat van de personen", *RW* 2013, 903-906.
- TORFS, N., "Feitelijke en wettelijke samenwoning", *HUWV* 2015, 5-46.
- VAN GYSEL, A-CH, "La cohabitation légale: quo vadis?", *RTDF* 2015, 9-40.
- VAN ROYEN, E., "De toepassing van de primaire verplichting tot hoofdelijke gehoudenheid van de echtgenoten voor huishoudelijke schulden in tijden van echtelijke moeilijkheden", *T.Fam.* 2009, 56- 63.
- VERBEKE, A., "Naar een billijk relatievermogensrecht", *TPR* 2001, 373-402.
- VERBEKE, A., "Het wilsgebrek van de liefde", *TEP* 2015, 100-108.
- VERSCHULDEN. G., " Arbitragehof biedt ook ongehuwde partner recht van bewoning", *Juristsenkrant* 2004, 13.
- VINCK, B., "Overzicht van rechtspraak (2000-2012) – De wettelijke samenwoning", *T. Fam.* 2012, 196-206.
- WILLEMS, K., "De onderhoudsverplichting van de lesbische meemoeder", *T.Fam.* 2012, 143-147.
- WUYTS, T., "Wettelijk samenwoning", *NJW*, 2014, 242-257.

Online bronnen:

- http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/bevolking/huwelijken_echtscheidingen_samenwoning/huwelijken/ .
- http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/bevolking/huwelijken_echtscheidingen_samenwoning/samenwoning/.
- <http://statline.cbs.nl/statweb/publication/?dm=sInI&pa=37772ned> .
- <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=37772ned&D1=35-47&D2=48-I&HD=120104-1452&HDR=G1&STB=T>.
- <http://www.justice.gouv.fr/budget-et-statistiques-10054/donnees-statistiques-10302/pactes-civils-de-solidarite-pacs-25129.html> .
- <http://www.dekamer.be/QRVA/pdf/54/54K0014.pdf>.
- https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/33987_initiatiefvoorstel_swinkels.
- INSEE, "Les mariages en 2014 - Séries longues État civil", 2016, <https://www.insee.fr/fr/statistiques/1913520?sommaire=1913585> .
- GEIJTENBEEK, L., - CENTRAAL BUREAU VOOR DE STATISTIEK, "Waarom nog trouwen? Burgerlijke staat en geboortes in Nederland", 2015 http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Marriages_and_births_in_the_Netherlands/nl#Waarom_nog_trouwen.3F_Burgerlijke_staat_en_geboortes_in_Nederland .
- KREMER, M.R., "Hoofdelijke aansprakelijkheid kosten huishouding: artikel 1:85 BW", 2015, <http://www.viajuridica.nl/civiel/thema/toelichting/Aansprakelijkheid-voor-kosten-van-de-huishouding>

Auteursrechtelijke overeenkomst

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling:
Het relatievermogensrecht

Richting: **master in de rechten-rechtsbedeling**
Jaar: **2017**

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Niet tegenstaand deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt behoud ik als auteur het recht om de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij te reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

Ik bevestig dat de eindverhandeling mijn origineel werk is, en dat ik het recht heb om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. Ik verklaar tevens dat de eindverhandeling, naar mijn weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

Ik verklaar tevens dat ik voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen heb verkregen zodat ik deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal mij als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze overeenkomst.

Voor akkoord,

Sweeck, Steffie

Datum: **15/05/2017**